

Iktatószám: BAMK-208-12/2021

Hiv. szám: 90205-A/73-14/2021

Ügyintéző: Tóth Ágnes

gyermekvédelmi referens

Melléklet: 1 db

Jeszán Csabáné

mb. intézményvezető

Baranya Megyei Gyermekvédelmi Központ és
Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat

Pécs

Egyetem u. 2.

7626

Baranya Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat 7626-Pécs, Egyetem u. 2.	
Erkező:	90205-ERL/1033/2021
Iktatószám:	90205-A/73-14/2021
Ügyintéző:	Jeszán G.

Tárgy: szakmai program jóváhagyása**Tisztelt Intézményvezető Asszony!**

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 104. § (1) bekezdés d) pontjában foglaltakra tekintettel a Baranya MGYK V. számú Szakmai Egységének Szakmai programját – a hozzá tartozó melléklettel együtt – a fenti iktatószámon jóváhagytam.

Kelt: Pécs, 2021. június 25.

Tisztelettel:

Dr. Gálné dr. Babinecz Erzsébet
igazgató

Baranya Megyei Gyermekvédelmi Központ

V. számú Szakmai Egységének

Szakmai Programja 2021.

A szakmai programot a nevelőtestület 2021. 06.16-án elfogadta.

Vörös Szilvia
szakmai egységvezető
(a nevelőtestület képviselőjeként)

Jeszán Csabáné
mb. intézményvezető

3.2. Érzetek és a mentalizáció fejlesztése:.....	28
3.3. A kamaszkorú növendékek személyiségfejlődésének segítése:.....	28
3.4. A serdülő krízishelyzetének felismerése, kezelése:	29
3.5. A krízisproblémaként felmerülő öngyilkosság:	29
3.6. Gyászfeldolgozás, a gyázmunka elősegítése:	29
3.7. Konfliktuskezelés:	30
3.8. Önismeret fejlesztése:.....	31
3.9. Jövőkép kialakítása:.....	31
3.10. A tanulásban akadályozottak személyiségfejlődésének eltérő sajátosságai:	31
3.11. Egyéni beszélgetések módszere:.....	31
3.12. Egyéni sikerhez juttatás:	32
4. A gondozás	32
4.1. A gondozottak befogadása és integrálása	32
4.2. Gondozás:	33
4.3. Nevelés:	34
4.4. Viszonylatrendszerben és a dolgok változékonyságában való gondolkodás fejlesztése: ..	35
4.5. Szexuális életre, párkapcsolatokra való felkészítés:.....	35
4.6. Egyéni arculat, és az egyéniség építése:	36
4.7. Napi életgyakorlat:	37
4.8. Tanulásegítés:.....	37
4.9. Együttműködési készségek és a közösség fejlesztése	38
4.10. Családi és személyes kapcsolatok ápolása	40
4.11. Egyéni gondozási-nevelési tervek	42
4.12. A gondozottak elbocsátása.....	43
4.13. Dolgozók közötti kapcsolattartás szervezeti formái:.....	43
5. Különleges szükségletű, 0-3 év közötti csecsemőket és kisgyermeket ellátó gyermekotthoni csoport/lakóegység.....	44
5.1. A 0-3 év közöttieket ellátó különleges lakóegység minőségpolitikája	44
5.2. 0-3 év közöttieket ellátó különleges lakóegység küldetése	44
5.3. 0-3 év közöttieket ellátó különleges lakóegység célja.....	45
5.4. 0-3 év közöttieket ellátó különleges lakóegység feladata.....	45
5.5. Feladatellátás tartalma	45
6. Lelki-segítségnyújtás a gondozottak részére	50
6.1. A pszichológus tevékenysége:	51
6.2. Alkalmazott módszerek, jó gyakorlatok:	51
7. Tanulásmódszertani és fejlesztőpedagógiai segítségnyújtás	53
7.1. Fejlesztőpedagógiai diagnosztikai és terápiás feladatok:	53
7.2. Tanulás segítése, tanulás módszertani fejlesztés:	54
7.3. Belső tanoda:	55
8. Kulturális és szabadidős lehetőségek	55
8.1. Kulturális programok.....	55
8.2. Könyvtár:	55
8.3. Színházi, zenei, kulturális programok:	55
8.4. Közlekedésbiztonsági, drogprevenciós és bűnmegelőzési programok:	55
8.5. Táborozások.....	55
8.6. Szabadidős lehetőségek	55
8.7. Sport, testedzés lehetőségei	56
9. Vallásgyakorlás, nemzeti és etnikai nevelés.....	56
9.1. Szabad vallásgyakorlás.....	56
9.2. Nemzeti nevelés.....	56

9.3. Nemzetiségi és etnikai kisebbségi nevelés	56
10. Jutalmazás, büntetés elvei.....	57
10.1. Jutalmazás elvei	57
10.2. Büntetés elvei	57
11. A minőségbiztosítás elemei	58
11.1. Az intézményben dolgozóktól elvárható alapvető szakmai kompetenciák	58
11.2. Értekezletek, esetmegbeszélők rendszere	58
<u>IV. Mellékletek</u>	<u>60</u>

I. Általános rész

A Baranya Megyei Gyermekvédelmi Központ V. számú Szakmai Egysége, a Pécsi Gyermekotthon, melynek székhelye: 7621 Pécs, Megye utca 24.

Az intézmény nevelési alapidokumentumát jelentő szakmai programja a következő jogszabályok iránymutatásai alapján készült:

- Magyarország Alaptörvénye,
- Az 1991. évi LXIV. törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről,
- 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről
- Az 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról,
- A 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról,
- A 235/1997. (XII. 17.) Korm. rendelet a gyámhatóságok, a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok, a gyermekjóléti szolgálatok és a személyes gondoskodást nyújtó szervek és személyek által kezelt személyes adatokról,
- A 369/2013. (X. 24.) Korm. rendelet a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok hatósági nyilvántartásáról és ellenőrzéséről,
- A 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről,
- A 9/2000. (VIII.4.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást végző személyek továbbképzéséről és a szociális szakvizsgáról.

További, a szakmai működésre befolyással lévő jogszabályok:

- A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény
- A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény
- A szabálysértésekről, a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény
- A szociális igazgatásról és szociális ellátásról szóló 1993. évi III. törvény
- Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény
- A polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény, és ezen törvény végrehajtásáról szóló 146/1993. (X. 26.) Korm. rendelet,
- A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SZCSM rendelet,
- A pedagógusok előmeneteli rendszeréről és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény köznevelési intézményekben történő végrehajtásáról szóló 326/2013. (VIII. 30.) Korm. rendelet
- A személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások és gyermekvédelmi szakellátások térítési díjáról és az igénylésükhöz felhasználható bizonyítékokról szóló 328/2011. (XII. 29.) Korm. rendelet

A szakmai működésre hatással lévő szakmai szabályzat:

A Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Főigazgatójának 21/2019. (XII. 30.) SZGYF szabályzata a szociális és a gyermekvédelmi intézményekben bekövetkező rendkívüli eseményekkel kapcsolatos intézkedésekről és a jelentés rendjéről

1. Az intézmény működése

A Baranya Megyei Gyermekvédelmi Központ V. számú szakmai egysége a gyermekvédelmi szakellátás keretében biztosítja az ideiglenes hatállyal elhelyezett, nevelésbe vett gyermek számára az otthont nyújtó ellátást, valamint a fiatal felnőtt utógondozói ellátását.

Az intézmény ellátási területe Baranya megye 301 településére terjed ki.

A gyermekotthoni szervezeti egységben a szükségleteknek megfelelően három, alapvetően normál szükségletű gyermekek elhelyezésére szolgáló, de különleges szükségletű (tartósan beteg, értelmi fogyatékos) gyermekek integrált elhelyezésére is engedéllyel rendelkező csoportban, és egy, a koruk miatt különleges szükségletű (három év alatti) gyermekeket ellátó csoportban biztosítjuk a gyermekvédelmi gondoskodásba kerülő gyermekek teljes körű ellátását.

A gyermekotthoni szervezeti egységben folyó szakmai munkát a szakmai egység vezetője irányítja, koordinálja.

A Baranya Megyei Gyermekvédelmi Központ (7621 Pécs Király u. 33. földszint 8.) V. számú Szakmai Egységének az irányító szerve az Emberi Erőforrások Minisztériuma (1054 Budapest, Akadémia u. 3.), fenntartója a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság (1132 Budapest, Visegrádi u. 49.). Az intézmény ellátja a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvényben és az intézmény hatályos alapító okiratában meghatározott feladatokat. Az intézmény négy csoporttal működik, és rendelkezik a működéshez szükséges hatósági engedélyekkel.

2. Ellátandó célcsoport

A bekerülő gyermekek és fiatalok a társadalom periferiájáról, szociális problémákkal küszködő családokból kerülnek ki. Már kicsi gyermekkorukban súlyos családi drámák, konfliktusok szenvedő részesei. Életük gyakori velejárója a hányattatottság, a szeretethiány, az érzelmi sivárság, az alacsony kulturális szint, agresszív légkör. Mindennapjaik része a kudarcélmények sorozata, a kisebbségi érzés. Az iskola verseny- és teljesítmény centrikus légkörében állandó tanulmányi nehézségekkel küszködnek, mivel a traumák okozta lelki terhek miatt kisebb a teljesítőképességük a normál családban élő kortársaikhoz képest. A bekerülés okai közül a gyermekvédelmi törvény egyértelműen kizárja az anyagi problémákat, de a közvetlen okok a szülői bántalmazás, elhanyagolás legtöbbször mégis anyagi okokra vezethetők vissza. Amíg ezeket a körülményeket a család nem tudja megszüntetni, kevés a remény az alapvető, legfontosabb cél megvalósítására, a családba való visszagondozásra.

A Pécsi Gyermekotthonba kerülő gyermekekről elmondható, hogy jellemzően a 12-17 év közötti korosztályból kerülnek ki, ezért a hozott problémák összeadódnak esetükben az erre a korcsoportra egyébként alapvetően is jellemző kamaszkori konfliktusos személyiség-fejlődési nehézségekkel. Az érintett gyermekek száma ugyan az évek során abszolút értékben nem emelkedett, de a társadalmi-demográfiai helyzet ismeretében valójában mégis emelkedik, mivel az érintett réteg aránya a jelenlegi magyar társadalmi viszonyokat tekintve csökkenő, tehát a kisebb meritési csoportból is ugyanannyian kerülnek otthonainkba.

3. A gyermekotthoni szervezeti egység ellátási területe:

- Baranya megye területéről érkező szakellátásban elhelyezett, nevelésbe vett, vagy ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermekeknek biztosít gondozási helyet.
- Utógondozói ellátást biztosít az ellátást Baranya megye területén kérő, a jogszabályi előírásnak megfelelő nagykorú fiataloknak.

3. 1. A terület jellemzői

A Pécsi Gyermekotthon ellátási területe Baranya megye 10 járási gyámhatóságához tartozó 301 településre terjed ki. A megye lakossága Péccsel együtt 364 ezer fő. A megye aprófalvas településein magas a nemzetiségek aránya, ezen belül is meghatározott a roma lakosság jelenléte. Megyénk gazdasági nehézségeire utal, hogy az országos átlag fölötti a munkanélküliek aránya.

Bár az elmúlt években történt közútfejlesztések javították a térség külső megközelíthetőségének feltételeit, a rossz belső megközelíthetőség továbbra is hátrányosan érinti a megye gazdasági környezetét. Az aprófalvas településszerkezet miatt a gazdasági feltételek kedvezőtlenek más megyékhez képest, mindez pedig visszahat a belső megközelíthetőség problémájára (munkaerő mobilitása települések között, optimális közlekedésszervezés). Súlyosbítja a helyzetet, hogy a kisvárosok (amelyek mikro-, vagy kistérségi centumszereppel bírnak) gazdasági funkciója erőtlen, a helyben elérhető szolgáltatások-intézmények száma alacsony. Ezzel paralleltényező, hogy a megye lakosságának több mint fele az érdemi funkcionális szerepkörrel nem bíró községekben/kisközségekben él, ez pedig – a fent jelzett okok miatt – nehezíti a munkához/szolgáltatásokhoz való hozzáférésüket.

A népesség korösszetétele igen kedvezőtlen. Az élve születések száma egyre jobban csökken, ugyanakkor nagyon erősen öregszi el a megye lakossága. A szociális szak- és alapellátásokra vonatkozó alapvető megyei jellemző, hogy az aprófalvas településszerkezet miatt a községekben nehezebb a szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférés; e problémát súlyosbítja, hogy Baranya megyében rendkívül magas a zsáktelepülések aránya (30%), mindez, pedig a települési közösség elzártságát konzerválja. Magas a külterületen élők száma is – ők csak nehezen férnek hozzá az oktatási, szociális, kereskedelmi, egészségügyi szolgáltatásokhoz.

A térségi szociális szolgáltatásszervezést is nehezítő tényező, hogy egyre csökken a kistelepülések népességmegtartó ereje. Ennek oka, hogy főleg a fiatalabb korosztály tagjai a városias területekre, fejlettebb országrészekbe költöznek a jobb megélhetés reményében, míg helyüket a szegényebb, idősebb, kiszolgáltatottabb társadalmi csoportok veszik át. Ez a belső mobilizálódás ugyanakkor egyre nehezebb kihívások elé állítja a szociális, gyermekvédelmi ellátórendszert, hiszen a településeken az egyébként is nehezen hozzáférhető szolgáltatásokra egyre több rászoruló jut.

Jelentős társadalmi (és gazdaságszerkezeti) kihívást indukál a megye tartósan kedvezőtlen foglalkoztatottsági helyzete, nagy az álláskereső (gazdaságilag aktív népességhez viszonyított) aránya (10,4%)

4. Szolgáltatás igénybevételének módja:

A szakmai egységben működő gondozási helyek befogadják az ideiglenes hatállyal elhelyezett, vagy nevelésbe vett gyermekeket, illetve azokat a fiatal felnőtteket, akiknek utógondozói ellátását – a működtető hozzájárulásával – a gyámhatóság elrendelte.

II. Gyermekotthoni ellátás

A szakmai program, mint gondozási, nevelési alapidokumentum tartalmazza a nevelés célját, alapelveit és módszereit. Abban a folyamatban valósul meg, amit a gondozott gyermekek és fiatalok végigjárnak a gyermekotthonba kerülésüktől az onnan való elbocsátásukig (illetve utógondozásuk befejezéséig).

Alapfeladatunk a gyámhatóság döntése által intézményünkbe utalt gyermekek otthont nyújtó ellátásának biztosítása.

1. Alapelvek

Elfogadás elve: A gyermek személyisége, életútja, öröklött adottságai által meghatározott. A gyermek elfogadása ezekkel együtt történik, és nem az elvárásoknak való megfelelése alapján.

Szakmai igényesség elve: A gyermekvédelmi munkában való részvétel hivatástudatot feltételez. E hivatástudat hiányában is végezhető hatékony munka, ha az megfelelő szakmai felkészültséggel, és e felkészültségnek megfelelő tevékenységgel párosul. Az elvárás nem a hivatástudat, hanem a szakmai elvárások szerinti folyamatos megújulásra kész munkavégzés.

Kooperáció elve: A gyermekvédelmi szakellátás (mint feladat és tevékenység) jellemzője, elvárásként és tényként az együttműködés. Az egyes területek képviselői összehangoltan, a kompetenciák tiszteletben tartásával, az információáramlás biztosításával, a célt szem előtt tartva végzik feladatukat.

Bizalom elve: A munkatársak közötti kapcsolatokat a bizalom jellemezze, megteremtve azt a munkahelyi kultúrát, amely elősegíti a jó munkahelyi közérzet kialakulását, és teret ad az önálló, kreatív, felelős munkavégzésnek.

2. Feladatok

A Pécsi Gyermekotthon otthont nyújtó ellátást biztosít a nevelésbe vett, valamint az ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermekek, illetve utógondozói ellátást a fiatal felnőttek számára.

A Gyermekotthon elsődleges jellemzője a családi jelleg, mely nagymértékben meghatározza a működési rendjét és mindennapjait. Feladatunk az önálló életre való felkészítés, hogy gyermekeink családjukba visszakerülve, vagy kikerülve a gondozásunkból, megállják helyüket. A „családot pótló ellátás” egyfajta arany középutat jelent a személytelen intézeti elhelyezés és a szoros, vérségi kapcsolaton alapuló családi forma között. A csoportok alacsony gyermeklétszáma, megfelelő szakember gárdával, gyermekeink számára megteremtheti a biztonságot, menedéket nyújtó légkört, személyre szabott törődést nyújthat oly módon, hogy a gyermek érezze a feltétel nélküli elfogadás mellett a meghittség élményét.

A Gyermekotthon kapcsolatot tart a gondozott gyermek oktatását, szakképzését végző nevelési-oktatási intézménnyel, továbbá a szakmai gyakorlatát, illetve foglalkoztatását biztosító munkahellyel, valamint az álláskeresőket támogató munkaügyi központtal, és ennek keretében

- fogadóórákon, szülői értekezleteken tájékozódnak a gondozott gyermek iskolai előmeneteléről,
- érdeklődnek a munkahelyen a beilleszkedéséről, munkavégzéséről,
- rendszeresen tájékozódnak a munkaügyi központban a munka- és az átképzési lehetőségekről.

A nevelők-gondozók a gyermeket az önálló életvitelre, a családi háztartás vezetésére történő felkészítése érdekében életkorának megfelelően bevonják

- a háztartási teendők végzésébe,

- a családi gazdálkodás megtervezésébe,
- a pénzkezelésbe.

Az Intézmény biztosítja annak a lehetőségét, hogy a gyermek véleményt nyilváníthasson a számára nyújtott ellátásról és nevelésről, illetve a személyét érintő ügyekről, továbbá gondoskodik arról, hogy a gyermek véleményét a gondozás, nevelés során - korára, fejlettségi szintjére tekintettel – figyelembe vegyék.

A gondozás, nevelés során figyelembe vesszük a gyermek szülőjének (törvényes képviselőjének) a gyermek személyét és ellátását érintő véleményét.

Lehetővé tesszük, hogy a gyermek szabadon gyakorolhassa vallását, továbbá vallásoktatáson vehessen részt. Elősegítjük, hogy a nemzeti vagy etnikai kisebbséghez tartozó gyermek megőrizhesse kisebbségi önazonosságát, ápolhassa hagyományait, hozzájuthasson a kisebbségi kulturális értékekhez.

5. Célok

A gyermekotthoni elhelyezés célja, a jogszabályban foglaltakkal összhangban, hogy a gyermek testileg, értelmileg, erkölcsileg korának és képességeinek megfelelően fejlődjen. Személyisége a lehető legteljesebb módon kibontakozzon. Képessé váljon a vér szerinti családjába visszailleszkedni, valamint az önálló életvitelre és a társadalmi beilleszkedésre. Ezen túl, legfontosabb célunk kell, hogy legyen az, ami az emberi létezésnek, az emberi cselekedeteknek is a célja: a boldogság elérése, megtanulása. Az itt élő gyermekek tanult tehetetlenségét kell felszámolnunk, hozzá kell segítenünk a nevelés során a boldogság átéléséhez, a mindennapi élet öröméhez.

A gondozás-nevelés során megvalósítandó célok:

- Szakmai egységünk elsődleges célja a nálunk elhelyezett gyermekek, fiatalok nevelése oly módon, hogy tőlünk kikerülve megállják a helyüket a nagybetűs ÉLET-ben!

Munkánk során a következő részcélokat tűztük magunk elé:

- megfelelő szocializáció megvalósítása, fenntartása,
- a konstruktív és autonóm életvezetésre (közösségfejlesztő és önfejlesztő aktivitásra) történő felkészítés,
- a tárgyi világban való eligazodás,
- a testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődés zavartalan biztosítása,
- sérült, hátrányosabb helyzetű gyermekek felzárkóztatása,
- megfelelő, elfogadható, erkölcsös viselkedés kialakítása,
- a gyermekek képességeinek megfelelő tanulmányi előmenetel elérése, a szabadidő értékes eltöltése különböző programok szervezésével, új tevékenységformák kipróbálásával,
- megfelelő pénzkezelés megtanítása,
- pályaválasztás segítése,
- utógondozói feladatok ellátása, életkezdésre felkészítés a bekerüléstől kezdődően.

Céljaink megvalósítása közben a következő elveket tartjuk szem előtt:

- feltétlen elfogadás elve (feltételekhez nem kötött pozitív előfeltételezés minden emberről),
- empátia elve,
- kongruens magatartás elve,
- a gyermeki jogok maradéktalan érvényesítése,
- a gyermekek problémáinak egyéni esetkezelése,
- biztonságot nyújtó légkör fenntartása.

Céljaink eléréséhez a meghatározott elveink értelmében az alábbi viselkedésformákat, nevelési attitűdöt alkalmazzuk:

- Jó példát mutatunk a gyermek számára.
- Kimutatjuk a gyermek iránti szeretetünket szavakkal és gesztusokkal egyaránt.
- Pontosan és türelmesen válaszolunk minden kérdésre, amelyet a gyermek feltesz.
- Sosem alázzuk meg a gyermeket, különösen nem egy harmadik személy jelenlétében.
- Mi, akik neveljük a gyermeket, igyekszünk nem vitázni előtte.
- Nem kritizáljuk a gyermek jelenlétében munkatársainkat, ismerőseinket, rokonokat vagy tanárokat.
- Igyekszünk mindig megindokolni utasításainkat.
- Mindig alkalmat adunk a gyermeknek arra, hogy elmondhassa örömét és bánatát, kívánságait és terveit.
- Szem előtt tartjuk, hogy egy gyermeknek nem csak testi szükségletei vannak, nem csak ennivalóra és ruhára van szüksége. A gyermekotthont kollégáink igyekeznek olyanná alakítani, ahol mindenki kölcsönösen becsüli és szereti egymást.
- Igyekszünk a gyermekekkel bizalmi kapcsolatot kialakítani, így tudunk róla, hogyan, hol és kivel töltik a szabadidejüket.
- Következetesek vagyunk! Igyekszünk a gyermeknek tisztán, világosan megfogalmazni, mit várunk tőle, és ragaszkodunk hozzá, hogy azt a gyermek meg is tegye.
- Megpróbálunk minél empatikusabban viselkedni, hogy megérthessük a gyermek tetteinek mozgatórugóit, és helyesen tudjunk reagálni cselekedeteire.
- Nem próbálunk meg tökéletesnek mutatkozni a gyermek előtt. Gyakoroljuk hibáink belátását, és ha szükséges bocsánatot kérünk.
- Nem feledkezünk meg a gyermekek elismeréséről, dicséretéről sem.

Szakmai egységünkben a dolgozók elsődleges feladata ezen „elvek” és „szabályok” betartása, megfelelő alkalmazása. Célunk eléréséhez az eredményes gondozás, nevelés érdekében a következő feladatokat kell megoldanunk:

- A gyermeket, fiataalt tekintsük partnernek.
- Őt érintő kérdésekben csak vele együtt döntsünk.
- Elfogadó, kiegyensúlyozott légkört teremtsünk a lakóegységekben.
- Önállóságra és mások elfogadására neveljünk.
- A gyermekkel, fiatallal szemben legyünk őszinték.
- Tartalmilag és formailag helyesen beszéljünk.
- Értessük meg a gyermekkel, hogy tetteinek, cselekedeteinek következményeit vállalnia kell.
- Segítsük a gyermekeket abban, hogy maguk számára megfelelő referenciaszemélyt találjanak.
- Segíteni kell őket saját múltjuk, identitásuk, „hova tartozásuk” megismerésében.
- A dolgozói kollektíváknak személyes példaadással kell hozzájárulniuk a pozitív értékrend kialakításához. Követendő példa legyen az elfogadó, toleráns magatartás, az egészséges életmód, hivatásszeretet, a munka megbecsülése.

5.1. A célok elérésének eszközei

A szakmai egység dolgozói közössége biztosítja a gyermekeknek a lehetőséget, hogy problémáik megoldásához, - igényeik szerint - pszichológus, fejlesztő pedagógus, nevelő, gyám segítségét kérjék, akár hetente több alkalommal is.

Minden gyermekünkhöz megtaláljuk a helyes utat a tanulásban, munkában, jutalmazásban és a fegyelmezésben egyaránt. Minden gyermeknek biztosítjuk a személyre szabott gondozást-nevelést. Az együttélés folyamán közös célok megvalósítása érdekében fontos a csoport légköre, a csoporthoz tartozás tudata, az egyéniség megtartása mellett. Az összetartozás élményét is a megvalósult célok elérése mélyíti el.

Céljaink megvalósítása érdekében széleskörű kapcsolatrendszert építettünk ki és működtetünk a gyermekjóléti és gyermekvédelmi hálózatban tevékenykedő társintézményekkel,

oktatási intézményekkel, gyámhatóságokkal, rendvédelmi szervekkel, egészségügyi intézményekkel, civil és kisebbségi szervezetekkel.

Ezen módszerek segítségével a gondozásunk alatt álló fiatalok személyiségét, egyéni igényeiket, problémáikat jobban megismerjük, így számukra könnyebben tudunk adekvát segítséget nyújtani, személyre szabott fejlesztési tervvel, egyéni beszélgetésekkel, fokozott odafigyeléssel.

Maslow szükséglet hierarchiájából kiindulva az egyén addig nem lesz motivált ezen a lépcsőn feljebb lépni, amíg az alsóbb szinteken szükségletei ki nem elégültek. Ha kielégültek fiziológiai, biztonsági (a valahova tartozás tudata), szeretet szükségletei, csak akkor várhatjuk el tőle a megbecsülésre, a kognitív, esztétikai és önmegvalósítási igényeinek kielégítésére irányuló törekvést. (Atkinson)

5.1.1. Teljes körű ellátás

A teljes körű ellátás keretében a Gyvt. előírásai szerint a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését elősegítő, az életkorának, egészségi állapotának és egyéb szükségleteinek megfelelő étkeztetéséről, ruházattal való ellátásáról, mentálhigiénés és egészségügyi ellátásáról, gondozásáról, neveléséről, lakhatásáról kell a gyermekotthonnak gondoskodnia.

A jogszabályi előírások betartásán túl, a legfontosabb feladatunk a gyermek fizikai szükségleteinek kielégítése, valamint a megfelelő érzelmi, szellemi és erkölcsi környezet megteremtése. Megmutatni a lehetőséget, felkelteni az igényt a gyermekekben egy teljesebb, a társadalom által elfogadott életforma iránt.

5.1.2. Iskola, tanulás

Elsődleges feladat a hozzánk kerülő gyermekek megfelelő beiskolázása a különböző oktatási intézményekbe. A gyermekek közül sokan az iskolai teljesítményt befolyásoló képességekben elmaradott, iskolai sikertelenség miatt kudarcok sorozatát átélt tanulók. A leírt hátrányok leküzdése tudatos munkát, jó nevelő-gyermek kapcsolatot igényel. A fejlesztőpedagógus, pszichológus segítségét, az iskolák felzárkóztató tevékenységével is igyekszünk összehangolni. Fontos a délutáni tanórák megléte, a kontroll. Személyes kapcsolatokkal, iskola-látogatásokkal, szülői értekezleteken való részvétellel, és az iskolai ifjúságvédelmi felelősök lakóegységeinkbe való meghívásával próbáljuk elérni a gyermekeinkkel szembeni esetleges előítéletek oldását. Pályaválasztásnál, továbbtanulásnál közösen, a gyermek képességeit, érdeklődését figyelembe véve keressük a legmegfelelőbb megoldásokat. Lehetőség szerint több alternatívát próbálunk felkínálni. Nagy hangsúlyt fektetünk a tehetséggondozásra, ennek érdekében folyamatosan részt veszünk ösztöndíj-pályázatokon.

5.1.3. Önálló életre nevelés

A nevelési elveinkből adódóan a gyermekeket már a bekerüléstől kezdve bevonjuk a napi feladatok ellátásába. Segítő szakemberekkel, fórumokkal, ismeretterjesztő előadásokkal nyújtunk segítséget az önellátás, a gazdálkodás, párkapcsolat, családi élet tekintetében. A hivatalos ügyek intézése, álláskereséssel összefüggő feladatok mind fontos részei a tényleges önállóságnak.

Eszközök:

- egyéni ruházat rendben tartása,
- személyes higiéné,
- beosztás készítése a házi munkákra,
- csoportos és egyéni vásárlások megszervezése,
- főzés elsajátítása,
- hivatalos iratok: kérelem, önéletrajz, ajánlott levél, lakcímbejelentő stb. kitöltése.

Módszerek:

- házirend, napirend folyamatos alkalmazása,
- házimunkák együtt végzése a gyerekekkel,
- jutalmazás, pozitív megerősítés,
- keretek tartása,
- rendszeresség,
- rugalmasság.

5.1.4. Kulturális és művészetterápiás tevékenységek

Az Intézmény speciális feladatkörrel megbízott munkatársa, a kulturális és művészetterápiás tevékenységért felelős vezető közreműködésével segíti az elhelyezett gyermekek kulturális programokon való részvételét, szabadidős tevékenységeinek szervezését. Ennek keretében biztosítja a gyermekek számára kiírt pályázatokon való részvételt, illetve az intézményi szintű pályázati programokba való bekapcsolódást. A művészetterápia eszközeivel, módszereivel segíti a gyermekek szükségleteiknek megfelelő fejlesztését. A gyermekek számára elősegíti a hitélettel kapcsolatos lehetőségek igénybevételét.

5.1.5. Csoportgazdálkodás

Az önálló csoportgazdálkodás célja a családi élet, a családi háztartásvezetés modellezése annak érdekében, hogy a gyermekek mintákat kaphassanak arról, hogy felnőve Ők is képesek legyenek saját háztartás vezetésére, családi élet folytatására. Ennek megfelelően vonjuk be a gondozottakat a napi gazdálkodásba, háztartás vezetésébe. Életkoruknak megfelelően vesznek részt a vásárlás, az ételkészítés, terítés, mosogatás végzésében. Bevonjuk őket az otthonok önálló pénzeszközeinek felhasználásába, tervezésébe, neveljük a takarékoság és a pénzbeosztás szabályaira. Részt vesznek a heti éltrend összeállításában is. Kapnak lehetőséget, hogy önállóan is készíthessenek olyan ételeket, amelyek nem szerepelnek az étlapban. A napi főzés, étkezés az otthon gyermekcsoportjaiban önállóan történik a nevelő, gyermekfelügyelő vezetésével.

A lakóegységek feladatainak megvalósításához a költségvetésben meghatározott keretek függvényében havi költségkeret (ellátmány) kerül megállapításra.

A csoportok a hónap elején felvett ellátmánnyal egymástól függetlenül, önállóan gazdálkodnak.

A csoportgazdálkodásba a gondozottakat is bevonjuk, igyekszünk őket ránevelni a takarékos, ésszerű gazdálkodásra.

Az ezzel megbízott nevelő bizonyos keretek között (a zsebpénz, az élelem, és a ruházat kivételével) az ellátmánnyal szabadon gazdálkodik, átcsoportosíthat. Minden hó végén egy előre meghatározott napon a számlák alapján számol el a gazdasági csoportnál.

A kiskorú növendékek jogszabály által előírt teljes körű ellátása a csoportgazdálkodás keretein belül történik.

5.1.6. Utógondozói ellátás

Amennyiben a gyermek különleges helyzete indokolja, és ha a rendelkezésre álló férőhelyek száma lehetővé teszi, a Gyermekotthon utógondozói ellátást nyújthat a nagykorúvá vált, fiatal felnőttek részére a jogszabályban meghatározottaknak megfelelően.

5.2. A célok elérésének módszerei

5.2.1. A nevelés-gondozás szoros egysége

A nevelés-gondozás folyamata elválaszthatatlan egymástól. Miközben gondoskodunk a gyermekről, egyben neveljük is, és ez fordítva is igaz. Ezért a napi tevékenységek során a nevelők nem csak törődést, odafigyelést kell, hogy nyújtsanak, hanem meg kell nyernünk a gyermeket. Ki

kell alakítanunk benne azt a kötelességtudatot, hogy nevelőjével-gondozójával együttműködjön. Ez a nevelőmunka a kölcsönösségen alapszik, mind a nevelők, mind a nevelő-gyermek relációjában. Ezért fontos, az alapelvek pontos megfogalmazása, ami alapján megvalósulhat a gyakorlat. Ezek az alapelvek a következők:

- demokratizmus elve,
- az otthonosság megteremtésének elve,
- a közösségi támogatással nevelés elve.

5.2.2. A személyes kapcsolatok, kötődések fontossága

Fontosnak tartjuk az érzelmi illeszkedésen alapuló személyes kötődést, mert ennek hiánya esetén a gyerekek nem tudnak önmagukban megerősödni, felnőve pedig képtelenek lesznek a másik ember érzelmeit átérezni. Ebből adódóan aztán képtelenek lesznek megfelelően kötődni a másik emberhez, ugyanakkor nem tudnak autonóm felnőtté sem válni. Önállótlanok lesznek, sodródni az élet minden területén. Ezért rendkívül fontos, hogy még a kamaszok esetén is alakuljon ki személyes kötődés a gyermekotthonba került gyermekek és gondozók között. Éppen ezért törekszünk rá, hogy a kapcsolatok a dolgozók és a gondozottak között barátságosak, őszinték legyenek. Megvalósításához szükséges, hogy a dolgozók alkalmas, értő és érző lelkű, kreatív, rugalmas és hiteles személyiségek legyenek. Következtesen viselkedjenek, és modellt nyújtsanak az elvárt magatartást illetően. Ugyanakkor mindig legyenek tudatában annak, hogy ők a felelősségteljes felnőttek, nevelők. Itt is fontos az ide vonatkozó alapelvek érvényesítése, úgy mint az:

- elfogadás elve,
- az egyéni különbségek figyelembevételének elve,
- kooperáció elve,
- a nyitottság elve.

Különös jelentősége van a kapcsolattartás elősegítésének a vér szerinti családdal, családtagokkal.

Ennek

- eszközei:
 - levelezés, telefonálás, elektronikus kapcsolattartás, látogatás lehetősége a gyermekotthonban,
 - útiköltség biztosítása;
- módszerei:
 - kapcsolattartás nyilvántartása,
 - folyamatos és időszakos kapcsolattartás utánkövetése,
 - egyéni beszélgetés az otthon töltött időszakról,
 - szülő egyenrangú partnerként történő kezelése,
 - mindkét fél folyamatos informálása,
 - kötődés ártérkékelése,
 - hazagondozás (ha lehetséges).

5.2.3. Határok, keretek kialakítása

A gyermekek számára fontos, hogy egyértelműen meghatározott és érthető jogokat, kötelességeket, lehetőségeket és elvárásokat foglalmazzunk meg, mint elsődleges szabályokat. Ennek megfelelően vonjuk be a szabályok kialakításába, a házirend elkészítésébe őket is. Ügyeljünk arra, hogy a szabály van a gondozottért, nem pedig a gondozott a szabályért. Azaz adott esetekben szükséges felismernünk, hogy vannak kivételek, másodlagos szabályok, amelyek okát és indokoltságát mindenkinben tudatosítani kell. A gyermekek biztonsági és szabadsági fokát éppen azok a határok tágitják, amiket elfogadtak, és áttekinthető keretet biztosítanak számukra.

5.2.4. Egyéni bánásmód érvényesítése

A nevelés során figyelembe vesszük a gyermek aktuális személyiségállapotát, megismerjük az újonnan bekerülő gyermek addigi életét, és csak ezek ismeretében fogalmazzuk meg az elvárásrendszert az egyéni fejlesztési és egyéni gondozási-nevelési tervben, amelyet szükség szerint korrigálunk. Ugyan az alapvető szabályrendszernek minden gyermek számára a következetesség és egyenlőség elvének tiszteletben tartása miatt azonosnak kell lennie, mégis igyekszünk toleránsan szem előtt tartani, hogy a normakövető magatartás minden gyermek számára más-más szinten áll.

5.2.5. A gyermeki jogok védelme, érdekérvényesítés

A gyermekotthon lakóegységeiben legalább havi rendszerességgel összehívásra kerül a gyermekfórum, ahol a neveltek jelezhetik problémáikat, kéréseiket, észrevételeiket a nevelők felé. A fórum összehívása szükség szerint eseti jelleggel is megtörténhet. Az otthonokat havi rendszerességgel keresi fel a gyermekjogi képviselő (szükség szerint eseti jelleggel is), akivel a gyermekeknek lehetősége nyílik problémáik megbeszélésére.

Célunk, hogy a már serdülőkorú gyermekeink minél nagyobb mértékben váljanak saját életük irányítójává. Bontakozzon ki a demokratikus szemléletük, a gyermekek legyenek tisztában jogaikkal és kötelezettségeikkel.

Ugyanezt a célt valósítja meg az Érdekképviselői Fórumban való aktív részvétel, ami meghatározott keretek között, intézményi szinten zajlik:

Az intézmény fenntartója meghatározza az ellátásban részesülők érdekvédelmét szolgáló érdekképviselői fórum megalakításának és működésének szabályait.

Az érdekképviselői fórum szavazati jogú választott tagjai:

- a gyermekönkormányzat képviselői,
- az ellátásban részesülő gyermek törvényes képviselői, illetve a fiatal felnőttek képviselői,
- az intézmény dolgozóinak képviselői,
- az intézményt fenntartó képviselői.

Az érdekképviselői fórum megvizsgálja az elé terjesztett panaszokat és a hatáskörébe tartozó ügyekben dönt, továbbá intézkedéseket kezdeményezhet a fenntartónál, a gyermekvédelmi gyámnál, a gyermekjogi képviselőnél, illetve más hatáskörrel rendelkező szervnél.

Az érdekképviselői fórum az intézmény vezetőjénél véleményt nyilváníthat a gyermeket, fiatal felnőttet érintő ügyekben, valamint javaslatot tehet az intézmény alaptevékenységével összhangban végzett szolgáltatások tervezéséről, működtetéséről, valamint az ebből származó bevételek felhasználásáról. Az érdekképviselői fórum egyetértési jogot gyakorol a házirend jóváhagyásánál.

A gyermek, a gyermek szülője vagy más törvényes képviselője, valamint a gyermekönkormányzat és a fiatal felnőtt, továbbá a gyermekek érdekeinek védelmét ellátó érdekképviselői és szakmai szervek a házirendben foglaltak szerint panasszal élhetnek az intézmény vezetőjénél, vagy az érdekképviselői fórumnál:

- az ellátást érintő kifogások orvoslása érdekében,
- a gyermeki jogok sérelme, továbbá az intézmény dolgozói kötelezettségszegése, valamint
- iratbetekintés megtagadása esetén (Gyermekeink védelmében igénybevétele esetén a gyermek törvényes képviselője, a korlátozottan cselekvőképes gyermek és a nagykorúvá vált gyermek az intézmény vezetőjénél kérelmezheti, hogy a Gyermekeink védelmében elnevezésű informatikai rendszerben a gyermekre, illetve személyére vonatkozóan az intézmény által kitöltött adatlapot megismerhesse.)

Az intézmény vezetője, illetve az érdekképviselői fórum a panaszt kivizsgálja, és tájékoztatást ad a panasz orvoslásának más lehetséges módjáról. A gyermek szülője vagy más törvényes képviselője, valamint a gyermekönkormányzat és a fiatal felnőtt az intézmény fenntartójához, vagy a gyermekjogi képviselőhöz fordulhat, ha az intézmény vezetője vagy az

érdekképviselői fórum 15 napon belül nem küld értesítést a vizsgálat eredményéről, vagy ha a megtett intézkedéssel nem ért egyet.

5.2.6. A gyermekek testi, érzelmi, értelmi, erkölcsi fejlődésének elősegítése

Feladatunk megkeresni minden hozzánk került gyermek erősségeit, legyenek azok a tanulás, a házi munka, vagy bármely más területei az életnek, és ezeket kell fejleszteni. A gyermek számára olyan követelményszintet próbálunk felállítani, melyet saját erőfeszítései árán képes teljesíteni. A bekerülő gyermekek többségének énképe igen negatív, kifejezetten „rossz gyerekek” tartják magukat. Fontos feladat segítenünk reális önértékelésük kialakulását, hogy felismerjék saját értékeiket, fejlesztésre szoruló gyenge pontjaikat. Ez az első lépés a reális jövőképük kialakulásához, a helyes pályaaorientáció megtalálásához. Beszélünk kell a higiénés szabályok, és az egészségre nevelés problémaköréről. A bekerülő gyermekek egy részénél el kell érünk a rendszeres tisztálkodás, az életkoruknak megfelelő testi ápolás szokásának kialakítását. Felvilágosító munkával igyekszünk elősegíteni az egészség megóvását szem előtt tartó magatartás kialakulását, megelőzni a betegségeket. A dohányzás általános probléma és konfliktusforrás a gyermekotthonban, amit mennyiségi és időbeli korlátok felállításával tudunk valamelyest visszaszorítani. A kamaszok életének egyik központi kérdése a szerelem, a szexualitás. Mivel ezek intim kérdések, meg kell teremtenünk az alkalmat a beszélgetésekre. Gondot jelent, hogy a bekerült gyermekek nagy részénél, a „párkapcsolat” egy kapaszkodási lehetőséget jelent elsősorban, a szexualitással pedig szeretetéttségüket kompenzálják. Felvilágosító tevékenységgel, a fogamzásgátlás lehetőségeivel próbáljuk megóvni a gyermekeket, elsősorban a nem kívánt terhességtől, másodsorban a párkapcsolati kudarcoktól.

Különös jelentőséget tulajdonítunk az érzelmi fejlődés elősegítésében az ünneplésnek és az ünnepeknek.

Ennek

- eszközei:
 - személyes ünnepek nyilvántartása: születésnap, névnap, ballagás, nagykorúság,
 - közösségi ünnepek: karácsony, húsvét, régi gondozottak meghívása,
 - ünnepi ruházat, teríték, menü, ajándékok, torta, virágcsokor biztosítása;
- módszerei:
 - az egész csapat bevonása: gyerekek, dolgozók,
 - ünnepélyes külsőségek és keretek biztosítása,
 - pozitív hatások tartóssá tétele,
 - az otthonhoz tartozás érzésének megerősítése.

5.2.7. Szabadidő hasznos eltöltése

A szabadidő megszervezése, jó programok összeállítása, mind egységszinten, mind intézményi szinten sokoldalúan történik. A részvételre viszont sokszor nehéz motiválni a kamaszkorú gyermekeket, ennek ellenére a programokon jól érzik magukat. Vannak hagyományos, évről-évre megrendezett programjaink: a gyereknap, közös kirándulások, busó-járás, bowling versenyek, nyári nyaralások. A gyermekek közül sokan járnak különböző edzésekre, vannak sikereik az adott sportágakban. Lehetőségük van, és szívesen is járnak fitness-terembe stb.

Eszközök:

- egyéni sportfelszerelés,
- társasjátékok vásárlása,
- sporteszközök biztosítása,
- grillezéshez szükséges eszközök,

- kapcsolat a civil szervezetekkel,
- programok nyomon követése,
- vetélkedők, kirándulás, mozi, színház, nyaralás megszervezése.

Módszerek:

- egyéni igények felmérése,
- motiválás,
- jutalmazás,
- csoportos beszámolók a programokról,
- személyiség fejlesztés: elfogadás, sikerélmény, szabálykövetés, feszültségcsökkentés.

5.2.8. Továbbképzések, szakmai igényesség

A személyes gondoskodást nyújtók továbbképzési rendszere és a pedagógus továbbképzés rendszere továbbképzési formákat nyújt konferenciák, tanácskozások, szakmai napok, tréningek formájában, mely a minőségbiztosítást segíti.

A szakdolgozók szakmai továbbképzése a vonatkozó jogszabályban foglaltaknak megfelelően történik.

Az intézményvezető felelőssége a jogszabályi előírásnak megfelelő éves továbbképzési terv összeállításának biztosítása.

Céljaink megvalósításának fontos feltétele a kollégák minél célirányosabb felkészültsége, az egységes szemlélet kialakítása, egyfajta szociális érzékenység és nyitottság. Ezért folyamatosan külső és belső tanfolyamokon veszünk részt minél nagyobb számban. Konfliktuskezelési technikák elsajátítása, kommunikációs tréningeken való részvétel, szupervízió, mind a hatékonyságot segítik elő. A szakmai munkánk sikerességét sosem az egyes kollégák, hanem a csapatmunka egységessége nyújtotta, ezért szükségesnek tartjuk a csapatépítő tréningeket, amik segítenek a kiégések elkerülésében is. Az egység segítő szakembereinek szintén igényük a munkájukat segítő szakirányú képzéseken, tanfolyamokon való részvétel.

6. A nevelés

6.1. Nevelési célok

A nevelés bonyolult, összetett folyamat, melyben az irányított gyermeki tevékenységrendszer fejleszti a gyermek képességeit. A nevelési hatások eredményeképpen kialakul értékrendszere, személyisége, amelyek eligazítóak számára az egyéni és társadalmi feladatok megoldásában. A nevelés tudatos, tervszerű és szervezett. E folyamatban meghatározó a nevelő és a nevelt kapcsolata, mely az eredményesség egyik alapfeltétele is. A nevelés folyamatos tevékenység, melynek során feladatunk a társadalom által elfogadott normák, egyetemes értékek közvetítése.

Célunk:

A nevelés fejlesztő hatása által az egyén képességeinek kibontakoztatása. E fejlesztő folyamat akkor eredményes, ha valódi tevékenységekhez kötött. A gyermeki egyéniség kialakításához csak egyéni úton, egyéni követelményekkel és tevékenységformákkal juthatunk. Ez azonban csak akkor lehet sikeres, ha nevelésünk:

- teret ad a színes, sokoldalú gyermekotthoni életnek, tanulásnak, játéknak, munkának;
- fejleszti a gyermekek önismeretét, együttműködési készségét;
- hozzájárul életmódjuk, motívumaik, szokásaik, az értékekkel történő azonosulásuk fokozatos kialakításához, meggyökereztetéséhez.

Minél inkább átszövi a közösség a gyermekek tevékenységének különféle formáit, annál erősebb a közösség személyiségformáló hatása. Közösségalkotó tényező a közös érdeken alapuló közös tevékenység. Ebben a munkaformában tudnak hatni olyan nevelési feladatok, mint az aktivitás, öntevékenység, segítőkészség, önkontroll, tolerancia, egymásért érzett felelősség.

Közös munka által fejlődik az egyén, s az egyén fejlődése a közösség fejlődését is jelenti. A gyermekek megtalálják helyüket és azokat a társaikat, akikkel együtt tudnak játszani, tanulni, munkálkodni. Önállóbbak és magabiztosabbak lesznek. Megtanulnak együttműködni, odafigyelni társaikra, tapintatosan segíteni egymásnak, toleránsnak és figyelmesnek lenni egymással szemben. Segítsük elő a gyermekek harmonikus kapcsolatának kialakulását a természeti és társadalmi környezettel. Értsék meg a körülöttük zajló természeti, társadalmi jelenségeket. Ismerjék meg és alkalmazzák a társadalmi magatartás normáit. Legyenek nyitottak, megértők a különböző szokások, életmódok, kultúrák, vallások iránt, becsüljék meg ezeket. Szerezzenek személyes tapasztalatokat az együttműködés, a környezeti konfliktusok közös kezelése és megoldása terén.

Kommunikációs kultúrájuk középpontjában az önálló ismeretszerzés, véleményformálás és kifejezés, a vélemények, érvek kifejtésének, értelmezésének, megvédésének képességei álljanak. Az új információs környezetben eligazodásra képes, és azt kritikai módon használó fiatalokat neveljünk, fejlesszük a beteg, sérült és fogyatékos embertársak iránti elfogadó és segítőkész magatartást. Sajátítsák el azokat a módszereket, amelyekkel képessé válnak az önálló tanulásra, munkavégzésre.

Egyre inkább váljanak képessé esztétikai tevékenységeik önálló elemzésére, értékelésére. Alakuljon ki bennük az igény a környezetük állandó szépítésére, a környezetben található esztétikum megóvására.

6.2. Nevelési feladatok

Az előzőekben megfogalmazott célok eléréséhez, megvalósulásához feladataink a következők:

- olyan feladatokat tűzzünk ki, melyek kapcsolódnak a mindennapi élethez, és kihívást jelentenek a gyermekek számára;
- biztosítsuk, hogy a gyermekek munkájában folyamatos legyen a fejlődés;
- segítsük elő a tanulási tapasztalatok sokféleségét, adjuk meg nekik a választás lehetőségét;
- pótoljuk az otthont, biztosítsuk az otthonosságot, az érzelmi védettséget, neveljük a gyermekeket családi életre;
- teremtsünk pozitív légkört, támasszunk egyéni, képességeiknek megfelelő elvárásokat, fokozzuk teljesítményüket;
- ismerjük el erőfeszítéseiket, teljesítményeiket, megközelítésünk legyen következetes;
- a tanulás megkönnyítésére szervezzük meg a pihenést, a szabadidő hasznos eltöltését;
- bátorítsuk a gyermekeket közös tevékenységekre, együttműködésre;
- kísérvük figyelemmel fejlődésüket, biztosítsuk a rendszeres visszacsatolást;
- alakítsuk magatartás- és beszédkultúrájukat;
- alakítsuk ki a közösségben éléshez, a kulturált viselkedéshez szükséges magatartásformákat;
- tárgítsuk érdeklődésüket, ugyanakkor pótoljuk tapasztalatszerzési hiányaikat;
- végezzünk hátránykompenzációt és tehetséggondozást;
- segítsük őket önállóságuk, öntevékenységük kialakításában;
- készítsük fel a gyermekeket önálló életvitelre, a társadalomba való beilleszkedésre;
- szervezzünk, és vegyünk részt önmegvalósulást segítő rendezvényeken;
- adjunk egyéni információkat.

6.3. Nevelési módszerek

Megfigyelés, az ezt követő megbeszélés hasznos információkkal szolgálhat a gyermekotthonban dolgozóknak, és a megfigyelt személynek is.

Szupervízió, vagyis strukturált megfigyelés, tervezéssel, megfigyeléssel és értékelő beszélgetéssel.

Munkatársi felkészítés, mely egyes problémák megoldására irányul, s amelynek során az egyik fél segíti a másikat a problémamegoldásban.

Segítségadás, mely lehet egyéni segítség, és tevékenységirányító segítség.

Csoportalakítás, feladatok megoldása csoportokban.

Álláspont kialakítása, érvek, ellenérvek megvitatása.

Megbeszélés.

Ismeretközlés.

Mozaik módszer. Egy nagyobb feladat során egyének, vagy csoportok között kiosztjuk a részfeladatokat, mely végeztével megosztják egymás között ötleteiket, átadják tapasztalataikat.

Egyéb alkalmazott módszerek: tapasztalás, mintaadás, motiválás, szoktatás, következetesség, fokozatosság, tevékenykedtetés, magyarázat, értékelés

6.4. Nevelés szakaszai

- tájékozódás és megismerés,
- az új elem megismertetése, elfogadására motiválás,
- konkrét követelmények, elvárások megfogalmazása, megbeszélése,
- együtt tevékenykedés, a tevékenység elfogadtatása,
- önálló tevékenykedtetés, a sikerélmény biztosítása,
- a tevékenység figyelemmel kísérése, szükség esetén korrigálása, visszacsatolása,
- az ismert, a megtanult, begyakorolt elemek „felszínen tartása” mellett tájékozódás és megismerés.

A házban dolgozók munkája a gyermekotthoni nevelő, fejlesztő munka szerves része, hiszen a gyermekekkel közvetlenül érintkeznek, közreműködnek gondozásukban, szokásaik kialakításában, s közben hatást gyakorolnak személyiségfejlődésükre. Mindennapjaik során fontos megfigyeléseket tehetnek közvetlen mintát nyújtó viselkedésükkel, munkájukkal a gyermekek életkorát és élethelyzetét figyelembe vevő elvárásaikkal nélkülözhetetlen segítőtársak. Ahhoz, hogy a gyermekek teljesítménye, fejlődése eredményesebb legyen, szükséges egy belső motiváló erő, melyet a megbecsülés, a szeretet hoz létre. E felelősségteljes, stabil szeretetkapcsolat a gyermekotthonon bármely dolgozójával kialakulhat, elősegítheti a gyermek személyiségének harmonikus fejlődését. Ez a munka legyen egy szorosabb csapatmunka, mivel egymástól elszigetelten nem lehet tartós eredményeket elérni. A szakmai egység fejlesztőpedagógusának feladatterve tartalmazza azokat az egyéni terveket, amelyeket a különleges szükségletű gyermekeknél alkalmazni kíván a kitűzött célok eléréséhez.

6.5. A különleges szükségletű gyermekek nevelése, integrált elhelyezése a (normál) gyermekotthonokban, lakásotthonokban

A tanulási és értelmi akadályozottság elsősorban az értelmi fejlődés eltéréseiben mutatkozik meg, de a személyiség egészét befolyásolja. Különbőféle súlyosságú állapotait előidézhetik az idegrendszer károsodásai, vagy a fejlődést erősen gátló környezeti hatások. Ezek egyik legjellemzőbb tünete a gyermek fejlődésének lelassulása. Ennek az elmaradásnak a kompenzálása érdekében eltérő a nevelési-fejlesztési folyamat is.

Különleges szükségletű gyermekek nevelése, fejlesztése:

Eszközök:

- elhelyezési javaslat és elhelyezési terv,
- szakértői vélemény megismerése,
- szükséges eszközök, oktatási intézmény megkeresése.

Módszerek:

- egyéni bánásmód,
- empátián alapuló nevelés,

- személyes fejlesztés biztosítása szakemberek segítségével,
- kétszintű következetesség,
- lakásotthoni, gyermekotthoni közösség toleráns, elfogadó, támogató magatartása,
- szükség esetén magántanulóság.

Ezen eszközök és módszerek alkalmazása eredményes lehet a normál otthonokban való integrált elhelyezés esetében is az alábbi szempontok figyelembevételével, illetve a szükséges feltételek biztosítása esetén.

A normál otthonokban történő együttnevelés minden esetben egyéni döntést, esetenként egyéni felkészülést igényel. Az integrált nevelés-oktatás során különös figyelemmel kell lenni a következőkre:

- A különleges szükségletű gyermeknek meg kell kapnia mindazon egyéni fejlesztést, amelyre állapotából fakadóan szüksége van (habilitációs, rehabilitációs fejlesztés, felzárkóztató, illetve tehetséggondozó foglalkozások). Ennek megszervezéséhez a szakértői javaslat, a fejlesztőpedagógusok tervszerű tevékenysége, az iskolák részéről történő folyamatos tanácsadás nyújthat segítséget.
- A különleges szükségletű gyermekek számára biztosítani kell azokat a feltételeket (ellátást, segédeszközöket, taneszközöket), amelyek használata életvitelükhöz, egyéni testi, szellemi fejlődésükhöz, tanulmányaik folytatásához szükségesek. Ezen eszközök használatát számukra és nevelőik számára is meg kell tanítani.

Integrációjuk feltételei:

- Lehetőség és szükség szerint a családtagok részéről is egyértelmű szándék a szakemberekkel való szoros együttműködésre, és a gyermek intenzív támogatására.
- Az iskola, és lehetőség szerint az otthonok részéről is a speciális módszertanban jártas pedagógus.
- Jól előkészített, ütemezett fejlesztési terv; speciális eszközök, speciális módszerek és megfelelő környezet.
- A befogadó gyermekcsoport felkészítése, pozitív hozzáállása.
- A különleges szükségletű gyermek legyen elégedett a gyermekotthoni és iskolai élettel, fontos, hogy jól érezze magát.

Az életkoruk miatt különleges szükségletű gyermekek nevelésének, gondozásának speciális szempontjai a későbbiekben szerepelnek.

6.6. Speciális ellátást igénylő gyermekek nevelése a (normál) gyermekotthonban

A speciális szükségletű gyermekek részére alapvetően a speciális gyermekotthonok biztosítanak szükségleteiknek megfelelő ellátást. Férőhely hiányában azonban sok esetben az ún. normál profilú gyermekotthonok, lakásotthonok feladata gondozásuk, nevelésük.

A gyermekotthonokba, lakásotthonokba kerülő gyermekek egyre nagyobb hányada serdülőkorú, átlagosan 15-16 éves. Többségük súlyos magatartásproblémákkal küzd, vagyis viselkedésük, az életkoruknak megfelelő szociális elvárástól való nagymértékű eltérése, messze meghaladja a serdülőkori lázadás vagy gyermek-csínytevés mértékét. A súlyos disszociális tüneteket mutató gyermekek speciális ellátást igényelnek, melynek feltételei elsősorban speciális gyermekotthonban biztosíthatók. Jelenleg a súlyos pszichés, valamint a súlyos disszociális tüneteket mutató, és a pszichoaktív szert használó gyermekek elhelyezésére csak korlátozott lehetőség nyílik, elkerülhetetlen, hogy speciális szükségletű gyermek gondozási helye, ha időszakosan is, de nem szakspecifikus lakásotthon, vagy gyermekotthon legyen.

A gyermekotthon feladatai ebben az esetben:

- a rendelkezésre álló szakmai team (nevelő, pszichológus, fejlesztőpedagógus) fokozottan tervszerű együttműködése szükséges,

- a gyermekek napi életében határozott rendszer legyen, mely során biztosítani kell az egyéni szükségletek szerinti testmozgást, kreatív foglalkozásokat, kulturális programokat,
- folyamatos és intenzív kapcsolattartás szükséges a vérszerinti családdal.

Azt azonban ki kell mondanunk, hogy a speciális szükségletű gyermekek nevelése hosszabb távon nem megoldott a gyermekotthonban, romboló hatása van a közösségre. Együttműködve a szakértői bizottsággal és a gyámhatóságokkal a mielőbbi, szükségleteknek megfelelő gondozási helyen történő elhelyezés szolgálja leginkább a gyermek érdekeit.

6.7. Engedély nélküli eltávozás

Ha a gyermek engedély nélkül eltávozott, a gyámja a gondozási hellyel szoros együttműködésben megkísérli felkutatni a tartózkodási helyét.

A gyermekotthon dolgozói haladéktalanul értesítik az illetékes rendőri szervet, ha az eltűnt 14 év alatti, beteg vagy fogyatékos gyermek.

Az eltűnésről, illetve megkerülésről az Intézmény központját is értesíti a gyermekotthon.

Az eltűnésekről a gyermekotthoni nevelő jegyzőkönyvet vesz fel, illetve a szakmai egység nyilvántartást vezet.

Az engedély nélküli eltávozás esetén követendő feladatrendszert az intézményi protokoll tartalmazza.

7. Hatékony működési rend – kapcsolati rendszerek

A szervezeti egység belső kapcsolati rendszerének működését az elsődleges szakmai cél által meghatározott együtt gondolkodás és cselekvés kell, hogy jellemezze. Az ilyen jellegű működéshez négy feltétel szükséges:

- 1) a lehetőségekhez képest egyértelműen, átláthatóan rögzített hatáskörök (SZMSZ, munkaköri leírások), eljárási protokollok kidolgozása,
- 2) együttgondolkodásra és cselekvésre képes munkatársak,
- 3) gyors és pontos információs rendszer, végül, de nem utolsósorban
- 4) bizalom.

Minden döntés meghozatalánál, minden cselekvésnél tudatos legyen a cél: a gyermek és annak érdeke, nem a saját vagy a szervezeti egység érdeke.

A hatáskörök pontosítása különösen olyan munkaköröknél szükséges, amelyeknek egy vagy több munkakörrel van érintkezési, adott esetben átfedési területe. Itt azon kívül, hogy világosan és egyértelműen meg kell határozni a munkaköröket és a cselekvési területet, az átfedéssel érintett feladatok tekintetében protokollokat kell kidolgozni, mely protokollok az SZMSZ mellékleteként szerepelnek.

Mindezek azonban feltételezik a szakma iránt elkötelezett olyan emberi tényezőt, amely bízik munkatársában, amely képes előrelátni és felismerni a problémákat, nem fél jelezni - a szakmai önértéket és az emberi hiúságot félretéve –, ha olyan esettel szembesül, melyről úgy véli, a jó döntéshez szükséges lehet mások véleményének meghallgatása is (egyáltalán eljut addig a felismerésig, hogy a megfelelő döntés meghozatalához szükséges lehet más szakemberek bevonása is), képes a probléma megoldásába és megelőzésébe másokat bevonni, döntését a cél és nem hiúsága alá rendelni.

Végül egy olyan információs rendszert szükséges működtetni, mely képes a feladatellátáshoz szükséges információkat teljeskörűen, pontosan és időben továbbítani. Ennek egyik elemét jelentik a rendszeresen tartott szervezeti egység értekezletek, szakmai egység értekezletek, (gyermekotthoni értekezletek), csoport értekezletek ahol a fejlesztési célok, feladatok meghatározásán, a problémák megosztásán és megoldásán túl biztosítani kell az információk átadását.

Másik eleme a belső és külső informatikai rendszer működtetése és használata. Mindezekon természetesen szükség van a hatáskörök tiszteletben tartására, nem csak a be nem avatkozás, hanem

a problémajelzés szintjén is, értve ez alatt, hogy a hatáskörbe nem tartozó, vagy átfedési területen lévő probléma észlelése esetén azt jelezni kell a hatáskörrel rendelkezőnek.

Fontos, hogy a probléma megbeszélése elsősorban mindig az érintettel történjen, csak ezt követően (valós vagy akár vélt eredménytelenség esetén) érkezzen jelzés a közös közvetlen feletteshez.

8. Jól működtetett külső kapcsolati rendszer

A külső kapcsolatokra is - a jellegéből adódó eltérésekkel - irányadóak a fentiekben megfogalmazottak. Itt meghatározó a szakmai felkészültség, és különösen a hatóságok irányában a jogszabályok ismerete és végrehajtása. Az emberi kapcsolatok ápolása ezzel párhuzamosan és ennek alárendelve történjen. Világosan fogalmazva: A jó kapcsolat alapja az legyen, hogy a szakember jól végzi munkáját és ezért elismerik...és fordítva.

Elengedhetetlen a jó szakmai és emberi együttműködés a gyermekvédelem szereplőivel, ugyanakkor azon állami, önkormányzati és civil szervezetekkel is, amelyek valamilyen módon kapcsolódnak a gyermekvédelmi feladatok ellátásához. Különösen a megyében szakellátási feladatokat ellátó intézmények és civil szervezetek, a rendőrség, fiatalok ügyészsége, bíróság, oktatási intézmények, a települési önkormányzatok jegyzői.

Ennek formái:

- Közös szakmai programok -esetmegbeszélés, szakmai műhely, konferencia, képzés.
- Gyámhatóságokkal, szakellátási feladatot ellátó más intézményekkel és alapellátással szakmai műhely.
- Szakellátási feladatot ellátó más intézményekkel és az alapellátással ezen kívüli közös gyermekprogramok - gyermeknap, üdülés, színház és mozi látogatás, egyéb kulturális és szórakoztató programok szervezése.
- Oktatási intézmények: élő kapcsolat fenntartása az ifjúságvédelmi felelőssel, pedagógus továbbképzésen való megjelenés, szakmai fórumokon való részvétel.

Az Intézmény külső kapcsolatait, partnereit:

- Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Baranya Megyei Kirendeltsége,
- Járási Gyámhatóságok,
- Baranya Megyei Kormányhivatal illetékes főosztálya,
- Család- és gyermekjóléti központok
- Nemzeti Szociálpolitikai Intézet és a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság,
- Családok átmeneti otthonai,
- Általános iskolák,
- Szakiskolák, szakmunkásképző intézmények, szakképző iskolák
- Szakközépiskolák, gimnáziumok,
- Bölcsődék, óvodák,
- Egyetemek és gyermekvédelmi szakképző intézmények,
- Egészségügyi intézmények, kórházak, klinikák,
- Védőnői hálózat,
- Rendőrség,
- Ügyészségek,
- Bíróságok,
- Pécsi Nemzeti Színház,
- Rácz Aladár Közösségi Ház
- Művelődési intézmények,
- Egyházak,

- Önkéntesek,
- Csontváry Képzőművészeti Stúdió,
- Egyesületek, alapítványok, társadalmi szervezetek.

9. A minőségbiztosítás elemei

- A gyermekotthon munkatársainak felkészítő gyakorlaton kell részt venniük a munkába állás előtt.
- A gyermekotthon dolgozói havonta megbeszélést tartanak, az aktuális feladatokon túl foglalkoznak a már megtörtént események kiértékelésével, szakszerű feldolgozásával, másfelől az esetek várható következményeire való felkészüléssel.
- A gyermekotthon dolgozói részt vesznek az Intézmény által szervezett továbbképzéseken.
- A gyermekotthon nevelői havonta egységértekezleten vesznek részt, ahol az egységvezető irányításával fejlesztik szakmai ismereteiket, esetmegbeszélést tartanak.
- Szükség esetén szupervíziós lehetőség biztosítása a gyermekotthon dolgozóinak.

10. Tájékoztatás

A gyermekotthon szolgáltatásairól tájékozódhatnak az érdeklődők az intézmény honlapján keresztül.

III. V. számú Szakmai Egység/Pécsi Gyermekotthon részei

7621 Pécs, Megye u. 24.

1-es csoport/lakóegység

2-es csoport/lakóegység

3-as csoport/lakóegység

4-es csoport/lakóegység – 3 év alatti gyermekeket ellátó különleges csoport

1. A Gyermekotthon adottságai

1.1. Tárgyi feltételek

A gyermekotthon épülete középkori eredetű. Török mecsettől kezdve, katolikus kápolnáig, kádárműhelyig és lánynevelő intézetig sok minden működött benne. Az évszázadok során többször lebontották, újjáépítették, átépítették, hozzátoldottak. A Gyermekotthon 1961 óta működik itt, de az épületet azóta többször is átépítették. Építészeti szerkezetének egységesebbé tétele - TIOP pályázat keretén belüli felújítással - 2015 májusára készült el, így praktikusabb, a gyermekotthon igényeinek jobban megfelelő képet mutat, és minden szempontból korszerűsödött.

Az épület zegzugosságának előnye, hogy nincs két egyforma lakóegység, vagyis az uniformizáltság veszélye nem fenyeget. Így építészetiileg is arra ösztönöz, hogy minden lakóegység sajátos, egyedi arculatot alakítson ki belső tereiben. Az egyes lakóegységek viszonylag jól elszeparáltak, ugyanakkor a közösségi terek a funkcióknak megfelelően jól kialakítottak.

1.2. Szervezeti felépítés

A gyermekotthonban négy családias lakóegység működik. és egy életkoruk miatt (0-3 év közötti) sajátos szükségletekkel bíró gyermekeket ellátó különleges csoport.

A lakóegységekben olyanok az önálló lakóterek, melyek külön fiú, külön lány hálósobákból, közös nappali szobából, konyhából, nevelői szobából, étkezőből, valamint fürdőszoba és WC helyiségekből állnak. A napi főzés, étkezés a lakóegységekben önállóan történik. A gondozottak életét közvetlenül szolgáló anyagok és eszközök tárolása a lakóegységekben lévő szekrényekben, hűtőszekrényekben és éléskamrában történik.

Az egyes lakóegységekben önálló csoportgazdálkodást folytatunk, melynek célja a családi élet, a családi háztartásvezetés modellezése, azért, hogy a gyermekek olyan mintákat kaphassanak, melyek segítségével ők is képesek lesznek saját háztartás vezetésére, családi élet folytatására.

Gyermekotthoni nevelési csoportok/lakóegységek:

Otthont nyújtó ellátás keretében biztosítunk az otthonban élő nevelésben vett és ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermek számára teljes körű ellátást, családi környezetébe történő visszahelyezését előkészítő, családi kapcsolatainak ápolását segítő gondozást. A későbbiekben a családjába történő visszaillesztéshez, önálló életének megkezdéséhez szükséges utógondozást.

Egy lakóegységben legfeljebb 12 fő helyezhető el tartósan. Kivétel ez alól a különleges csoport, mely egyidejűleg legfeljebb 8 fő három éven aluli gyermeket fogadhat be.

Csoportkialakítási elvek:

- Koedukált, széles korösszetételű, külön fiú, külön lány lakószobákban.
- Lehetőség szerint a testvérek azonos lakóegységbe kerülnek.
- A 10 éven aluli gyermekek számára védettebb közeg biztosítása.
- A csoportok számára önálló lakóteret biztosítunk, amely háló-, tanulószobából, közös nappali szobából, konyha/étkezőből, valamint fürdőszobából és nemenkénti WC helyiségekből áll, és a mindennapi életvitelhez szükséges bútorokkal, berendezési tárgyakkal, eszközökkel felszerelt. Egy hálósobában legfeljebb 4 gondozott gyermeket helyezünk el. A minimálisan biztosított lakóterület 12 m².

- A gyermek személyes használati tárgyait és ruházatát a csoport lakóterében, társaitól elkülönítetten helyezzük el.
- A normál nevelési lakóegységekben a gyermekekkel foglalkozó munkatársak (nevelő, gyermekfelügyelő, gyermekvédelmi asszisztens) számára a csoport lakóteréhez kapcsolódó önálló helyiséget biztosítunk, ahol a gyermekkel szükségessé váló egyéni, bizalmas beszélgetéseket zavartalan légkörben le tudja folytatni, adminisztrációs feladatait végezheti, és éjszaka tartózkodhat.
- A lakóegységek számára biztosítunk közös használatú sportolásra alkalmas termet, látogatók fogadására alkalmas helyiséget, terápiás célú foglalkozásokhoz (pszichológiai, fejlesztőpedagógiai) szükséges szobát, többfunkciójú könyvtárat, közösségi termet, szakköri helyiséget.

2. A gyermekotthonban folyó nevelő munka célja, alapelvei

2.1. A nevelés alapvető célja

Az emberi létezés, az emberi cselekedetek végső célja a boldogság elérése. A nevelésnek ezt a célt kell elősegítenie, a gyermekeket boldogságra kell nevelni. A boldogságnak sok összetevője, arca van, például ezek lehetnek: az öröm, a szeretet, a tisztaszívűség, a szolidaritás, segítségadás és segítség elfogadás, összefogás, összetartozás, együttműködés, a valamely közösséghez tartozás, adottságaink, képességeink kibontakoztatása, az alkotás, a sikeresség, a remény, az egészség, a felelősséget vállalni tudó szabadság, a biztonság, a béke, a másik ember elfogadása, az igazságosság, a mértékletesség, elégedettség, a teljesség, az életrevalóság, az élet továbbadása, stb. Boldogságra törekedni az élet nehézségein keresztül, ellentmondások, akadályok közepette is lehet. A gyermekotthonban élő gyermekek nagyon sok boldogtalanságot szenvedtek el és éltek át hányattatott életük során. Kudarccélményeik pesszimistává, passzívvá teszik őket, gyakori esetükben a szuicid kísérlet. Nem csak a boldogság kellékeinek megszerzésére kell őket tanítani, hanem hozzá kell segíteni őket a nevelés során a boldogság átéléséhez, a mindennapi élet öröméhez.

E szakmai szemlélet szellemében, a jogszabályban foglaltakkal összhangban a gyermekotthoni nevelés-gondozás célja, hogy a gondozott gyermek testileg, értelmileg, érzelmileg, erkölcsileg korának és képességeinek megfelelően fejlődjen, személyisége a lehető legteljesebb módon kibontakozzék, és képessé váljon a vérszerinti családjába való visszailleszkedésre, vagy nevelőszülői, illetve örökbefogadó családba történő beilleszkedésre. Amennyiben ez nem lehetséges, úgyszólván az önálló életvitelre, társadalmi beilleszkedésre, későbbi felnőtt élete során igényes és tartalmas életminőség elérésére, saját család alapítására, történő felkészítés. E cél érdekében a gondozását, nevelését, ellátását végző személyek kötelesek együttműködni egymással, valamint mindazon intézményekkel, amelyek a gondozott gyermekkel foglalkoznak.

A különleges szükségletű gyermekek számára az emberi méltóságot biztosító, képességeikhez igazodó, és azokat a lehető legteljesebb mértékben kibontakoztató gondozást, nevelést biztosítunk.

2.2. Nevelési alapelvek

1. A nevelés-gondozás elválaszthatatlanságának alapelve: A nevelés-gondozás folyamata elválaszthatatlan egymástól. Miközben gondoskodunk a gyermekről, egyben neveljük is a gondoskodáson keresztül, illetve miközben neveljük, közben törődünk, gondoskodunk is róla. Minden tevékenységen keresztül a nevelés céljait és elveit, illetve érdekeit tartjuk szem előtt.

A gyermekotthon nem lehet gyermekszálloda, ahol csak kiszolgálják a gyermekeket, de nem nevelik. Ennek az lenne a következménye, hogy a gyermek a nevelőt kiszolgáló személyzetnek tekinti és nem hajlandó együttműködni vele nevelése-gondozása érdekében. A másik gyakori véglet is elfogadhatatlan, ha úgy akarnánk nevelni a gyermekeket, hogy közben nem törődünk velük eleget, gondozásukat elhanyagoljuk. Ez a gyermekekben ellenállást szülne, azt élnék meg, hogy csak követelnek a nevelők tőlük, de nem nyújtanak törődést, odafigyelést.

2. Közös munka alapelve:A személyes kapcsolatok körében zajló együttműködés hatékonysága a munkatársak motiváltságától, beállítottságától, elméleti és gyakorlati tapasztalataitól függ, ezért a gyermekotthon lakóegységeinek alakításakor az első lépés az egymásra hangolódás, majd ezt követi a közös értékrend kialakítása. A közös értékrend kialakításában kiinduló pontnak tekintjük azokat az alapelvárásokat, melyeket a szakmai egységvezető határoz meg iránymutatásul. Nagyon fontos, hogy a beosztottak is átérezzék a felelősségét a rájuk bízott gondozottaknak, akik kiszolgáltatott gyermekek. A közös értékrend további kimunkálása, finomítása és gyakorlati megvalósítása a lakóegységekben azonban a dolgozók feladata.

A szakmai tevékenység minden esetben csoportmunkában történik. Az egyéni tevékenység is csak erős háttértámogatással valósítható meg. Ehhez szükséges a folyamatos, mindenre kiterjedő és mindent átfogó „megbeszélési rendszer” (szupervízió, esetmegbeszélés, tanácsadás), aminek célja a folyamatos tanulás és fejlődés, a munkarend célszerű megszervezése, a megújulás lehetőségeinek biztosítása, a kiegész megelőzése. A közös munka nem csupán a közvetlen munkatársakkal való együttműködésre korlátozódik, hanem mindazokra, akik a gondozott sorsának rendezésében aktív szerepet töltenek be.

3. Egyértelműség alapelve:Mind a gondozók, mind a gondozottak számára fontos, hogy világosan meghatározott és érthető jogokat és kötelességeket, lehetőségeket és elvárásokat fogalmazzunk meg az együttműködés során. Itt sem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a különböző korcsoportok más-más módszert igényelnek.

4. Kiszámíthatóság alapelve:A gondozottal kapcsolatos eseményeket fejlődési szintjének megfelelő módon közöljük vele, törekedve arra, hogy mindig több lehetséges megoldást dolgozzunk ki egy-egy helyzettel vagy eseménnyel kapcsolatban. Fontos, hogy közlésünk alkalmával azt a személyt is nevezzük meg, aki a továbbiakban figyelemmel kíséri problémáját, de arról is gondoskodjunk, hogy legyen egy „helyettes” személy is, aki elérhető abban az esetben, ha az előző már nem érhető el (akár fizikailag, akár érzelmileg).

5. Következetesség alapelve:Figyelembe vesszük a gondozott fizikai, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlettségét, melynek megfelelően vonjuk be a szabályok kialakításába. Azok a szabályok, amiket közösen, vagy előzőleg már kidolgoztunk és ismertettünk, nem változhatnak naponta. Ügyelnünk kell arra, hogy a szabály van a gondozottért, nem pedig a gondozott a szabályért. Azaz szükséges, hogy legyenek kivételek, aminek okát és indoklását mindenkinben tudatosítani kell. Rendkívül fontos annak tisztán látása, hogy a szabálytisztlő magatartás kialakítása a gondozottakban csak egy szeretetteljes együttműködés mellett alakítható ki, melynek légkörét a szakemberek feladata megteremteni.

6. Határok kijelölésének alapelve:Minden gondozott biztonsági és szabadsági fokát éppen azok a határok tágitják, amiket az elfogadott és áttekinthető keretek nyújtanak. Ezek a következők: az önkifejezés lehetőségei, a vélemény kinyilvánítása, a panasztétel lehetősége és módja, a saját és közérdekű döntéshozatalban való részvétel lehetősége. A gondozott fejlődésével egyidejűleg, fokozatosan – a szükséges arányban – háttérbe szorul a nevelők szerepe a szabályok kialakításában és a határok kijelölésében.

7. Fokozatosság alapelve:Általános pedagógiai elv, hogy a személyiség fejlődésében minden új minőség az előzőre épül, s egyben előremutat a következő szintre. A gondozási-nevelési folyamatban csak fokozatosan sajátíthatjuk el a gyermekekkel a társadalmi normákat, ezzel elősegítve a sikeres társadalmi integrációjukat. Ehhez sok türelemre, kitartásra van szükség a nevelők részéről.

8. Személyes kötődés alapelve:A sokféle problémával küzdő gyermekekre hatni csak a személyes kötődésen keresztül lehet. A kívülállás, az érzelmi ridegség nem vezet eredményre. Szükség van a következetes, de megértő szeretetre, türelmességre, elfogadó érzelmekre, amikbe belefér időnként erőteljesebb énközlő viselkedésmód, amely nem lehet sértő, bántó a gondozott számára. A gyermek lenézése, lekezelése hibás stratégia, eredményre nem vezet, inkább csak további károkat okoz. A legtöbb gondozott kisebbségérzéssel, valamint önértékelési zavarral küzd. Fontos, hogy minden esetben érezzék, hogy partnerként kezelik őket.

3. A személyiségfejlesztés alapkérdései

A nevelés-gondozásnak legfőképpen a gondozottak egészséges személyiségfejlődését kell segítenie, ezért ebben a fejezetben azokat a sajátos, a gyermekotthon személyiségfejlesztő munkájában gyakran előforduló kérdéseket tárgyaljuk, melyek mindegyik lakóegységben érvényesek, és alapját képezik az otthon sajátos nevelési feladatainak. Fontosnak tartjuk eme sajátos kérdéseknek az elméleti háttérét is megvilágítani, hiszen így jobban értelmezhetők bizonyos jelenségek, folyamatok és így az ezzel kapcsolatos felmerülő teendők is tudatosabban végezhetők.

A személyiség sokféleképpen - viselkedésben, gondolatokban és érzésekben - jelenik meg. A személyiség felnőtt korra alakul ki, bár utána is egy életen át változik, egészséges esetben fejlődik.

Gyermek- és kamaszkorban nem személyiségről, hanem személyiségfejlődésről beszélünk. Ebből adódóan, tulajdonképpen a tudatos nevelés a személyiségfejlesztést szolgálja. A gyermekotthonban különösen sajátos dolog a személyiségfejlesztés, mivel bántalmazott, elhanyagolt, traumatizált, érzelmileg sérült, rosszul, illetve hiányosan szocializálódott, rossz megküzdő stratégiákkal rendelkező, sokszor ambivalensen kötődő gyermekekről és kamaszokról van szó, ezért ezeknek a gyermekeknek a személyiségfejlődése az egészségeshez képest torzult. Tehát az ő esetükben személyiségfejlődés-korrekciónak, bizonyos szempontból terápiának is szó van. Gyermekotthonunkban a nevelés terápiás hatású. Ehhez a különböző nevelői hatásokat össze kell hangolni és tudatosan meg kell szervezni. Ez az összehangoltság eredményezheti a terápiás légkört, melynek legfontosabb tulajdonsága az elfogadás, a biztonság és a kiszámíthatóság, ugyanakkor a fejlődést segítő dinamizmus. Ebből adódóan fontos, hogy ismerjük a gondozott „történetét”, mindazokat az előzményeket, melyek vele bekerülése előtt történtek, továbbá körülményeit, családja szociokulturális összetevőit.

3.1. Reális önértékelés segítése:

A személyiségfejlődést elősegítő nevelés-gondozás során kiindulópontnak azt tekintjük, hogy átérezzék a gondozottak, hogy fontosak a nevelők-gondozók számára. Segítjük reális önértékelésük kialakulását, hogy felismerjék saját értékeiket, fejlesztésre szoruló gyenge pontjaikat, megváltoztatandó, elfogadhatatlan viselkedés mintázataikat.

A bekerülő gyermekek többségének énképe igen negatív, kifejezetten „rossz gyereknek” tartják magukat, büntudatot éreznek amiatt, hogy gyermekotthonba kerültek, pedig erről nem ők tehetnek. Gyakori, hogy szüleikhez való kötődésük ambivalens, ők számukra kiszámíthatatlan módon közvetítették a „jó és rossz” értékrendet, és ezt a gyermekek igen „rosszul” élik meg. A gyermekek énközpontú világképük alapján öntudatlanul is azt élik át, hogy ha a világ értem van, akkor az nem lehet rossz, ha mégis rossznak látom, akkor az csak miattam lehet, tehát én vagyok a „rossz”. A „rossz gyerek” énképüket csak sorozatos, éveken át folyó, apró „elég jó gyerek vagy!” megerősítéssel lehet fokozatosan megváltoztatni, úgy, hogy a legapróbb jó értéket, jó cselekedetet is észrevevesszük bennük. Továbbá stabilitást, kiszámítható viszonyokat biztosítunk nekik, átlátható „jó és rossz” értékrendet közvetítünk feléjük. Ez egy kitartó türelmet igénylő pedagógiai munka. Közben el kell viselni azt, hogy olyan játszmákat indítanak felénk folyamatosan, melyben kiprovokálni próbálják tőlünk a „rossz gyerek” megerősítést, türelmünket próbára téve tovább „rosszalkodnak”, hogy mi őket továbbra is rossznak tartsuk. Ez az énkép alakult ki náluk, ez ad egyelőre biztonságot nekik. A szülőpótló nevelő-gondozóktól is tudattalanul ezt a hozzáállást várják el, ezért igyekeznek ezt kiprovokálni belőlük, hogy ők is így viszonyuljanak hozzájuk. (Projektív identifikáció jelensége: a gyermek a saját rossz aspektusát, többnyire negatív törekvéseit, mely kapcsolódik a benne élő rossz képhez, kívülrre a gondozóra-nevelőre vetíti ki, a másokban ezt rossz érzésként kelti fel, és vele, mint külső rosszal bánik el, mint külsővel megküzd. A projektív identifikáció segítségével, mind a gyermekben élő rossz tendencia, mind a kivetített külső tárgy így a gyermek kontrollja alá kerül.)

Mindezt nagyon fontos a gondozás-nevelés kapcsán, hogy felénk indított játszmáikat felismerjük, ne menjünk bele, hanem kitartóan egy „elég jó gyerek” énképet tükrözzünk vissza nekik. Ehhez nagyon fontos, hogy ne sértődjünk meg, ha provokálnak, ha csúnyán, tiszteletlenül

beszélnek. Helytelen viselkedésükre a nevelés szempontjából reagálunk, megmutatva nekik egyben a helyes viselkedés módját is, ne pedig a sértődöttség beszéljen belőlünk. Ha a sértődöttség beszél belőlünk, nem pedig a pedagógiai szándék, akkor annál inkább provokál majd bennünket a gyermek, serdülő.

Munkájuk során, a projektív identifikáció jelenségének, és az indulatátvitelnek a felismerése és tudatosítása azért is fontos a nevelő–gondozók részéről, hogy ezzel saját szakmai személyiségüket is védjék a kiégés ellen. Fontos továbbá a kellő önismeret és a szupervízió is, hogy el tudják különíteni a gondozottak rájuk kivetített pszichés tartalmait a saját eredetű pszichés késztetéseiktől, hogy ezek ne keveredjenek össze a gondozottak felé közvetített válaszokban a nevelés során. Más szóval, a gondozottak késztetéseire reagáljanak adekvátan, ne saját igényeiket éljék ki rajtuk, vagy várják el tőlük.

3.2. Érzetek és a mentalizáció fejlesztése:

Érzetek fejlődésének elősegítése is fontos feladat. Ezek a korai csecsemőkorban alakulnak ki, de egy egész életen át velünk maradnak, fejlődnek, erősödnek, vagy éppen elakadnak, illetve fejlődésükben visszamaradnak. Neveltjeink többségét már csecsemőkorukban elhanyagolták, ezért idegrendszer fejlődésük is sérült, emiatt kiemelten fontosnak tartjuk, hogy az érzelmi nevelésben ez a terület is kellő hangsúlyt kapjon. Az érzelmi elhanyagolás mentalizációs deficithez vezet az életút során. A mentalizáció azt a képességünket jelöli, hogy önmagunkat és másokat értelmezni tudjuk, belső vagy külső módon, a szubjektív állapotok és a mentális folyamatok figyelembevételével. A mentalizáció fejlesztéséhez szükséges a terápiás nevelés során annak feltárása, hogy a gyermek, a serdülő, hogy éli meg érzéseit, ugyanakkor tudatosan fel kell ismerni az áttétel során, hogy a növendék milyen érzéseket vált ki a gondozóból, nevelőből. Ezeket a kiváltott érzéseket tudatosan kezelni kell tudni a nevelőnek. Nem szabad átcسúszni a harag, a gyűlölet és a megtorlás dimenzióiba, hiszen akkor újratermeljük a traumatizációt. Folyamatosan fejleszteni kell a növendék elégtelen mentalizációját, hogy önmagát és másokat minél realisabban érzékелjen, mentalizáljon.

3.3. A kamaszkorú növendékek személyiségfejlődésének segítése:

A kamaszkorú növendékek személyiségfejlődésének segítése sajátos ismereteket igényel. A serdülő már nem gyerek, de még nem is felnőtt. Személyisége a korábbi állapothoz képest fellazult, labilis. Identitás, önazonosság keresése során átdolgozza mindazokat az azonosulási modelleket, melyeket korábban kapott, magáévá teszi, vagy éppen elutasítja, vagy más lehetőségeket keres. A szereppróbálgatások korát éli. Értérendszerében elég szélsőséges, többnyire fehéren-feketén látja a világot, ugyanakkor környezetével szemben nagyon kritikus. Erős önállósodási törekvései vannak.

A kisgyermekkorú teljességélmény fokozatosan részlegessé válik a szocializáció során. A serdülő mintha újra össze akarná rakni a benne élő szétesett, részekre hullott világot. Világképét valamiféle teljességélmény felé igyekszik alakítani, át akarja újból fogni, érezni a mindenséget. Ezért mind vertikálisan, mind horizontálisan felfedező utakra indul, szinte mindent ki akar próbálni, meg akar tapasztalni „jót” is, „rosszat” is. A megtapasztalások csak akkor fognak egy teljesség érzetét nyújtó világképpé összeállni, ha azokat integrálni és szimbolikus formában be tudja építeni a személyiségébe. Ellenkező esetben csak örök kereső, próbálgató, vagyis éretlen személyiség marad. Fel kell fedeznie a világot, hogy megtalálja azután a helyét. Az önállósodás, a kortárs csoportok keresése mellett továbbra is igénye van arra, hogy a felnőttekkel megbeszélhesse problémáit, megértést, támogatást kapjon tőlük. Fontos, hogy a felfedezéseit, akár a megélt deviáns megtapasztalásait is meg tudja osztani a felnőttekkel bizalmas beszélgetésekben, velük megbeszélhesse problémáit, megértést, támogatást kapjon tőlük. Csak így tudja feldolgozni, integrálni személyiségében az átélt élményeket. A másik fontos feladat, hogy valamiféle hálót, biztonságot adjunk a „világ felfedezése” során. A világ felfedezése különösen sok veszélyt, devianciát rejt, amelyben könnyen lehet a kamasz sodródó áldozat. Viszont eltüntetni ezektől a dolgoktól nem lehet, hiszen akkor titokban próbálgatja ki, vagy elszökik. Amennyire csak lehetséges, keretek közé kell ezeket illeszteni, illetve háttér szervezéssel, nyomon követéssel, indirekt módszerekkel csökkenteni kell a veszélyek mértékét. Ha titkolózik, bizalmatlan a

felnőttekkel, akkor nem fog megnyílni és nem tudjuk feldolgoztatni, integrálni a megélt tapasztalatot. Nagyon fontos a követelmények támasztása mellett a bizalmi légkör fenntartása is, hiszen krízishelyzetekben csak így tudunk támaszkodni, így tudjuk őket a kríziseken átsegíteni. A kamasz bár tudja a veszélyeket, de mégis belemegy a „velem baj úgysem történhet, csak másokkal” megtévesztő élettétele miatt.

3.4. A serdülő krízishelyzetének felismerése, kezelése:

A rohamos változásokkal, válságokkal, önértékelési zavarokkal birkózó serdülő könnyen kerülhet - akár kisebb kudarcok hatására is - krízisbe. Az intenzív fejlődéssel járó életszakaszok sajátossága a konfliktusok túrájának labilissá válása és az érzékenység fokozódása. Az érzelmi viharok megdöntő cselekedeteket provokálhatnak a sérülékenyebb kamaszoknál. Néha egészen súlyos módon, az élet teljes elutasításában, öngyilkossági kísérletek formájában is jelentkezhet a válság.

Az egészséges lelkű ember is kerülhet krízisbe, az élet viszontagságai folyamán megterhelő, nehéz helyzetbe. A személyiség erői védekeznek, de ha energiái kimerülnek, az egyensúly elvész és átmenetileg kóros tünetek léphetnek fel. A krízisben észlelt tünetek - a krízisreakció megnyilvánulásai - lehetnek lelkiek - szorongás, lehangoltság, izgatottság - vagy testiek, illetve testiek is - szívpanaszok, gyomor-bélpanaszok, remegés, izzadás stb. A serdülő krízishelyzetének felismerése terén különösen nagy feladat hárul a nevelőkre, gyermekfelügyelőkre, mivel ők vannak a gyermekekkel nap, mint nap. Nagyon fontos, hogy odafigyeljünk a serdülők viselkedésváltozására, hangulatváltásaira, vegyük komolyan testi panaszait. Ha valamilyen feltűnő változást érzékelünk, érdeklődünk érzéseikről, milyen gondok nyomasztják, ne hagyjuk magukra problémáikkal, gondoljaikkal. Sokat segít ilyenkor a feszítő gondok kibeszélése, megosztása másokkal.

3.5. A krízisproblémaként felmerülő öngyilkosság:

A krízisproblémával kapcsolatosan szoktak beszélni az öngyilkosság kérdéséről, ami sajnos igen gyakori serdülők körében a gyermekotthonok életében. Önpusztító törekvések jelennek meg az ilyen megoldhatatlannak látszó helyzetben, s ekkor választhatja a kamasz ezt a végzetes utat. Az öngyilkosság - a külvilági látszat ellenére - legtöbbször nem történik váratlanul. Története és előzménye van. Az öngyilkos tulajdonképpen a külvilág elleni agresszióját maga ellen fordítja. Az öngyilkos a depresszió dinamikájának megfelelően önmagát vádolja, bűntudata van, s ennek nyomán el akarja magát pusztítani. Természetesen a legkülönbözőbb kudarcélmények, tárgyvesztések, stb. mind hozzájárulhatnak a végzetes tethoz, az élet eldobásához. Az öngyilkossághoz vezető utat tekintve nem feledkezhünk meg a divat, a modell, a családi minta szerepéről sem.

Különbséget teszünk halálhoz vezető öngyilkosság és öngyilkossági kísérlet (paraszuicidium) között (bár mindkettő közös töről fakad). A legtöbb öngyilkossági kísérletet gyógyszerrel követik el a serdülők. Sokszor a véletlen is múlik, hogy túléli-e tettét az elkövető. Ha idejében rátalálnak, akkor esetleg megmenthetik. Ezért rendkívül fontos, hogy a nevelőgondozók korán felismerjék a szuicid készletéseket.

3.6. Gyászfeldolgozás, a gyászmunka elősegítése:

A krízisproblémák egyik legfontosabb fajtája: a gyászreakció. Általánosan minden gyermek esetében beszélhetünk tárgyvesztésről, kerüljön be akár családi, akár egy másik intézményi környezetből, hiszen egy számára fontos személyt, instrumentális környezetet, megszokott életmódot veszít el. Gyakori tudattalan mozgató a feldolgozatlan gyász, veszteségélmény. Sokan árvaaként, félárvaaként kerülnek be a gyermekotthonba, szüleiket sokszor igen tragikus körülmények között veszítették el. De az elhanyagoló, gyermekével nem törődő szülői attitűd is a gyászhoz hasonló veszteségélményként jelentkezik.

A gyászreakció négy szakaszban zajlik: A kezdeti sokk állapotában a megrázkódtatást követő sajátos gátoltság, belső némaság érvényesül. A veszteséget az egyén sokszor nem is képes

tudomásul venni. A tény azonban a második szakaszban fokozatosan tudatossá válik, a harmadik szakaszban megindul a restitúció (a gyógyulás) és a negyedikben az oldódás.

A típusos gyászreakciókon kívül ismert annak krónikus válfaja is, mely tartalmában és intenzitásában súlyosabb: a gátolt, illetve késleltetett forma. Az ilyen "gyász nélküli gyászreakció" az érzelmek elfojtásával, hiányával jár. Ez a jelenség gondozottainknál is előfordul, a veszteség az elfojtás ellenére azonban, kerülő úton passzivitásban, érdektelenségben a jövő iránt, „nekem már úgyis mindegy” életérzésében mégis megnyilvánul.

A gyász, a veszteség feldolgozásában elsősorban a pszichológus munkája tud segíteni, azonban összehangolt hatásként a nevelőknek, gyermekfelügyelőknek is részt kell venni a folyamatban. Az összehangolásnak, a közös szemlélet kialakításának, a teendők megbeszélésének fóruma a team munkán alapuló esetmegbeszélő.

3.7. Konfliktuskezelés:

A konfliktuskezelési technikák gyermeknek való megtanítása, konfliktustűrő képesség erősítése, indulatkezelés tanítása, önkontroll kialakítása elengedhetetlen feladat a gyermekotthoni nevelés során, mivel éppen ezeken a területeken vannak nagy hiányosságai a növendékeknek, gyakran a családban történő nevelkedés során már elfogadhatatlan viselkedésminták épültek be a személyiségbe.

Hogyan birkózzunk meg a gyermeki és serdülői haraggal:

A gyermekek akkor haragszanak, amikor megrendül az éntudatuk és a saját erejükbe, biztonságukba vetett hitük. Akkor haragszanak, amikor cserbenhagyják őket azok az emberek, akikben megbíznak. De a körülöttük élő felnőttek számára nem maga a harag okozza a problémát. A haragból eredő viselkedés teszi nehezzé életünket.

Módszerként itt olyan stratégiákról lesz szó, amelyek a harag eredetének ismerete nélkül is használhatók.

A kimutatott harag: amikor olyan gyermekeket, kamaszokat látunk a gyermekotthonban, akik tajtékoz dühvel fordulnak szembe velünk, tudnunk kell, hogy a környezetükben történt valami, ami kiváltotta ezt a reakciót. Talán az otthoni, iskolai sérelmeiket vetítik ki ránk. Talán neveltségessé tettük, vagy zavarba hoztuk őket. Talán a barátaik gyötörték őket, vagy a tanulás okozott frusztrációt. Bármilyen is az oka, kiborultak. Mit tehetünk?

Először is, és ez a legfontosabb, ne hagyjuk elszabadulni saját haragunkat, ne csússzunk bele annak a dühös hatéves gyereknek a szerepébe, kinek néha érezzük magunkat. Néhány tanács:

- Összpontosítsuk energiánkat.
- Az agresszivitás elkerülése érdekében beszéljünk halkabban.
- Törekedjünk olyan helyzetre, amelyben mindkét fél „nyertes” lesz.
- Higgyünk magukban és őrizzük meg személyes méltóságunkat. Higgyünk a gyermekekben és a személyes méltóságuk iránti érzékükben.
- Keressünk valami pozitívumot, amivel fogadhatjuk a gyermeket, amikor megnyugodott.
- Értessük meg a gyermekkel, hogy a haragot elfogadjuk, de a viselkedést nem. (Megértem, hogy haragszol, de így nem viselkedünk!)
- Ismertessük meg a gyermeket a harag kifejezésének alternatív módjaival.
- Beszéljünk nyíltan a haragról egyénileg is, és a csoport közösségben is. Mi a harag? Mi dühít fel bennünket? Hogyan kezeljük? Honnan tudják az emberek, hogy mérgesek vagyunk?
- Szerepjátékkal próbáljuk meg kifejezni a haragot.

Fontos a lehető leggyorsabban négy szemközt maradni a gyermekkel. A gyermekek, serdülők sokkal hamarabb megnyugszanak, ha nem kell konfrontálódniuk azzal, hogy társaik bámulják őket és megjegyzéseket tesznek rájuk. A ventilálás, kibeszéltetés ilyenkor is sokat segíthet az indulat levezetésében, és így a konfliktus okát is megtudhatjuk.

3.8. Önismeret fejlesztése:

Az önismeret fejlesztése a külső társas visszatükrözés segítségével mind egyéni, mind csoportos formában a nevelés fontos eszköze.

Különösen a lakóegységekben végzett csoportos viselkedésterápia lehet hatékony módszer. A viselkedésterápia lényege, hogy az emberi problémák döntő többsége hibásan tanult viselkedésekben nyilvánul meg. A viselkedésterápia számos érdekes technikát dolgozott ki arra, hogyan lehet módosítani ezeket a hibás viselkedéseket. A lakóegységekben végzett csoportos viselkedésterápia során mindennap, a felnőtt vezetésével a gyermekek összeülnek és megbeszélik, hogyan sikerült egyénenként arra a hétre kitűzött egyetlen viselkedésformán változtatni (pl. káromkodás).

3.9. Jövőkép kialakítása:

A gyermekotthonba bekerült gyermekek jövőképe teljesen bizonytalan, egyfajta, csak a jelenre koncentráló „lebegés” állapotában vannak, a reális jövőkép kialakítása a gyermekotthoni nevelés feladata. Ehhez már fejlettebb önismeretre, a lehetőségek reálisabb felismerésére van szükség, így ezeket is fejleszteni kell. Ehhez perspektívákat, lehetőségeket ismertetünk meg növendékeinkkel. A jövő a múltban gyökerezik, ezért fontos, hogy minél többet tudjon családjáról, származásáról, gyökereiről, múltjáról, ebben is segítséget nyújtunk a számára.

3.10. A tanulásban akadályozottak személyiségfejlődésének eltérő sajátosságai:

A tanulásban akadályozott gyermekek, fiatalok integrált nevelése-gondozása során figyelembe vesszük az eltérő személyiségfejlődési sajátosságokat. A tanulásban akadályozott gyermekek, fiatalok késleltetési képessége igen gyenge, ahogy megkívánnak valamit, mindjárt meg akarják szerezni, és ez sok konfliktus forrása lehet a velük együtt élő normál értelmi képességű gyermekekkel. Gyakorlással azonban az ösztön-kielégítés késleltetése, a türelmesség fejleszthető náluk is. Továbbá, ha nem látnak át, nem értenek egy helyzetet, könnyen dühbe gurulnak, agresszívek lesznek. Belátó képességük, realitásérzékük kicsi. Szinte csak a közvetlen empirikus, gyakorlati megtapasztalást értik, a gondolkodás konkrét, még nincs, vagy fejletlen az elvont gondolkodás. Ezt a sajátosságot mindenképpen figyelembe vesszük integrált nevelésük során. A direkt szocializációs tanulásra kell helyezni a hangsúlyt, egy-egy szocializációs viselkedési forma megértésében, rögzítésében sokat segíthet, ha eljátszatjuk velük a konkrét szituációt. Fontos, hogy átéljenek helyzeteket, mivel ha csak elmagyarázni próbáljuk nekik, azt nem fogják megérteni.

Személyiségfejlesztésük, nevelésük-gondozásuk során sok türelemre van szükség, ugyanakkor az együttnevelés során a többi gondozottban fel kell ébreszteni irányukban a szolidaritást, a megértést.

3.11. Egyéni beszélgetések módszere:

Egyik legfontosabb módszer a nevelésben az egyéni beszélgetés. Ez szólhat a napi problémákról, de lehet életútfeltáró beszélgetés is. Rendkívül fontos a gyermek bekerülése után mihamarabb megismerni az előtörténetét, hiszen csak ennek fényében lehet megérteni esetleges bántalmazottsága, elhanyagoltsága, traumatizáltsága, rosszul, illetve hiányosan szocializálódottsága és kötődési zavarai hátterében lévő okokat, csak ennek ismeretében lehet nevelését tudatosan megtervezni, végezni.

A gyermekek, kamaszok többsége igen hamar megnyílik. Már akár az első beszélgetés alkalmával is megnyílnak, ha azt érzékelik, hogy ők, az ő problémáik, életútjuk fontos a felnőtteknek, akik kellő empátiával, átérző módon, őszinte érdeklődéssel figyelnek rá, megértik, elfogadják őket. Ekkor szívesen beszélnek életükről, érzéseikről, átéléseikről. Ez az első kapcsolatfelvétel lehet egyben a kölcsönös bizalom megalapozásának, a kötődés kiépítésének kezdete is. Ilyenkor a nevelők-gondozók nagyon hasznos információkhoz juthatnak hozzá.

Nem az a fontos, hogy a gyermek mindenben a reálisat mondja el, hanem az, hogy ő hogyan emlékszik vissza szubjektuma szűrőjén keresztül, hogy élte át a dolgokat. A gyermek, kamasz megismerését, életútjának feltárását nagymértékben segíti, ha már bekerülése előtt tájékozódunk a

hozzáférhető iratanyagból, információkat gyűjtünk a gyermekekről a családdal már régebb óta foglalkozó személyektől, és a gyermek hozzátartozóitól.

A későbbi nevelési célzatú egyéni beszélgetések bizalmi légkörének fenntartásához elengedhetetlen a kapcsolat megszilárdítása. Annak megfigyelése, mit bír el ez a kapcsolat, hogy egyensúlya ne boruljon fel a nevelés során, később is elengedhetetlen a követelmények, elvárások rendszerében, a szabályok, keretek, normák elfogadtatása terén. Ehhez sok türelem és empátia kell, figyelembe véve a különböző gyermekek eltérő sajátosságait. Ehhez néhány a gyakorlatban is bevált segítő szempont:

- Kapcsolatteremtés, őszinte, nyitott szemkontaktus.
- A nevelő próbáljon meg mindenre reagálni, amit a gyermek jelez.
- Abból építkezzen a későbbiekben, ami ezekből különösen fontos, és lényeges.
- A közös tevékenység, a közös élmény erősíti a kapcsolatot. (Közös takarítás, főzés, kirándulás.)
- Az örömei és a boldogságra nevelés szem előtt tartása.
- A pillanat intimitására odafigyelés, különösen, ha egy-egy pillanat időnként érzelmekkel túltelítődik. Ezt a pillanatot észre kell venni és adekvátan kezelni kell, hiszen a későbbiekben ezekre a pillanatokra lehet építeni.
- Négyszemközt a reakciók figyelése, mennyit bír el a kapcsolat.
- Fontos, hogy ne zavarják meg a beszélgetést.
- Az én erősítése.
- Az egyéni beszélgetéskor mindig meg kell említeni a pozitív tulajdonságait a gyermeknek.
- Reális megoldások közös keresése.
- Közösén alakítunk ki egy szabályt, amit a gyermek elfogad. Előbb alacsonyabb szintű szabályok, később magasabb szintűek kiépítése, elfogadtatása.
- A nevelő önmaga számára tudatosítsa, melyek azok a tabutémák, amit nem szívesen kérdez meg, mert nem a gyermek, a fiatal, hanem a maga számára szorongattató. Ezt tudatossággal le kell győzni magukban, hiszen a sikeres nevelés érdekében nem lehetnek megkerülendő tabutémák, mivel akkor vakfoltok maradhatnak a gyermek, a kamasz megismerésében.

3.12. Egyéni sikerhez juttatás:

A gyermekeknek a családi élet kudarcain kívül az iskolai élet kudarcaiból is kijut. Nem érzik magukat jól a bőrükben, mert általában alulteljesítenek, önmaguk és környezetük elvárása szerint is. Elsődleges feladatunk tehát megkeresni minden hozzánk került gyermek erősségeit, legyenek azok a tanulás, a házimunka, vagy bármely más területe az életnek, és ezeket erősítjük azután. Tudatosan, a gyermek ismerete alapján, a gyermek számára olyan követelményszintet állítunk fel, melyet saját erőfeszítéseivel árán teljesíteni képes. Gyengességét így tudjuk erősíteni, hiszen a sikerélmény erőt ad, és energiát a további munkára.

4. A gondozás

4.1. A gondozottak befogadása és integrálása

A szakmai egység vezetőt a Szakszolgálat tájékoztatja az új gyermek várható érkezéséről. A kapott információk alapján mérlegeljük, hogy melyik lakóegységben történő elhelyezés lenne a gyermek számára a legmegfelelőbb. A döntést a szakmai egység vezető hozza. Azonban mérlegelésében figyelembe veszi a Szakszolgálat tájékoztatását a gyermek körülményeiről, lelki állapotáról, kikéri a lakóegység vezető véleményét. Az ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermekek, ha neveltéként később itt maradnak, akkor többnyire elhelyezésükön már nem változtatunk.

Az elhelyezési tárgyalásra a gyermekvédelmi gyámon kívül a lakóegység vezető nevelő is elmegy, ahol megismeri a gyermeket, szüleit, hozzátartozóit, körülményeit.

A gyermekvédelmi szakértői bizottság véleményt készít, mely tartalmazza a pszichológus és a családgyógyógyító véleményét is, a csoportvezető nevelő eljuttatja a csoportban dolgozó

gyermekfelügyelőknek, gyermekvédelmi asszisztenseknek, hogy ők is tájékoztatást kapjanak az új gyermekről. Ezeket az iratokat bizalmasan és tapintatosan kell kezelni!

A gyermek megérkezik a gyermekotthonba, a nevelő csoportgyűlést hív össze, ahol az új gyermek bemutatkozik a régi gyermekeknek, illetve a régi gyermekek bemutatkoznak az új gyermeknek. A nevelő megmutatja a gyermeknek a szobáját, ágát, íróasztalát és amennyiben szükséges, azt a gyermek igénye szerint átrendezik. Ismertetik vele a házirend legfontosabb részeit, elmondják a csoportszabályokat. Bemutatja az új gyermeket az otthon dolgozóinak és a lakóegységekben élő többi növendéknek. A nevelő felveszi a kapcsolatot az iskolával, megismerkedik a tanárokkal.

Az új környezetbe kerülés következtében a gyermekben lejátszódó pszichés folyamatok megértése fontos feladat. Általánosan minden gyermek esetében beszélhetünk tárgyvesztésről, kerüljön be akár családi, akár egy másik intézményi környezetből, hisz egy számára fontos személyt, környezetet, megszokott életmódot veszít el. Gyakori tudattalan mozgató a feldolgozatlan gyász, vesztésgélmény. Sokan árvaként, félárvaként kerülnek be az intézménybe, de az elhanyagoló, gyermekével nem törődő szülői attitűd is a gyászhoz hasonló vesztés élményként jelentkezik. Ezért nagyon fontos a gondozó és a szakszemélyzet felkészítése, hogy az ebből fakadó reakciókat megfelelően értelmezni és kezelni tudja, valamint hatékony segítséget nyújtson a gyermeknek.

Nem csupán a gyermeknek kell megismerkednie az új környezet nyújtotta lehetőségekkel, hanem az őt körülvevő személyeknek is szükséges megismernie a gyermek képességeit, adottságait, hogy ezáltal tervezhetővé váljon a hatékony, mind intellektuális, mind érzelmi szinten megfelelő fejlesztési lehetőséget biztosító individualizált program kialakítása.

4.2. Gondozás:

Csoportgazdálkodás keretében történik a családi lakóegységekben a növendékek teljes körű ellátása, gondozása.

- A bevásárlást a nevelők a gyermekekkel közösen végzik. Fontos, hogy a gyermekek tisztában legyenek a mindennapi ellátásukhoz szükséges dolgok árával, fellelhetőségével. Ilyenkor a nevelők igyekeznek a gyermekeknek megtanítani a jó pénzbeosztást, illetve a takarékosságot. Ha a gyermek valami pluszt szeretne, vagy drágább, más minőségű ruhát, mint amit az ellátmány megenged, akkor zsebpénzéből hozzájárulhat a kért áru megvásárlásához. Fontosnak gondoljuk, hogy a gyermekek megtanulják, hogy az olcsó termék is lehet olyan jó, mint a jóval drágább, márkásabb termékek.
- Az élelmiszervásárlás is többnyire együtt történik a gyermekekkel. A gondozottaknak lehetősége van bekapcsolódni az ételek elkészítésébe, ami gyermekfelügyelők segítségével történik. Ezen főzések alkalmával a gyermekek saját kedvencüket készíthetik el. Ezt a lehetőséget a gyermekek többnyire születésnapok, névnapok, nagyobb ünnepek alkalmával mindig szívesen veszik, de gyakran hétköznapiokon is részt vesznek az éppen aktuális meleg vacsora elkészítésében.
- Bekerüléskor minden gyermek saját, zárható szekrényt kap, melyben elhelyezheti személyes, számára fontos tárgyait, értékeit. Ezek a tárgyak, emlékek nagyon fontosak számukra, hiszen ezek többnyire családjukhoz kötődnek.
- A gyermekek és felnőttek együttes munkával tartják rendben környezetüket. Együtt takarítanak, mosnak, porszívóznak. Mindent, ami a lakókörnyezet tisztántartásához szükséges együtt végeznek. Nagyon fontos a felnőttek példamutatása a takarításban, a dolgok rendben tartásában. A felnőtt gazdája a csoportnak, fontos, hogy ne menjen el a különböző hiányosságok, problémák mellett, ne nézze el a koszt, vegye észre, ha valami technikai eszköz meghibásodik. Ha a nevelők gazdának érzik magukat, akkor ezt a mintát a gyermekek is elsajátítják, és sokkal jobban megtudják becsülni környezetüket, saját és a közösen használt tárgyaikat, fejlődik bennük az értéktudat.

4.3. Nevelés:

A lakóegységekben a nevelés-gondozás elválaszthatatlanságának alapelvét még hangsúlyozottabban érvényesítjük a napi gyakorlatban. Minden tevékenységen keresztül a nevelés céljait és elveit, illetve a gyermekek érdekeit tartjuk szem előtt. A gondozottaknak sok odafigyelésre, törődésre van szükségük. Igyekszünk megnyerni a gyermeket, gondozottakat nevelésük és gondozásuk érdekében. Ennek során ki kell alakulnia, ki kell épülnie bennük annak a kötelességtudatnak, hogy nevelőikkel-gondozóikkal együttműködjenek.

Kiemelt nevelési feladat a tudatos személyiségfejlesztés, és a személyiségfejlődés-zavar korrekciója. A nevelés itt egyben terápiás hatású is. A fejlesztés során figyelembe vesszük a gyermekek különböző szocializációs szintjét, a magukkal hozott eltérő szociokulturális mintákat, és a már személyiségbe beépült deviáns viselkedést.

Gondolni kell a közösségi nevelésre is, továbbá a különböző társadalmi tényezők megismertetésére, hogy azután felnőtté válva „az élet útvesztőiben” ki tudjon igazodni a növendék.

A gyermekotthoni nevelés:

- érzelmi és szociális biztonságot nyújt,
- biztosítja a helyes irányú testi, érzelmi, erkölcsi, szellemi fejlődést,
- törekszik a gyermek és családja közötti kapcsolat rendezésére,
- gondoskodik a fiatalok pályaválasztásának előkészítéséről, felkészíti őket az önálló életvitelre.

Elősegíti, hogy a növendékek képesek legyenek beilleszkedni társadalmunkba, rendezett életvitelre törekedjenek, teljesítsék az állampolgári kötelezettségeiket, tudatosuljon bennük a jogok és kötelezettségek összhangja. A növendékek számára olyan életkörülményeket teremtünk, hogy megfelelően szervezett, tudatos nevelő hatások eredményeképpen a társadalmi helytállást segítő autonóm viselkedési szabályozási rendszert alakíthatnak ki.

A nevelés további elvei:

- a közös szemlélet elve,
- tudatosság elve,
- tervszerűség elve,
- az aktivitás elve (a növendékek aktív tapasztalatszerző, képességfejlesztő tevékenységének aktivitását jelenti),
- gyermeki személyiség figyelembevételének elve,
- nevelő vezető szerepének elve,
- a nevelői hatások összehangoltságának elve.

A felsorolt nevelési alapelvek akkor hatékonyak, ha a nevelőmunka minden területén érvényesülnek, és a nevelésben résztvevő valamennyi személy alkalmazza, illetve tekintettel vannak egymásra.

A gyermekek passzivitását fel kell oldani és aktivitását értékes, hasznos irányba ösztönözni kell, és fenn kell tartani. Az aktivitás ösztönzésében értékes technika lehet a csoportos beszélgetés. Mindenképpen valamiféle reális jövőkép kiépítésével kell elindítani az aktívvá válást. Beszélni arról, hogy kinek mi az érdeke, milyen érdekek jelenhetnek meg, mi miért fontos, minek mi lesz a következménye, ki mire tartja magát. Erősíteni kell az önbecsülést, mely lehet egy pozitív kapaszkodó a személyiségépítés terén. Mindezekkel eredményt csak apró lépésekkel, rendszeres napi beszélgetésekkel lehet elérni.

Folyamatos felkészítés az életre, az utógondozásra, reális élethelyzet felmérése és megértése. Fontos a nemzettudat építése, világban való eligazodás. A nevelésben ki kell használni adott élethelyzeteket, amikor egyes kérdéskör aktualizálását maga az adott helyzet adja. Különösen az esték intimitása ad alkalmat a mélyebb beszélgetésekre.

Értékelő rendszer:

A lakóegységekben a növendékek viselkedéséről, és feladataik elvégzéséről napi visszajelzést adunk. Azt hetente és havonta összesítjük és értékeljük lakóegységenkénti pontozásos rendszerben. A pontozásos rendszer mechanizmusát és az értékelés szempontjait a gyermek-serdülőközösséggel közösen alakítjuk ki.

4.3.1. Értéknevelés:

A mai értékválságban lévő társadalomban, ahol az értékmérés az üzlet, a pénz, a fogyasztás, a tömegmanipulálás körül forog, fontos feladat, hogy valamilyen iránymutatást adjunk az értékek dzsungelében való kiigazodáshoz. Bizonyos örök, minden társadalmi formában meglévő értékeket feltétlenül meg kell mutatnunk a gyermekeknek, serdülőknek, akár beszélgetés, akár hiteles példamutatás formájában (pl. a béke, igazságosság, szabadság, szeretet, testvériség, a másokon való segítség, az önzetlenség, a tisztelet, anyaság, a lelki értékekkel is felruházott szerelem, stb.). Fontos tudni, hogy csak azok az értékek válnak belsővé (interiorizálódnak), amelyeket olyan személy mutat meg számukra, akihez érzelmileg kötődni tudnak, akivel azonosulnak. Ezért is fontos az elfogadás, a törődés, a ráhangolódás a növendékekre. Először az elfogadott, megszeretett nevelő kedvéért azonosul az erkölcsi értékekkel, később azonban - ahogy egyre jobban kezd érni a személyisége - fokozatosan a sajátjává válik.

Ugyanakkor arra is nevelünk, hogy pluralista társadalomban élünk, vagyis nem csak a saját értékeinket erősítjük, hanem a tőlünk eltérő másféle értékeket is tiszteletben kell tartanunk. Az értékek békés egymás mellett élését szorgalmazzuk, és a különböző kultúrák és ennek nyomán létrejövő szellemi értékek megbecsülésére, elfogadására nevelünk. A gyermeket, fiatalokat érő különböző társadalmi hatások kezelésében, feldolgozásában is segítünk. Neveljük őket az elődök, az ősök tiszteletére, a család szeretetére, nemzetiségi, etnikai és magyar nemzeti tudatra, összetartozásra, a világ népeinek szolidaritására, az egyetemes emberi felelősségre, a természet szeretetére, megbecsülésére.

4.3.2. Műveltségre nevelés:

A gyermekek érdeklődését felkeltjük a szellemi értékek, a művelődés irányába is. Az iskolai kudarcélmények ellenállást válthatnak ki ilyen értékek felé. Törekedni kell a tudományok, a művészetek és más műveltségbeli területek iránti érdeklődés felkeltésére, és az igényt ki lehet alakítani az ezekkel való foglalkozásra, ha kötetlenebb, szabadabb, a természetes kíváncsiságra építő formákat használunk (pl. vetélkedők, könyvtár, Internet, kiállítások, kulturális előadások, színház, stb.). Ha a művelődés igénye és gyakorlata beépül a személyiségbe, akkor felnőtté válva igényesebb életminőséget valósíthat meg élete során.

4.4. Viszonylatrendszerben és a dolgok változékonyságában való gondolkodás fejlesztése:

A dolgok nem önmagukban léteznek, a dolgoknak következményei vannak, és valójában minden mindennel összefügg, a dolgok egymással sajátos viszonyban vannak, és rendszert alkotnak, ugyanakkor állandó változásban vannak. A felnőtt életre felkészítés során a dolgok létezésének ilyen komplex szemléletére nevelés a hétköznapiakban nem elhanyagolható feladat. A gyermekek önmagukban szemlélik a dolgokat, a világot leegyszerűsítik, fekete-fehéren látják. Serdülőkorban már el kell kezdeni a világ összetettségének megértésére nevelést, a gyermekotthonba bekerülőknél különösen komoly elmaradásaik vannak ezen a téren. Fontos, hogy ha elmagyarázzuk a dolgok értelmét, tudja, mi miért van, mi miért történik vele. Ha feladatokat adunk neki, vagy követelményeket támasztunk irányába, értse, hogy mi ennek az értelme.

4.5. Szexuális életre, párkapcsolatokra való felkészítés:

Szerelemre való felkészítés során olyan kérdéseket kell tisztázni, hogy:

- Mit kezdjen vele, amikor előnti ez az érzés?
- Mik az udvarlás kulturált formái, a párkapcsolat formái, a másik megbecsülése?

- Hogyan őrizték meg kapcsolataikat?
- Hogyan kell kapcsolatokat építeni, azokat ápolni?

A szexualitásban a párok érzelmi egymásra hangolódása a lényeges, hogy a bensőséges intimitás létrejöjjön. Meg kell tanítani a korszerű fogamzásgátlás gyakorlatára a nagyobb növendékeket. Tudatosítani kell bennük a szexuális élet felelősségét.

4.6. Egyéni arculat, és az egyéniség építése:

Törekszünk arra, hogy minden gondozottnak legyen egy személyes tere, ahova kiteheti személyes tárgyait (polc, íróasztal, vitrin, stb.), ahova félrevonulhat, ahol nyugodtan pihenhet. Arra neveljük a gyermekeket, hogy egymás személyes tereit tartsák tiszteletben, egymás dolgaihoz ne nyúljanak. Amikor a nevelő szekrényrendet ellenőriz, mindig legyen jelen a gyermek, ne érezze úgy, hogy nélküle bárki belenyúlhat a szekrényébe, még ha az illető felnőtt is. Lehetőséget adunk kisállat tartására is, olyanokra, amelyek a szobában kalitkában, akváriumban, terráriumban is elhelyezhetők és nem zavarják a többi gyermek nyugalma (hőrcsög, papagáj, halak, stb.) Ilyenkor arra neveljük a gyermeket, hogy legyen gazdája állatának, rendszeresen gondozza, etesse, érezzen iránta felelősséget.

A csoportok egyéni arculata lassan, de állandóan változik az újonnan bekerülő gyermekek és az új dolgozók, valamint a régiek távozása miatt. Ez a változás azonban kívánatos, és jó irányba is vihet az erőforrások kreatív felhasználása esetén. E tekintetben az is fontos, hogy az egyéni arculat valamilyen pozitív értéket képviseljen, ne negatív, a gyermekek ne lehessenek büszkéek arra, hogy "ők a legrosszabbak" vagy, hogy "ők már minden szekrényt megrongáltak" stb. Ennek érdekében a csoport kapacitáit meghatározott időközönként felmérjük, mind a gyermekek, mind a felnőttek erőforrásai oldaláról, és lehetőség szerint az eredményt hasznosítjuk.

Minden gyermeknél az egyéniséget figyelembe vesszük, nem helyes gyakorlat az uniformizálás. Lehetőséget adunk a növendékeknek egyéni elképzeléseik megvalósításához. A növendékek egyéni elképzeléseinek megvalósításához segítsük elő kreativitásuk fejlődését. Ha egyéniségük építését figyelembe vesszük, akkor a személyes tárgyaikhoz való viszonyuk is javulni fog, jobban megbecsülik azokat, és jobban vigyáznak rá. Így a magántulajdon védelme (saját és másoké) értékelése, megbecsülése is fejlődni fog, és így felnőve az anyagi javak tékozlását elkerülhetjük.

Az egyéniség kibontakoztatásában azonban bizonyos kereteket is fel kell állítanunk, a deviáns formák kerülésére kell nevelnünk. Pl. viselhetnek különféle testékszereket, de ezek „belövését”, füllyukasztást ne ők, hanem a megfelelő higiéniai feltételeket biztosítani tudó szakember végezze).

Az egyéniség fejlesztéséhez hozzátartozik az egyéni, sajátos képességek és a tehetség fejlesztése is. Biztosítani kell, hogy a gyermek, ha kedve van hozzá, különböző sportokat űzhessen, tehetségfejlesztő foglalkozásokon vehessen részt, hobbijának hódolhasson, különböző szakkörökre, tanfolyamokra, rendszeres külső kulturális művészeti közösségekbe, körökbe járhasson (pl.: táncanfolyam, gyermekszínpad, stb.). Ha már viszont elkezdte, biztatni kell, hogy kitartson mellette. Biztosítani kell továbbá, hogy fényképek készüljenek róla, megkaphassa a különböző rendezvényeken készült fényképeket, fotóalbuma legyen, hozzájuthasson és őrizhesse családjáról, szüleiről, rokonairól készült fényképeket.

Nem csak a saját egyéniség alakítására, hanem a másik egyéniségének elfogadására, tiszteletben tartására is nevelni kell.

Névnapok, születésnapok megünneplése: Mind a születésnap, mind a névnap a gyermek pusztán létezésének értékét ünnepljük, jó vagy rossz tulajdonságaitól függetlenül. Minden egyes ember okkal jön a világra, minden embernek vannak értékei. Ezt meg kell becsülni és értékelni, mert ez adja az alapját a helyes önértékelésnek, pozitív énképnek és bizalomnak.

Az ellátmányból a lakóegységek a gyermek tiszteletére névnap, születésnap ebédet vagy vacsorát biztosítanak, mely alkalommal társaikkal együtt közösen ünneplik meg, és köszöntik fel az ünnepeltet. Ilyenkor kis ajándékot is kapnak a gyermekek. Gyermekek büntetni ünnepi vacsora, vagy ebéd megvonással nem szabad.

Egyéni kötődés a nevelőkhöz-gondozókhoz: Gyermkeink többsége komoly kötődési zavarokkal küszködik. A felszínes, mindenkihez való kötődés nem jelent valódi kötődést. Mélyebben viszont nem lehet egyformán mindenkihez kötődni. Lehetőség szerint minden növendék egy felnőtthez tartozik, aki felelős érte, akihez bizalmasabban fordulhat gondjaival.

Az egyéni beszélgetések intimitásának hatására előbb-utóbb a gyermek, a serdülő megnyílik, kialakul a bizalom, a ragaszkodás, amelyek a kötődés nélkülözhetetlen elemei. Természetesen ezeknek a beszélgetéseknek alapkövetelménye, hogy az itt kapott információkat bizalmasan kell kezelni, illetékteleneknek nem szabad továbbadni. A szoros kötődést kialakított felnőttel mentori viszonyba kerül a gondozott, aki fokozottan figyeli fejlődését, segíti problémái megoldásában. Közös élettörténeti naplót vezetnek, melynek egyik feladata, hogy a gondozott, ha távozik az intézményből, emlékeket tudjon magával vinni, amelyeket élete későbbi szakaszaiban fel tud idézni.

4.7. Napi életgyakorlat:

A napi életgyakorlat minden téren, így a gondozás terén is a gyakorlatias időbeosztásra, az időfelhasználásnak megnyugtató rutinjára épül. Ellenkező esetben az idő, mint az életet strukturáló tényező a rapszodikus időfelhasználás miatt, vagy a semmittevés révén elvész. Így az idő elveszti az értékét. Az idő az egyik legfontosabb életet strukturáló tényező. Ha az időfelhasználás megnyugtató rutinja hiányzik a nevelő vagy gyermekfelügyelő munkájából, akkor nem tud mintát nyújtani a gyermekek számára ahhoz, hogy az beépüljön a személyiségükbe. A strukturálatlan időben élők élete kiüresedik, leredukálódik és az egyén önpusztítóvá válik a későbbiekben. Az intézménybe kerülő gyermekek jelentős hányada olyan családokból kerül ki, ahol az időt nem strukturálják, hanem az a mindenkori, pillanatnyi helyzet szerint alakul. Az egyéni napirend felállításánál nem csak az elvárásokat kell figyelembe venni, hanem személyiségük egyéni sajátosságait, fejlettségi szintjüket is. A kötött elfoglaltságok mellett arra is kell valamennyi időt biztosítani, hogy egyedül, magukban is lehessenek. Ez az egyedüllét azonban az időbeosztásban strukturált kell legyen, nem pedig ötletszerű, parttalan. Előre meg kell tervezni napi, heti, vagy ha szükséges havi bontásban a tanulás, a munka, az étkezés, az önkiszolgáló tevékenységek, a pszichoterápia, fejlesztőterápia, a szervezett szabadidős programok, a tévézés, az egyéni és csoportos beszélgetések, a kimenő és családkapcsolatok, az olvasás, az egyedüllét, a játék, a sport, mozgás stb. idejét.

4.8. Tanulássegítés:

Az iskolai előmenetel, a tanulás sikeressége rendkívül fontos a gondozottak életében. A gyermekek későbbi sorsa nagymértékben függ attól, hogy a tanulásban meddig tudtak előrejutni, milyen szakmát, hivatást, végzettséget sikerül megszerezniük. A rendszeres napi tanulás ugyanakkor arra is nevel, hogy kialakuljon életükben egy kötelességtudat, egy rendszeresség, kitartás, ami elengedhetetlen feltétele a későbbi munkavégzésüknek.

A napi tanóra megtartása a lakóegységek életében rendkívül fontos nevelési feladat, mind a gyermekfelügyelők, mind a nevelők számára.

A tanóra ideje alatt mind a nevelők, mind a gyermekfelügyelők leülnek egyénenként a gyermekek mellé és tanulnak velük, számon kérik őket. (Ha pedig valamelyik gyermeknek netán nincs mit tanulnia valamilyen ok folytán, akkor leülnek vele beszélgetni, abban az esetben, ha van elég felnőtt, aki ezzel egy időben a tanulókkal foglalkozik. Megbeszélik vele az aktuális problémákat, vagy adnak neki valamilyen szellemi feladatot, könyvet, mellyel lefoglalhatja magát, vagy éppen beszélgetnek vele a világ dolgairól, tudományról, erkölcsről, stb, hogy tájékozottak legyenek és el tudjanak igazodni a világban.)

Ha a gyermeknek nagyon nagy a lemaradása, illetve olyan tantárgyat tanul, ahol szükséges a különleges szakértelem, akkor a lakóegységvezető nevelők korrepetitort keresnek a gyermek mellé.

A tanóra alatt biztosítjuk a csendet. Aki már végzett a leckével, az valamivel csendesen elfoglalja magát, hogy ne zavarja a többieket.

Kapcsolattartás az iskolai pedagógusokkal

Az iskolai előmenetel követése szerencsésebb, ha egy kézben van tartva, ezért ez elsősorban a lakóegység vezető nevelő feladata. Nagyon fontos az iskolával való jó és folyamatos partneri kapcsolat kiépítése. Nehézség lehet, ha az iskolai pedagógus nem rendelkezik kellő empátiával, kooperatív készséggel, vagy éppen közönyt tanúsít. A gyermekek tanulmányi előmenetele érdekében rendkívül fontos a pedagógusok megnyerése az aktív együttműködésre. Érdemes a beszélgetés során kitérni arra, hogy az iskola és a gyermekotthon pedagógiája néha különböző, nálunk a teljesítmény-centrikusság kisebb, a személyiségfejlesztés, trauma-feldolgozás nagyobb szerepet kap. A pedagógus kezébe kell adni azt a tapasztalatot, amivel mi már esetleg rendelkezünk adott gyermek gondozása során, tájékoztatni kell a számunkra már bevált módszerekről. A másik oldalról viszont tiszteletben kell tartanunk a tantárgy követelményeit, és a gyermeket a tanóráink során kellően fel kell készítenünk.

Sokat segíthet az iskolában jelentkező viselkedészavarok kezelésében, ha a gyermekotthoni nevelő az iskolai órákra néha beül, különösen azokban az esetekben, ha a gyermekotthonban már sikerült a viselkedészavart leküzdeni.

4.9. Együttműködési készségek és a közösség fejlesztése

4.9.1. Csoportgyűlések módszere:

A lakóegységek életéhez hozzátartoznak a csoportgyűlések, melyen az ott élő 12 fős gyermekközösség az ott dolgozó nevelőkkel-gondozókkal közösen megbeszélést tart. Ilyenkor mód nyílik a közös problémák megbeszélésére, a lakóegység életével kapcsolatos kérdések megvitatására, magatartásproblémák és konfliktusok kezelésére, önismereti nevelésre a gyermek-kamasz közösség „által tartott tükör” segítségével. A közösség ereje is igen erőteljesen hat az egyén személyiségfejlődésére.

A gyermekek közötti barátságot, szerelemet, jó viszonyt is segíti a csoportos megbeszélés.

A csoportgyűlések során asszertív gyakorlatok alkalmazásával, lehetőség van bizonyos – a közösség vizsgálatának tárgyává tett – szituációk eljátszására, a dramatizálással történő modellezésre, utána a látott tapasztalatok megbeszélésére, feldolgozására.

Csoportmegbeszélés:

- Közös értékek megbeszélése. Ennek elemei: elvárások önmagunktól, önértékelés reflexió egymás felé. A kortárscsoport egymásra hatása sokszor eredményesebb, mint a felnőtteké. Pozitív húzóerők megerősítése, partnerként megnyerése. A csoportmegbeszélés során igyekszik a nevelő-gondozó indirekt módon irányítani a közös megbeszélést, hogy a gyermekek mondják ki a dolgokat, mert az hatékonyabb, és jobban válik belsővé. Az egymás közötti kommunikációt erősítjük, irányítjuk. Lehetőség szerint mindenki tudjon szóhoz jutni, elmondani a véleményét, így tanulják meg a kulturált társalgást.
- Értékelés. A csoport tanulmányi vagy takarítási, stb. eredményét először általánosságban összesíti, értékeli a nevelő-gondozó. Utána mindenki önmagát értékeli. Pozitívumok kiemelése (önbizalom erősítése) és a negatívumok elemzése, korrigálás lehetősége (önvizsgálat, önértékelés). Ilyenkor általában reálisan értékeli önmagukat a gondozottak, erre lehet építeni a nevelés során.
- Büntetés. Következetes legyen, így egy adott szabályszegésnek kiszámítható a következménye. Ezzel a gyermek előre láthatja tettének következményeit. Hangsúlyozni kell, hogy az ő döntése volt, ha a szabályszegést választotta. Vállalja fel a büntetést, de lehetőséget kell adni a jóvátételre is.

Konfliktuskezelés a csoport életében:

Erős érzelmi konfliktushelyzetben elsődleges feladat az indulatok csillapítása. Ha ez nem lehetséges, akkor a felek szétválasztását kíséreljük meg. Fontos a közönség elterelése, vagy az érintett egyén kivonása. A közönség legtöbbször szítja az indulatokat. Felfokozott érzelmi állapotban nem lehet eredményesen rendezni a konfliktusokat. Az indulatok eltorzítják a józan ítélőképességet. Lehetőséget kell adni az indulatok ventilálására (szóban) irányítottan. Fontos, hogy olyan embernek ventiláljon, aki sem támadólag, sem negatívan nem reflektál. Itt egyszerűen kibeszélésről és meghallgatásról van szó. Ha lecsillapodtak az indulatok, össze lehet „ereszteni” az érintett feleket. Ki-ki elmondja a maga álláspontját. Fontos, hogy hallgassák meg egymást. Ekkor lehet reflektálni a konfliktuskezelőnek és közelíteni az álláspontokat. Cél a közös álláspont, kompromisszum keresése. Csoportgyűlést konfliktushelyzetek kezelésére, nagy horderejű, az egész csoportot érintő konfliktus esetén össze kell hívni. A felnőtt vezető feladata a megbeszélés irányítása, az indulatok féken tartása, kezelése.

4.9.2. Közösségfejlesztő játékok, gyakorlatok:

Közösségfejlesztő játékok gazdag irodalmából válogatva sokfélélt lehet alkalmazni a lakóegységek életében, ezek különböző területeken fejlesztik a közösséget és azon keresztül az egyént. Ilyenek lehetnek például a csoporton belüli együttműködés játécai, a csoportos döntéshozatal, a csoportkohézió erősítése, a bizalom próbái, értékek és normák tisztázása, érzések kifejezése egymással szemben, szerepek a csoportban, stb.

Asszertív gyakorlatok alkalmazásával, lehetőség van bizonyos – a közösség vizsgálatának tárgyává tett – szituációk, szerepek, és helyzetek eljátszására, a dramatizálással történő modellezésre, utána a látott tapasztalatok megbeszélésére, feldolgozására. Különösen segíti a módszer a felnőtt életre való felkészítést, a hétköznapi helyzetek ilyenén való feldolgozásán keresztül (pl. hivatalban való ügyintézés).

4.9.3. Közösségfejlesztő szabadidős programok:

Közösségfejlesztő szabadidős programokat a lakóegységeken belül is szerveznek a nevelők, gyerekefelügyelők. Este közösen ülnek le az asztalhoz és fogyasztják el a vacsorát. E közben lehetőség nyílik a kötetlen csoportos beszélgetésre, napi élmények elmesélésére.

Vacsora után az udvari vagy szabadtéri játékok jó idő esetén nagyon népszerűek. Ekkor csapatokat alkotva közösen pingpongoznak, kosaraznak, fociznak a szabadban.

Közös programok szervezésére inkább hétvégén van lehetősége a lakóegységeknek, amit ki is használnak. Rendszeresen járnak közösen kirándulni, kiállításokra, koncertekre és szabadtéri rendezvényekre.

A legnagyobb élményt a gyermekeknek a közös, hosszabb kirándulások, táborozások jelentik. Ilyenkor az egész lakóegység együtt kirándul, együtt fedeznek fel új városokat, szereznek új élményeket. Ezekből a kirándulásokból mindig hatalmas élménnyel, feltöltődve érkeznek meg. A csoportok közötti versenyek (pl. főzőverseny, farsangi-szüretibáli műsorok), és az egyéb csoportos versenyek is közösségépítő hatásúak.

4.9.4. Szociometria módszere:

A közösség fejlesztése során bizonyos időközönként érdemes felmérni az aktuális közösségi hálót, melyre a szociometria módszere kiválóan alkalmas. Ennek során felszínre kerülnek a szimpátiák, ellenszenvek, barátságok és az esetleges peremhelyzet is. Ennek ismeretében válik lehetővé a közösség tudatos fejlesztése.

4.9.5. Egészséges életmódra nevelés és az egészségügyi ellátás feladatai:

A kiskamasz és a kamasz korosztály új ismeretekre való nyitottságának kihasználásával megelőzhetővé válnak a serdülőkorban kialakuló szenvedélybetegségek, a kábítószer- és alkoholfüggőség, valamint elkerülhetőek a korai és meggondolatlan szexuális élet negatív következményei. Az egészségorientált nevelést célzó programok rendszeressége és a gyermekotthon életébe történő integrálása révén a gyermekek megismerhetik, felmérhetik és tudatosíthatják azon veszélyeket és következményeket, amelyeket a deviáns magatartási formák hordoznak, valamint aktívvá és motiválttá válnak azon megoldási módok elsajátításában, amelyek révén ezek elkerülhetővé válnak (ismeretterjesztő előadások, programok, vetélkedők).

Háziorvosi és rendelőintézeti rendelésen fordulnak orvoshoz a gondozottak, nevelőik-gondozóik segítségével. A gyermekek egészségügyi szűrővizsgálaton vesznek részt háziorvosuk segítségével.

A gondozottak számára egészségügyi dosszié készül a lakóegységekben:

- gondozási lap, ambuláns lap, zárójelentés, stb.
- szükség szerint az előző orvosától az egészségügyi anyagának kikérése, a védőnőtől az oltási könyv beszerzése,
- TAJ- kártya szülőltől, illetve előző gondozási helyről történő beszerzése,
- átjelentés a gyermekotthon háziorvosához.

Napi egészségügyi gondozási feladatok:

- Szakrendelésre a lakóegységek dolgozói viszik el a gyermekeket.
- A gyógyszert a lakóegységvezető nevelő vásárolja meg, és napló alapján adja ki, feltüntetve a pontos gyógyszeradagolást.
- A gyermekek évente fogászati szűrésen vesznek részt előzetes időpont egyeztetés alapján.
- 14 év feletti lányoknak kötelező a nőgyógyászati vizsgálat.
- A kamasz lányoknál a cytológiai szűrést a gyermeknőgyógyász végzi.
- Kamasz lányoknál menstruációs napló vezetése.
- Fogamzásgátló tabletták szedésének szabályozása, arról napló vezetése.
- Lakóegységvezető nevelő irányításával folyik az egészségügyi és szexuális felvilágosító munka.
- Az otthonban lakó összes gyermek személyi higiéniájának ellenőrzése (köldök, körmök, haj stb. tisztán tartása).
- A beteg gyermekek gondozása a lakóegységekben történik.
- A gyermekek által tartott állatok oltási könyvének ellenőrzése és környezetük tisztán tartásának figyelemmel követése.

4.10. Családi és személyes kapcsolatok ápolása

4.10.1. A családi háttér megértése

A családi háttér ismerete, megértése elengedhetetlenül szükséges a professzionális gyermekotthoni terápiás nevelés és családi kapcsolatok ápolása érdekében. A gyermekek azért kerülnek be a gyermekotthonba, mert rosszul működő, vagy szétesett családjuk átmenetileg, vagy tartósan képtelenné vált nevelésükre-gondozásukra. Ennek ellenére az otthon dolgozói arra törekednek, hogy a gyermekek családi és személyes kapcsolatokat alakítsanak ki, azokat fenntartsák, szorosabbá tegyék, annak érdekében, hogy a nevelésbe vételt követően a családi kapcsolatok ne szakadjanak meg, és ezzel elősegítsék a mihamarabbi hazakerülést. Azonban a gyermekvédelem sok évtizedes tapasztalata azt mutatja, hogy pusztán csak a gyermekek családi kapcsolatának fenntartása és családjuk egzisztenciális biztonságának megteremtése nem elég, ez önmagában még nem segítette elő a hazakerülést. Valójában sokkal mélyebbek az okok, a

hazakerülés érdekében sokkal mélyebbrehatóbb változásoknak kell bekövetkezniük, hogy valóban tartósan lehessen visszagondozni a gyermeket a családjába. Egzisztenciális biztonság megteremtésére sok szülő pontosan ilyen lélektani okok miatt képtelen. (Ha munkahelyhez is jut a szülő, devianciái, kitartásra képtelensége miatt hamar utcára kerül újból.) Ha a gyermek mégis csak a gyermekotthonban nő fel, akkor is nagyon fontos, hogy ismerje nem csak szűkebb családját, hanem tágabb rokoni viszonyait is, ismerje családjának történetét a „családi mítoszokat”, kapcsolatokat vegyen fel, illetve ápoljon esetleg „rég elfelejtett” rokonaival is. Mindennek elősegítése a gyermekotthon feladata, hogy a gondozott felnőve és kikerülve az otthonból ne legyen teljesen egyedül a világban, integrálódjon családjá, rokonai világába.

A családi viszonyok ismerete olyan szempontból is fontos, hogy minden gyermekben benne él egész családja, ősei, generációk sora, nemcsak genetikai értelemben, hanem sokszor kollektív tudattalan folyamatok, viselkedésmintázatok, életsorsok által, szociokulturális formák, végső soron transzgenerációs hatások következményeként. Ezeket az összetevőket – hozzátevé a saját maga által kialakítottakat – adja aztán tovább gyermekeinek, utódainak, hogy majd leszármazottaiban éljen tovább. A családi élet dinamikájában a tünet, illetve a tünezhordozó a család egészének metaforikus módon megnyilvánuló zavarát, diszfunkcióját képviseli, ez a gyermek, illetve a gyermekotthonba kerülő serdülő. Családi szkriptek (családi forgatókönyv) fogalmának bevezetésével a család hiedelmei, mítoszai és szerepelőirásai révén megérthetjük azokat a transzgenerációs jelenségeket, amelyek szabályozzák a család életét. A forgatókönyvek előírják a családtagok kapcsolatát, szerepviselkedését, meghatározzák a problémamegoldás módjait, kríziskezelését, stb. Ezen ismeretek birtokában jobban meg lehet ismerni, érteni a gyermeket, jobban meg lehet találni az utat a hatékonyabb neveléséhez. A gyermekek gyökereinek, a családi „legendáriumoknak” a megismerése, mind a nevelők-gondozók számára, mind pedig a növendékek számára elengedhetetlenül fontos egészséges identitásuk kialakulása érdekében. Minden gyermeknek, serdülőnek története van. A család rendszerszemléletű megközelítése szerint az ember élete nem a fogantatással kezdődik, hanem jóval korábban és nem a halállal végződik. Nagyon fontos, hogy ezeket a távlatokat vegyük figyelembe a gondoztak nevelése során.

4.10.2. Teendők a család és személyes kapcsolatok ápolása érdekében:

A gyermek családjával a gyermekvédelmi gyám veszi fel és tartja a kapcsolatot. Segítségével a csoportban dolgozók igyekeznek minél jobban megismerni a szülőt, hozzátartozót. Azokat a szülőket, ahol lehetőség van az együttműködésre, megpróbáljuk minél jobban bevonni a nevelés folyamatába, hogy szülői kompetenciájukat megőrizhessék, fejleszthessék. Erősíteni kell őket szülői szerepükben, gyermekük elfogadásában és megértésében. A kettőjük között fennálló érzelmi konfliktusok feldolgozását kell elősegíteni, őket az egymással való megbékélés és egymásra találás irányába kell elmozdítani. Tanítani kell őket a helyes nevelési formák alkalmazására.

- Állandó kapcsolattartás a szülővel, tájékoztatás a gyermek egészségügyi állapotáról, iskolai tevékenységéről, társaival való kapcsolatáról, viselkedéséről.
- A szülők segítése, életkörülményeinek jobbátétele, a gyermek fogadása feltételeinek javításában való segítség.
- Közösségi programjaink során is számítunk jelenlétükre, segítségükre. Fontos dolognak tartjuk, hogy a gyermekotthonban rendezett eseményekre (farsang, karácsony...) meghívást kapjanak a közeli hozzátartozók.
- Egyedi kapcsolattartási mód lehetőségének megteremtése.
- Felkutatni a legközelebbi, vérszerinti családtagokat.
- Telefonálás, levelezés ingyenes biztosítása a gyermeknek.
- A gyermek hosszabb időre való elengedése a szünidőben.
- Találkozásokkor az intim szféra biztosítása.
- Látogatási idő alatt barátok, osztálytársak fogadása.

Minden dolgozó feladata a családdal való kapcsolattartás és együttműködés elősegítése.

4.10.3. Együttműködés a gyermekvédelmi gyámmal:

A gyermekotthonban elhelyezett gyermek kapcsolattartásának elősegítése, támogatása érdekében - a gyámhatóság vagy a bíróság döntésének megfelelően - a gyermekvédelmi gyám segíti a gyermek gondozóját a kapcsolattartás során felmerülő problémák megoldásában. A gyermekotthon szakemberei együttműködnek a gyermekvédelmi gyámmal az egyéni gondozási-nevelési terv elkészítésében, az engedély nélkül eltávozott gyermek felkutatásában, a gondozott gyermek továbbtanulásának, képzésének, életpályájának kijelölésében, továbbá a gondozott gyermek érdekében, a családjával való kapcsolat ápolásában.

Azon gyermekek esetében, akiknek sorsrendezése örökbeadással zárul, a gyám mellett szoros az együttműködés még az örökbeadási tanácsadóval, melynek köszönhetően alaposan elő tudjuk készíteni a gyermek életében bekövetkező jelentős változást. Mivel a gyermekotthoni nevelés-gondozás folyamatával párhuzamosan folyik a gyermekek családba történő visszaintegrálása, ezért a gyermekvédelmi gyám tevékenységének ismerete minden szakdolgozó számára szükséges, hogy támogatni, segíteni tudja a gyámot. Ugyanakkor a gyám is segíti a nevelési-gondozási folyamatot a gyermek családjával kapcsolatos információk átadásával. Vagyis a családba történő visszagondozás szintén csak közös, összehangolt team-munkával lehet eredményes.

A gyermekotthon szakemberei tájékoztatják a gyermekvédelmi gyámot a gondozott gyermek neveléséről, fejlődéséről és a vele kapcsolatos fontosabb eseményekről.

4.11. Egyéni gondozási-nevelési tervek

Minden nevelésbe vett gyermek esetében elkészítjük az egyéni gondozási-nevelési tervet, mely jogszabály által szabályozott formanyomtatványon történik.

A kérdések célja, hogy a napi feladatokat lépésről lépésre meghatározva segítsék a gyermek gondozását-nevelését ellátó személyt a szülőhelyettesítő feladatok ellátásában.

Az egyéni gondozási-nevelési tervet az egyéni elhelyezési tervre épülve, annak kézhezvételétől számított 30 napon belül kell elkészíteni. A terv elkészítésének felelőse, koordinátora a szakmai egység vezető, aki az elkészítésbe bevonja a gyermekotthonban dolgozó szakembereket, közülük is elsősorban a lakóegység vezető nevelőt, aki egyben a tervben foglalt végrehajtásának megszervezéséért a legfőbb felelős, aki figyelemmel követi és ellenőrzi a terv végrehajtását, időközben esetleges módosítását. A egyéni gondozási-nevelési terv kidolgozása során -életkorának megfelelően - magát az érintett növendéket, és lehetőség szerint a szülőt is bevonjuk a gyermekvédelmi gyám segítségével.

A terv elkészítésében figyelemmel vagyunk a gyermek:

- életvitelére, szokásaira,
- lelkiállapotára, mentálhigiénés és pszichés ellátására,
- testi, egészségügyi ellátására,(általános orvosi ellátás, kötelező és javasolt védőoltások, fogorvosi ellátás, látás-, hallásvizsgálat és egyéb, az életkornak megfelelő kötelező és javasolt szűrővizsgálatok, stb),
- személyiségállapotára,
- egyéni szükségleteire, igényeire (pl.:étkezés, öltözködés, viselkedés, életstílus, stb),
- szocializációs állapotára, fejlesztésére (társadalmi értékek, szokások megismertetése, erkölcsi értékrend közvetítése/alakítása, családi életre nevelés, önállóságra nevelés, felelősséget vállaló szexuális életre történő felkészítés, stb),
- tanulmányaira (kiegészítő tanulási segítség; pl. korrepetálás, speciális oktatási igények),
- életpályájára, munkára nevelésére,
- nemzetiségi, etnikai és vallási hovatartozására,
- szabadidős, hobbi, sport tevékenységére,
- családi és rokoni kapcsolataira, kapcsolattartására,
- személyes kapcsolatok, barátságok ápolására,

- továbbtanulásának, képzésének, életpályájának kijelölésére
- szülőjével folytatott személyes beszélgetés során szerzett tapasztalatokra,
- egyéni elhelyezési tervére.

4.12. A gondozottak elbocsátása

- A gyermekek otthonból való távozása történhet a nevelésbe vétel megszüntetésével, nagykorúvá válással, vagy gondozási hely változás miatt. Törekszünk arra, hogy ez megfelelően előkészített legyen, és ez időben megtörténjen. Ha családhoz kerül ki, megfelelő legyen a családi miliő, a család várja. Ha az életbe kerül ki, legyen lakása, megfelelő munkája.
- Ha másik lakóegységbe, lakásotthonba kerül, akkor a két csoport nevelői közösen beszélnek meg az átkerülést vele, annak módját, körülményeit, idejét, hogy azt kellően felkészítve várja.
- Ha utógondozói otthonba kerül nagykorúként, akkor ezt vele megbeszéljük, szintén hónapokkal előtte fel kell készíteni rá, hogy ez milyen új szabályokkal jár együtt. Megbeszéljük a megállapodást, amit az ellátási hely a fiatal felnőttel fog kötni. Tudatosítani kell, hogy az utógondozói ellátás nem kötelező, aki a megállapodást, a házirendet nem tartja be, annak a fiatalnak az ellátása megszűnik.
- A hosszabb ideje az otthonban élő gyermek csoportból való távozása esetén valami személyes ajándékot, emléket (pl. ékszer, fotóalbum, élettörténeti napló stb.) kap. Fontos, hogy legyenek tárgyi emlékei a múltjáról, csoporttársairól, ezért a róla készült fényképeket megkapja. Kikerülés előtt közvetlenül egy búcsúvacsorával köszönünk el tőle.

Adminisztratív teendőink:

- Leltár alapján összekészítjük a gyermek holmiját, személyes iratait, vagy azok másolatát, egészségügyi papírjainak másolatát, átadjuk az új törvényes képviselőnek, gondozónak, vagy ha már nagykorú, a fiatal felnőttnek, aki aláírásával igazolja az átvételt.
- Kiadjuk a távozó gondozottnak az esetleg még neki járó zsebpénzt.
- A gyermeket a törvényes képviselő veszi át, melyről jegyzőkönyv készül. A jegyzőkönyvben feltüntetjük, hogy az átadott személyes iratokat (TAJ-kártya, diákigazolvány stb.), tárgyakat, ruházatot átadtuk.
- Értesítjük a szakszolgálatot és a gyámhatóságot a gondozott távozásáról.

4.13. Dolgozók közötti kapcsolattartás szervezeti formái:

- Lakóegységek részére team megbeszélések, értekezletek.

A lakóegység vezető nevelő minden hónap egy délelőttjén 4 órában, de szükség szerint gyakrabban, az ott dolgozók számára lakóegységi értekezletet tart a szakmai vezető részvételével, melyen az aktuális problémák mellett az esetlegesen fellépő működési zavarok kiküszöbölése érdekében megoldásokat dolgoznak ki, ennek keretében az első 2 órában interprofesszionális esetmegbeszélőt tartunk lakóegységenként gyermekpszichiátriai-pszichológiai tanácsadó vezetésével. (Ennek módszertanáról a „Minősbiztosítás” című részben még részletesen lesz szó.)

- Szakmai egység értekezlet negyedévente a szakmai vezető irányításával, a lakásotthon és gyermekotthon vezetők, pszichológus, gyermekvédelmi ügyintéző, fejlesztő pedagógus részvételével.
- A dolgozók napi közös információs eszköze a lakóegység eseménynaplója.

A napi aktuális információk eljuttatásáról az érdekeltekhez a szakmai egység vezető gondoskodik személyes közlés, illetve körtelefon, köremail útján. A fontosabb információkat beírjuk a lakóegységek működési naplójába (eseménynapló).

A nevelőtestületi értekezleten elhangzott információkat, esedékes feladatokat, tudnivalókat, a lakóegység vezetője beosztottjainak továbbadni, valamint a lakóegység működési naplójában rögzíteni köteles. Eseménynaplót minden lakóegység vezet, amelyben rögzítésre kerül az összes eltávozáson lévő növendék, időpont, időtartam a távozási hely megnevezésével. A rendkívüli

eseményeket, utasításokat, a növendékekre vonatkozó információkat különösen kimenőjével, eltávozásával és láthatásával kapcsolatos kérdéseket, velük kapcsolatos feladatokat a naplóban rögzítik a dolgozók. Műszakátvételkor az új műszakban lévő dolgozó a működési naplóból tájékozódik az aktuális feladatokról, információkról.

- A dolgozók műszakátvételkor egymást szóban is tájékoztatják a csoport zavartalan napi működésének érdekében.

5. Különleges szükségletű, 0-3 év közötti csecsemőket és kisgyermeket ellátó gyermekotthoni csoport/lakóegység

A lakóegység egy nagy csoportszobával, 8 férőhelyen nyújt teljes körű ellátást azon kisgyermek számára, akiket családjukból valamilyen okból ki kellett emelni.

A koruk miatt sajátos szükségletekkel bíró 3 éven aluli gyermekek részére különleges ellátást biztosító lakóegységünkben kiemelten kezeljük a családdal való kapcsolattartást, amit egyénre szabottan, a gyermek napirendjéhez igazítva igyekszünk kivitelezni. A kapcsolattartás az erre a célra kialakított látogató szobában valósul meg, de lehetőség van a gyermekkel rövid sétára, játékokra is az intézmény udvarában. A rendszeresen látogató szülők bekapcsolódhatnak gyermekük gondozásába is: szakembereink igyekeznek mintát nyújtani a helyes gondozási-nevelési folyamatok elsajátításában.

Igyekszünk dokumentálni a kisgyermek életének minden apró momentumát, melyet távozáskor élettörténeti napló és cd lemezek formájában adunk át, remélve, hogy a későbbiekben ezek hasznosnak bizonyulnak majd a gyermek identitásának alakulásában, sorsának feldolgozásában.

Az utóbbi évek tapasztalata, hogy hosszabb időt intézményben csak a krónikus betegségben szenvedő és sajátos nevelési igényű gyermekek töltenek. Az ő ápolásuk, fejlesztésük nagy szakértelmet kívánó felelősségteljes feladat. Ez a tendencia hívta életre az intézmény komplex szemléletű korai képességfejlesztő programját, mely a "Jó gyakorlatok a gyermekvédelemben" című pályázat díjnyertese lett.

Tudatosan igyekszünk a hospitalizációs ártalmakat csökkenteni, jelentősen visszaszorítani.

5.1. A 0-3 év közöttieket ellátó különleges lakóegység minőségpolitikája

A különleges lakóegység elkötelezi magát minden belső és külső tevékenységében az iránt, hogy a gyermekek igényeit magas színvonalon elégítse ki. Elsősorban a kisgyermek érdekeit szem előtt tartva, biztonságos környezetet, kiegyensúlyozott, szeretetteljes légkört biztosítva számukra.

A szolgáltatások minőségének fejlesztésével igyekszünk rugalmasan alkalmazkodni az új kihívásokhoz. Minőségpolitikánk a folyamatos fejlesztési elkötelezettséget hordozza magában, mely minden dolgozó személyes felelőssége.

5.2. 0-3 év közöttieket ellátó különleges lakóegység küldetése

Az intézménybe kerülő minden kisgyermeket azonos nevelői attitűddel kezelünk. Tiszteljük egyediségét, megfelelő mennyiségű és minőségű ingert biztosítunk mind a személyi, mind a tárgyi feltételek tekintetében. Intézményünk a kisgyermeknevelést holisztikus filozófiai alapon, komplex megközelítéssel értelmezi. A tevékenységek során minden lehetséges tervezett és spontán lehetőséget felhasználunk a gyermek fejlődése érdekében. A tevékenységek együttesen szolgálják az egészséges testi, érzelmi, szocializációs és értelmi fejlődést.

5.3. 0-3 év közöttieket ellátó különleges lakóegység célja

Elsődleges cél, hogy a gyermekek teljes körű ellátása maradéktalanul megvalósuljon a mindenkor érvényben lévő, a működést meghatározó jogszabályok és szakmai szabályok, illetve szakmai ajánlások alapján.

5.4. 0-3 év közöttieket ellátó különleges lakóegység feladata

Otthont nyújtó ellátást biztosít 8 férőhelyen az ideiglenes hatállyal elhelyezett és a nevelésbe vett gyermekek számára. A különleges lakóegység befogadja a kora miatt sajátos szükségletekkel bíró 3 év alatti, illetve tartósan beteg vagy fogyatékos kisgyermeket.

Az elmúlt néhány év tapasztalata, hogy a gyermekek egyre kisebb korban és egyre rövidebb időre kerülnek az otthonban elhelyezésre. A korábbiaknál gyakrabban kerülnek elhelyezésre sajátos nevelési igényű kisgyermek (Down szindróma, ajak-, és szájpada hasadék, fejlődési rendellenesség, stb.), akik gondozása, nevelése, fejlesztése nagy erőfeszítést igényel.

A lakóegység az otthont nyújtó ellátás keretében biztosítja:

- a gyermek teljes körű ellátását;
- a kora miatt sajátos szükségletekkel bíró 3 éven aluli, valamint a tartósan beteg vagy fogyatékos gyermek számára a különleges ellátást;
- családi környezetbe történő visszahelyezését előkészítő, családi kapcsolatainak ápolását segítő gondozást, esetenként örökbefogadásának előkészítését;
- mielőbbi alkalmas nevelőszülői családba történő elhelyezését, a megfelelő kötődés előkészítését;
- a különleges ellátás kiterjed a gyermek korához, állapotához és szükségleteihez igazodó gondozásra, nevelésre, ápolásra, szocializációjára, habilitációjára és rehabilitációjára.

A lakóegység a fentiek értelmében:

- Gondoskodik a gyermek felvételéről, erről tájékoztatja a gyámhatóságot, a területi gyermekvédelmi szakszolgálatot, az illetékes gyermekjóléti szolgálatot.
- Egyéni gondozási-nevelési terv szerint biztosítja a teljes körű ellátást.
- Az ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermek helyzetének rendezése érdekében kezdeményezi a szükséges intézkedéseket.
- Elősegíti a család és a gyermek kapcsolattartását, a gyermek családjába történő visszahelyezését, ennek érdekében gyakorlati és elméleti segítséget ad a szülőknek gyermekeik korának, állapotának és igényeinek megfelelő szintű ellátásához.
- Együttműködik a családdal, a családot segítő gyermekjóléti szolgálattal, a Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálattal és az illetékes gyámhatósággal, valamint a gyermek sorsának rendezésében érintett más hivatalos szervekkel és személyekkel.
- A gyermek és szülője kapcsolattartásáról tájékoztatja a gyámhatóságot.
- Szülőknek, örökbefogadó szülőknek, nevelőszülőknek igény szerint az érintett gyermekkel kapcsolatosan, annak családba kerülése után is szakmai segítséget biztosít.

5.5. Feladatellátás tartalma

5.5.1. Tárgyi feltételek

A különleges lakóegység rendelkezik a jogszabályban előírt tárgyi és elhelyezési feltételekkel, így alkalmas a 0-3 éves korú gyermekek befogadására.

A csoportszoba alkalmas alvásra, játszásra, és étkezésre. A helyiség berendezése a gondozott gyermekek korösszetételének és fejlettségi szintjének megfelelően van kialakítva, és a gyermekek igényei szerint lehet változtatni. A gyermekszoba berendezése tudatosan tervezett, a pedagógiai elveknek megfelelően berendezett, esztétikus, évszaknak megfelelően díszített, hangulatos.

A csoportszobával egybenyílik a fürdőszoba.

A terasz levegőztetés céljára megfelelően van kialakítva, és közvetlenül innen lehet a játszásra alkalmas kertet is megközelíteni. A szabadban történő mozgás- és játéklehetőséget közös udvar biztosítja, ahol kellő számú és minőségű, fix és mobil mozgásfejlesztő eszköz, homokozó áll a gyermekek rendelkezésére.

A szakmai egységben dolgozó fejlesztést végző fejlesztőpedagógus számára a fejlesztéshez szükséges eszközök rendelkezésre állnak. Az intézmény tejkonyhával, külön gyermek és felnőtt vizesblokkokkal, öltözővel, nevelői szobával és raktárhelyiségekkel rendelkezik.

5.5.2. Személyi feltételek

A lakóegységben dolgozó munkatársak száma a jogszabályi előírásoknak megfelel.

Afelsőfokú végzettséggel rendelkező nevelő mellett a lakóegységben egy önálló fejlesztőpedagógus is dolgozik.

Az intézményünkben elhelyezett gyermekek szomatikus fejlődését, egészségügyi állapotát gyermekorvos kíséri figyelemmel.

A kisgyermeknevelők munkáját technikai dolgozók segítik, akik kisegítői és higiéniai feladatokat is ellátnak.

A gyermekélelmezéssel kapcsolatos feladatokat konyhai kisegítő dolgozók látják el.

5.5.3. Gondozási, nevelési elvek

A kisgyermek fejlődésének természetes és ideális közege a család. A családból különböző okokból történő kiemelés durva beavatkozás a gyermek fejlődésébe. Ezért igyekszünk mindent elkövetni, hogy az intézményben eltöltött idő a legkevésbé okozzon traumát a gyermeknek. Ennek érdekében a gyermekotthonba való bekerüléskor „saját” kisgyermeknevelőt jelölünk ki a gyermek számára, ő fogadja érkezésekor, és ő az, aki fejlődését figyeli és dokumentálja. Orvosi vizsgálatokra is a saját gondozónő kíséri el a gyermeket, illetve kórházi kezelése alatt igyekszik minél több időt a gyermek ágyánál tölteni.

A gyermekek biztonságérzetét szolgálja a napirend pontos betartása is.

A fejlesztőpedagógus előre megbeszélt terv szerint foglalkozik a gyermekekkel, ehhez ők hamar alkalmazkodnak, várják ezeket a foglalkozásokat.

A gyermekeket igyekszünk minél gyakrabban kimozdítani az otthon relatív ingerszegény környezetéből: sétákra, játszótérre, bábszínházba, stb. visszük őket.

Kiemelten fontos feladatunknak tekintjük a családdal való kapcsolattartást. A gyermekvédelmi gyám rendszeres kapcsolatot tart a szülőkkel, igyekszik őket segíteni problémáik kezelésében. Látogatási lehetőséget naponta biztosítunk, és a látogatás pontos időpontját a gyermek napirendjéhez igazítva minden esetben egyénileg beszéljük meg a szülővel. A szülő a gyermek gondozásában is részt vehet.

Igyekszünk előkészíteni a gyermek családba való el-, illetve visszahelyezését. Aktívan közreműködünk a nevelőszülők és örökbe fogadó szülők gyermekkel való ismerkedésének folyamatában, segítünk a szülői kompetenciák elsajátításában, illetve fejlesztésében. A gyermek intézményből való kikerülése után is kapcsolatot tartunk a családdal, segítünk túllendülni az esetleges megakadásokon, problémákon.

A gyermekotthonban a nevelés értékközvetítés és értékteremtés egyben.

Fontos, hogy a gyermekkel foglalkozó felnőttek – a közöttük lévő személyiségbeli különbözőségek tiszteletben tartásával – a gyermek elfogadásában, a képességeinek és pillanatnyi szükségleteinek megfelelő fizikai és érzelmi biztonság, illetve szeretetteljes gondoskodás biztosítása érdekében egyetértsenek, az alapvető értékek, erkölcsi normák és célok tekintetében nézeteiket egyeztessék, nevelői gyakorlatukat egymáshoz közelítsék.

A gondozás-nevelés folyamatában törekszünk arra, hogy pozitív kompetenciakészítéssel vegyük körül a gyermekeket, kiegyensúlyozott, derűs légkört teremtsünk, ahol jól érzik magukat. A gyermekek fejlődését segítő nevelői attitűddel, mintaadással közvetítjük azokat az értékeket, amelyek a harmonikus személyiségfejlődést szolgálják.

A gyermekotthonban és különösen 0-3 éves korosztály számára, ahol a gondozás és nevelés egységét nem lehet egymástól különválasztani a legfontosabb alapelvek:

- a személyi állandóság;
- a „saját” gondozónő rendszer;
- a folyamatos gondozás.

A személyi állandóság alapvető feltétele a kölcsönös megismerésnek, a kötődésre való képesség fejlesztésének. A csoportban a gondozónők váltják egymást, ők látják el éjjel-nappal a gyermekeket. Ők azok, akik jól ismerik a gyermekek egyedi igényeit, szokásait és az itt tartózkodásuk alatt végigkísérik fejlődésüket. A jó kapcsolat kialakulása gyermek és felnőtt között elsősorban a gondozás közben történik, amikor csecsemő és a gondozója együtt vannak, tehát amikor eteti, fürdeti, öltözteti stb. a gyermeket a felnőtt. Annak, hogy a gondozónő nyugodtan, kellő türelemmel gondozhasson egy-egy gyermeket, előfeltétele, hogy addig a többi csecsemő tevékenyen, jó kedélyállapotban töltse ébrenléti idejét, közben ennek feltételeit lehetőség szerint a felnőtt igyekezzen megteremteni.

A gondozási folyamat teremt lehetőséget arra, hogy a gondozó és a gyermek érzelmileg egymásra hangolódjon, melyben a csecsemő felfedezi és megtapasztalja önmagát és a másik embert. Ez lesz az alapja később mindenféle egészséges emberi kapcsolatnak, a kötődés képességének (szelf szubjektivitás). A csecsemő és a kisgyermek egészséges személyiségfejlődése, azon belül szelf-fejlődése érdekében a gondozó napi szinten, népi dajkarímeket alkalmaz a gondozási folyamatba ágyazottan a gyermekkel való személyes játék során.

A „saját” gondozónő rendszer biztosításával alakítható ki azaz egyedi, bensőséges kapcsolat, amelyet minden gyermeknek biztosítanunk kell az egészséges személyiségfejlődés érdekében. Ő az, aki részt vesz a gyermek életének minden eseményében, ezt számon tartja, dokumentálja, így hozzásegítve a gyermeket, hogy a későbbiekben megismerhesse élete első hetei, hónapjai, évei fontos momentumait. A gyermek távozása esetén segíti a gyermek és a család kapcsolatának alakulását.

A napirendhez illeszkedően, dolgozói felügyelet mellett, szervezett formában a csecsemők és kisgyerekek levegőztetésében, egyéni játékában részt vehetnek a gyermekotthon serdülőkorú gondozottai is.

5.5.4. Hospitalizációs ártalmak csökkentése

A népi mondókák, dajkarímek alkalmazása az ölbeli játék során elősegíti az interszubjektivitás érvényesülését.

A gondozók tudatosan igyekeznek fejleszteni a babák önálló akaratát. Például öltöztetéskor felmutatnak neki egyszerre két rugdalózót, amelyikre hosszasan fixálódik a tekintete azt adják rá.

Minden gondozási tevékenység közben mondják neki, hogy éppen most mit csinálnak vele. Ezeket a tevékenységeket nem sietik el, kívárnak, igyekeznek a baba fejlődési ritmusához alkalmazkodni. A következő soron lévő babának előre megmondják, hogy most ő fog következni.

Az elmetudatos kisgyermekgondozók minden tevékenység közben tudatosan visszajelzik, és ezzel visszatükrözik a baba érzelmi állapotát.

Nem korlátozzák le érzelmeiket a kisgyermekkel való együttlétben. Vallják a gondozók, hogy az érzelmeiket meg kell élni és át kell tudni adni a gyermekeknek.

Gyakran figyelhetők meg a már a vérszerinti családjában elhanyagolt csecsemőkön, kisgyermeken az apátia jelei. Ebből az állapotból tudatosan igyekeznek kimozdítani, kapcsolatteremtő képességeit fejleszteni.

A nagyobbacska kisgyermeket már bevonjuk apró teendőikbe.

5.5.5. A fejlesztő program

2006 szeptemberétől indítottuk be korai képességfejlesztő programunkat, amely egyéni és csoportos foglalkozásokra épül.

Tudjuk, hogy az élet első néhány évében elkezdett fejlesztés, az idegrendszer korai szerveződésében a sérült területek spontán regenerálódó képességét, ill. a pozitív környezeti hatások stimuláló hatását kihasználva a kóros irányba induló vagy késő fejlődést harmonizálhatja, felgyorsíthatja. Ez azért is nagyon fontos, mert az életkor előrehaladtával az „elszalasztott lehetőséget” már nem tudjuk pótolni, a hibásan rögzült mintázatok későbbi életkorban már nem korrigálhatók.

A fejlesztőprogram elméleti alapjai

A reziliencia

Munkánk során szükségszerűen találkozunk a veszélyeztetettség fogalmával. Azt is tapasztalhatjuk, hogy vannak olyan gyermekek, akik súlyos veszélyeztető faktorok ellenére is egészségesen fejlődnek. Ez a felismerés irányította a kutatók figyelmét a reziliencia jelenségére. Maga a szó rugalmasságot, a mi kontextusunkban a veszélyeztetettség ellenére történő jó alkalmazkodást jelent.

A reziliencia-alapú megközelítés azért is fontos, mert lehetővé teszi azt, hogy ne csak a hiányosságokra koncentráljunk, hanem erősítsük meg a pozitív forrásokat is, és olyan prevenciós stratégiákat alkalmazzunk, amelyek megerősítik a gyermek saját erőforrásait és alkalmasabbá teszik a problémákkal való megküzdésre.

A fogyatékos, illetve a gyermekvédelmi szakellátásba került gyermekek veszélyeztetetteknek tekinthetők. Azt is tudjuk, hogy minél több veszélyeztető forrás található a gyermek életében, annál több ún. védőfaktor szükséges a jó alkalmazkodáshoz.

Ezeket a védőfaktorokat 3 nagy csoportba lehet osztani, és fontos megjegyezni, hogy általánosságban elmondható, hogy ezek egyben a jó alkalmazkodás feltételei is.

1. Személyes faktorok: jó értelmi, figyelmi és problémamegoldó képességek, hatékony érzelem és viselkedés-szabályozás, önértékelés, önbizalom, vallásos hit, élet értelmébe vetett hit.

2. Családi faktorok: szoros kapcsolat egy gondoskodó szülő figurával, irányító szülői attitűd, támogató családi háló.

3. Tágabb környezeti faktorok: gondoskodó, kompetens felnőttekkel való kapcsolat a szűk családon kívül, társas normákat tiszteletben tartó barátok, közösségi tevékenységek.

Munkánk során a három csoportból elsősorban a személyes faktorokra tudunk koncentrálni. Tudjuk, hogy a gyermekotthonba kerülő gyermekek elsődleges problémája az anya, a család hiánya, tehát érzelmi jellegű, mégis úgy gondoljuk, hogy a saját erőforrás megerősítése hozzásegíti őket, hogy kompetens kisgyermekekké váljanak.

A fejlesztés módszerei tekintetében intézményünkben a szenzomotoros szemléletű terápiákra támaszkodunk.

Fejlesztő módszereink:

- komplex korai fejlesztés,
- hidroterápiás rehabilitációs gimnasztika (HRG),
- Katona féle neurorehabilitáció.

Tudjuk, hogy a mozgásfejlődés, és az értelmi fejlődés maximálisan összefügg. Ez indított bennünket arra, hogy a mozgással kiemelten, és tudatosan foglalkozzunk.

Attól függően, hogy a gyermeknek milyen elmaradásai vannak különböző foglalkozáson való részvételre van lehetősége.

Fejlesztést végző pedagógusunk részletekbe menőig megismerik a gyermekeinket, részt vesznek a csoportok életében, így a foglalkozások a bizalom légkörében valósulhatnak meg.

Az arra rászoruló gyermekeink komplex korai fejlesztésben részesülnek, melynek része a mozgásfejlesztés is. Ehhez a szenzoros integrációs terápia elemeit alkalmazzuk. A változatos eszközök (nagy labdák, trambulín, kötélhinta, hupple, billenőlap, gördeszka, babzsákok, bordásfal) és feladatok segítik a gyermekeket abban, hogy a fejlődésükben történt elakadást „átlépjék”, és a következő mozgásfejlődési lépcsőfokra lépjenek. Ugyanakkor a szenzoros integrációs módszerek mind azt szolgálják, hogy a gyermekek érzékelését, észlelését, figyelmét, gondolkodását, beszédét a mozgásával párhuzamosan fejlesszék, javítsák, támogassák. A gyermekek ebben a folyamatban

játék közben sajátítják el a későbbi felnőtt életükre jellemző mozgásformákat. Amennyiben a gyermekek mozgásfejlődése nem mutat eltérést, vagy (már) megközelíti az életkorának megfelelő szintet, ugyanakkor értelmi képességeiben még látunk lemaradást, a gyermekeket egyéni kognitív terápiával segítjük meg. Ebben felkészítjük a saját életkori szintjének megfelelő gondolkodásra, figyelemre, beszédre, érzékszervei megfelelő használatára.

A gyermekek ugyanakkor részesülnek szocializációt, integrációt segítő foglalkozásban is. Sétáink során vagy udvaron tartózkodáskor közösen figyeljük meg a gyermekekkel a természeti és társadalmi környezetet, annak működését, a kukásautó működésétől, a bevásárlóközpont fotocellás ajtaján át, a buszok hangjáig, a játszóterek eszközeit és gyermekeit, a madárfüttyöt és az őszi faleveleket. Mindezek közös szemlélése, annak megbeszélése, értelmezése, az esetleges félelmek legyőzése segíti őket abban, hogy a társadalomba való teljes beilleszkedés zökkenőmentes legyen. Bízató eredményeket tudunk felmutatni a HRG módszerrel végzett terápiával. Ez a módszer egy vízben alkalmazott komplex preventív és rehabilitációs program az eltérő fejlődést mutató gyermekek számára. A vízben a háromdimenziós mozgások könnyebben kivitelezhetők a vestibuláris rendszer intenzív fejlesztése érdekében. Mivel a magzat az anyaméhben is folyékony közegben van, így a víz lelkileg is ősbibb, természetesebb. A HRG terápia komplexitása abban áll, hogy nem csak a mozgásfejlődésre, hanem a kognitív funkciókra is hatással van, így a figyelem, az emlékezet, az észlelés is korrigálható általa, míg a gyermekek a ritmikus mondókák és a víz kellemes érzete hatására játszva tanulnak.

A Dr. Katona Ferenc által kidolgozott neurorehabilitációs tréninget mindig a gyermekek neurológiai és gyógytornászai konzultációi után, az általuk javasoltakkal kezdjük és irányításukkal végezzük. Ennek lényege, hogy bizonyos, a szülés előtt, közben vagy után fellépő idegrendszeri sérülések a legkorábbi időktől (gyakorlatilag néhány napos kortól) korrigálhatók. Koraszülés, fejlődési késedelem, izomtónus zavarok, csecsemőkori figyelemzavar esetében javasolt a módszer alkalmazása. A mozgásterápia a csecsemő agyának automatikus mozgás szabályozását aktiválja, így stimulálva bizonyos mozgásminták beindulását, megfelelő működését.

5.5.6. Dokumentáció

A gyermekek fejlődését nyomon követő dokumentációt minden gyermekről a „saját kisgyermeknevelője” vezeti, ennek célja a fejlődési folyamat objektív nyomon követése. A dokumentáció vezetésénél fontos szempont a tárgyszerűség, hitelesség, árnyaltság, rendszeresség. A dokumentáció vezetésénél és őrzésénél a személyiségi jogokat és jogszabályi előírásokat betartjuk, azokat elzárva tároljuk.

Kisgyermeknevelők dokumentumai:

- alapfüzet,
- fejlődési napló,
- látogatófüzet.

Egyéb dokumentumok:

- „T”- Törzslap,
- „GH-1” Egyéni gondozási-nevelési terv nevelésbevitel esetén,
- „GH-2” Családi kapcsolatok, család gondozás tervezése nevelésbevitel esetén,
- „GH-3” Helyzetértékelés.

5.5.7. Látogatás módja

- A gyermeket látogatni minden nap lehet, reggel 9 és délután 4 óra között.
- A látogatás időpontja és időtartama a gyermek napirendjéhez igazodik, ezt minden esetben kérjük a nevelőkkel egyeztetni.
- A kisgyermeknevelő a látogatás alkalmával beszámol a szülőnek a gyermek fejlődéséről, egészségi állapotáról és a gyermek életének egyéb eseményeiről.

- A szülő, abban az esetben, ha gyermekével szoros és rendszeres kapcsolata van, igény szerint részt vehet gyermeke gondozásában, a gyermeket az udvarra kiviheti.
- Öltöztetés, pelenkázás, fürdetés csak a csoportszobában történhet.
- Kérjük, hogy a szülők érkezésüket és távozásukat jelezzék a szolgálatot teljesítő kisgyermeknevelőnél.
- A szülő a csoportszobában csak a gondozás (etetés, öltöztetés, pelenkázás, fürdés) idején tartózkodik, a többi időt a látogató szobában vagy a teraszon/udvaron tölti gyermekével.
- A csoportszobába csak a kapcsolattartásra jogosult személy jöhet be, addig a többi hozzátartozónak a látogató szobában kell tartózkodnia.
- A látogatás idején a szülő kizárólag a saját gyermekével foglalkozhat.
- A szülő levélben és telefonon is érdeklődhet gyermeke felől, kérésére fényképet küldünk a gyermekről.
- Járványos időszakban a látogatás szünetel, ennek elrendeléséről és időtartamáról háziorvosunk dönt.
- A szülő ajándékot hozhat a gyermekének, ez minden esetben a gyermek saját tulajdonát képezi, és a gyermekotthonból való távozáskor a gyermek magával viheti.
- Abban az esetben, ha a gyermeknek ajándékot, élelmiszert hoznak, azt a kisgyermeknevelővel egyeztetni szükséges.
- A szülők problémájukkal, kérdéseikkel az intézmény vezetőjéhez, gyermekvédelmi gyámhoz és a szakmai egység vezetőhöz fordulhatnak.

A dolgozóknak munkájuk során figyelemmel kell lenniük az alábbiakra:

- A dolgozókat titoktartás kötelezi. Gondozottakról és azok hozzátartozóiról, személyes dolgaikról kívülről felvilágosítást senki nem adhat.
- A kisgyermeknevelő legjobb tudása szerint biztosítja a gyermek életkorához, egészségügyi állapotához, fejlettségéhez, valamint egyéb szükségleteihez igazodóan, megfelelő testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését, egészséges nevelkedését és a számára ideális környezetet.
- Állandóságot, érzelmi biztonságot nyújtó teljes körű ellátásban, gondozásban, megfelelő nevelésben részesítjük a gondozottakat.
- A családdal való kapcsolattartás érdekében a meghitt együttléthez alkalmas helyiséget biztosítunk.
- A szülőkkel való kapcsolattartás módját a gyámhatóság szabályozza, ez az alapja az intézményi látogatás, kapcsolattartás különböző formáinak is.
- A gyermekeknek joga van családban nevelkedni, s ha ezt a vár szerinti család helyzete nem teszi lehetővé, igyekszünk arra alkalmas családot találni. (örökbefogadó vagy nevelőszülői család).

6. Lelki-segítségnyújtás a gondozottak részére

A gyermekotthonban élő kiskorú gondozottak és nagykorú ellátottak pszichés problémáinak kezelésére nagy hangsúlyt fektetünk. Súlyosabb esetekben a gyermek-ideggondozó szakembereihez visszük a növendékeket, enyhébb esetekben a gyermekotthon pszichológusa foglalkozik velük egyéni vagy csoportos formában, megfelelő módszerek alkalmazásával. Pszichológusunk egyben szervezi a terápiás hatású nevelést, gondozást. Koordinálja, és szakmai tanácsaival segíti a nevelőgondozók nevelési munkáját. Hiszünk abban, hogy csak egy közös, összehangolt team munka segítségével, több oldalról támogatva a terápiás folyamatot, lehet igazából hatékonyan működni, eredményeket elérni. A gyermekekkel való közvetlen pszichológusi foglalkozás fontos láncszeme ugyan a terápiás rendszernek, de önmagában még nem elégséges, nem tud igazából hatékony lenni. Olyan csoportos formában is foglalkozik pszichológus a gyermekekkel, amikor a gyermekotthon

többi dolgozójával közösen végzi a csoportmunkát (pl.: viselkedés terápia). Emellett különböző terápiás formák (képzőművészet terápia, szocioterápiák stb.) végzésére is felkérünk terapeutákat, akik szintén a pszichológussal összehangoltan végzik munkájukat.

6.1. A pszichológus tevékenysége:

- A gyermekek és fiatal felnőttek aktuális pszichés és személyiségállapotának szükség szerinti felmérése, terápiás kezelésük megtervezése és megszervezése a különböző gondozóintézmények segítségével.
- Enyhébb esetekben egyéni és csoportos pszichés támogató terápia végzése a gondozottak számára.
- Segít a gyermekotthon mentálhigiénés kultúrájának fejlesztésében.
- Közös konfliktuskezelő, támogató megbeszéléseket vezet a gyermekek, fiatalok és gondozóik, hozzátartozóik számára.
- Rendszeresen segíti szakvéleményével a növendékek és a hozzátartozók közötti kapcsolattartást, javasolja szabályozását, amennyiben az a gyermek személyiségfejlődését hátrányosan befolyásolja. Segít az aktuális krízishelyzetek kezelésében.
- Törekszik az intézmény dolgozóival jó kapcsolatot kialakítani, az intézmény jó mentálhigiénés légkörét fenntartani, mely elősegíti a növendékek biztonságérzetét.
- Jó kapcsolatot alakít ki a rábízott gondozottakkal, szükség esetén a társintézményekkel. Ehhez rendelkeznie kell a kommunikációs és kooperációs készségekkel, valamint az empátia, a tolerancia képességével.
- Az újonnan érkező gyermekek pszichés státuszának felmérése: anamnesztikus exploráció, hetero anamnézis felvétele (ha van rá lehetőség), pszichológiai tesztek felvétele és kiértékelése.
- A gyermek felülvizsgálatához, későbbi sorsának rendezéséhez szükséges pszichológiai vélemény elkészítése.

6.2. Alkalmazott módszerek, jó gyakorlatok:

6.2.1. Viselkedésterápia

A viselkedésterápia célja a nem kívánt cselekvés feletti uralom elsajátítása és az ilyen viselkedés megváltoztatása. A terápiában résztvevő megtanul megküzdeni a nehéz helyzetekkel, gyakran úgy, hogy ellenőrzött körülmények között megteremtik számára azokat. A kezelésnek ez a formája a terápiában résztvevőnek az élete feletti kontroll birtoklásának érzését adhatja.

6.2.2. Az önismereti csoport:

A serdülők énképe, önismerete gyakran bizonytalan, irreális, téves. Ezért lehetőséget biztosítunk a csoportos önismeret fejlesztésre, melynek során önmagukról és társaikról hiteles, torzítatlan képet kapnak. Kialakíthatóvá válik a reális és optimális távolságú énkép-énideál diszkrépancia, ezáltal megtanulják az egymásra való odafigyelést és elfogadást, a másik és a saját maguk személyének tiszteletben tartását, valamint az önismeret alapját képezi többek között a hatékony érzelem felismerésnek és kifejezésnek, az érzelmi-indulati életük kezelésében való kompetenssé válásnak, konfliktuskezelésnek, a szociális készségek elsajátításának, egyszóval a megfelelő szintű szocializációs folyamatnak. A csoport működésének további alapvető hatótényezője a serdülők természetes, életkori sajátosságként megjelenő önismereti igénye, valamint egy számukra fontos közösséghez való tartozás érzése.

6.2.3. Művészetterápia

A gyermekotthonban a művészetterápia komoly, több évtizedes múlttal rendelkezik. A művészet több okból is gyógyít. A nagy érzelmek és belső energiák befektetése az alkotásba a művelője számára értéket ad művészetének, és viszont, a művészi kifejezés mélysége és hitelessége növeli a mű készítőjének önbizalmát. A művészet a társadalmilag elfogadhatatlan készítmények és

fantáziák biztonságos formában való levezetésére kínál megoldást, azokat elfogadhatóvá teszi, és nem utolsósorban a mű készítője számára megkönnyebbülés lehetőségét biztosítja.

6.2.4. Képzőművészet-terápia

A gyermekek és kamaszok részére szervezett rajzterápiás módszer segítségével belső látásuk nyílik meg, melynek során a mitikus-szimbolikus képi, verbális megfogalmazás jelenik meg alkotásaikban, melyek önmagában is gyógyító hatásúak, hiszen így modellezve a világot, belső konfliktusaikat, a modell szintjén "lejátszhatják", "kikísérletezhetik" a megoldási módokat, ugyanakkor a probléma kívülre kerül a személyiségükből, nevezetesen a "rajzlap síkjára". Az indulataik, az érzelmeik áttevődnek az általuk teremtett figurákra, s ezáltal csökken belső szorongásuk, lelki feszültségük, görcseik oldódnak. A lélek feltárulásának ez a módja az "Én" számára valójában veszélytelenebb, mint más direkt pedagógiai-pszichológiai technikák, hiszen a szimbólumok szintjén maradván a problémák kivetíthetők, nem kell azokat közvetlenül felvállalni. A konfliktus-feldolgozás folyamatában így a problémát nem közvetlenül, hanem szimbolikus modellek útján oldják meg, önkéntelenül is, ami így sokkal könnyebb. A kamaszok, gyermekek számára ez olyan értékű is lehet, mintha a valóságban oldották volna meg, amire valójában sokszor nem is képesek még élethelyzetükből adódóan. Az egyes gyermek, fiatal egymás követő alkotásaiban, nagyon fontosak azok a motívumok, melyek több rajzában is előjönnek, hiszen elsősorban ezek hordozzák az alapvető lelki problémákat. Az is fontos, hogy ezek a motívumok az egymást követő rajzokon, milyen átalakulásokon, változásokon mennek keresztül, hiszen így tárulnak fel a lelki folyamatok. Tulajdonképpen ez egy lelki öntisztulási folyamat, amely spontán módon megy végbe.

Művészetterápiás műhelyünk szakmai tevékenysége:

Akkor még állami gondozottnak hívott gyerekekből és fiatalokból álló önszerveződő alkotóközösségünket 1987-ben indítottuk el. Az emberi lét egy különös világát képviseljük a művészet nemes eszközeivel megjelenítve: egészséges családi háttér nélküli, intézeti világban nevelkedő gyerekek és fiatalok önkifejező szubkultúráját, sajátos lelkivilágát. Alkotásaikban a modern kor problémái, konfliktusai a gyermeki elme szűrőjén keresztül művészetté nemesül, szelídül. Összinté, szókimondó világ ez, ugyanakkor elemi erejű önkifejező eszközei segítségével lelkünk mélyrétegeit szólítja meg.

E gyerekek és fiatalok a társadalom periferiájáról, szociális problémákkal küszködő családokból kerülnek ki. Már kicsi gyermekkorukban súlyos családi drámák, konfliktusok szenvedő részesei. Életük gyakori velejárója a hányattatottság, a szeretethiány, az érzelmi sivárság, az alacsony szocializációs szint, agresszív légkör. Mindennapjaik velejárója a kudarcélmények sorozata, a kisebbségi érzés. Az iskola verseny- és teljesítménycentrikus légkörében állandó tanulmányi nehézségekkel küszködnek, mivel a traumák okozta lelki terhek miatt kisebb a teljesítőképességük a normál családban élőkéhez képest.

A Csontváry Képzőművészeti Stúdió mégis a bennük rejlő értékek, képességek kibontakoztatását, fejlesztését vállalja fel. Egy olyan sajátos művészetterápiás módszert alkalmaz, amely képes a bennük lévő feszítő szorongást előidéző lelki traumákat előhívni, hogy azt a képzőművészet nemes eszközeivel szimbolikusan meg tudják jeleníteni. Így a bennük lévő lelki problémákból, gondokból művészeti értéket tudnak létrehozni. Megélhetik, hogy bennük is van érték, és hogy az értéktelenségből is lehet értéket létrehozni. Ez egy olyan alapképességet fejleszt bennük, amely életük bármely területén kamatozhat, és a későbbiek során is átsegítheti őket sok nehézségen. Az alkotók között vannak kifejezetten a képzőművészetben tehetséges gyerekek is, akiknek tehetséggondozását vétek lenne elhanyagolni.

Alkotó közösségünkben lehetőség nyílik számukra, hogy a képzőművészet által a szellemi szféra legmagasabb dimenzióiba is felemelkedhessenek, a művészetten keresztül más műveltségbeli értékhez is közel kerülhessenek. Ez ellensúlyozhatja az őket ért ártalmakat, és mintákat kaphatnak ahhoz, hogy életüket tartalmasan élhessék, amely segítséget jelenthet abban, hogy felemelkedhessenek abból a társadalmi rétegből, melybe beleszülettek. Egyben az alkotóműhelyben folyó alkotás öröme az önkifejezés lehetősége, mely artikulált formába önti belső szorongásaikat,

konfliktusait ill. egy-egy pályázaton elért eredmény, kiállításokon való szereplés kárpótlást nyújt, valódi sikerélményt biztosít, ezért ezek terápiás értékűek, én-erősítő hatásúak.

Alkotásaikat rendszeresen kiállításokon mutatjuk be. Mind a gyermekotthonban, mind a nevelőszülőknél élő gondozottak számára szervezünk alkotóműhely foglalkozásokat a Csontváry Képzőművészeti Stúdió együttműködésével heti egy alkalommal.

6.2.5. A természet változásrendjére épülő évkörös rítusjátékok, mint a személyiségfejlés és közösségfejlesztés eszközei

Népszokásokra épülő pedagógiai modell

A régi ember életét nemzedékről nemzedékre öröklődő szokásrend szabályozta, tette biztonságossá. A néphagyományainkban rejlő rítusok föllevenítése nem csak szép, de a lélek számára gyógyító erejű is. A hagyományok rítusrendszere pontosan modellezi az emberi élet, a magatartás természetes formáit, a közösségi lét keretét is ez a rend adhatja. E természetes ősi formákkal ellensúlyozni lehet a modern elidegenedett kulturális formákat. Ezek a formák gyermekotthonban is megvalósíthatók, ötvözve a mai kamaszok divatos formáival, a régi rítusok alapjai nyomán új, közösségi rítusok alkotásával.

A régi rítusokat kreatív módon dolgozzuk fel az intézményben élő fiatalokkal, gyermekekkel hozzátéve személyes ötleteiket, igazítva a mai kor viszonyaihoz. Szinte minden hónapban meglelevenítünk legalább egy, de van, amikor két-három néphagyományt, melyek hosszú évek alatt intézményünk életének részévé váltak. Ezen pedagógiai programunk bekerült Pécs Város Értéktárába is.

A természet évkörös változásrendjére épülő népszokásokat, ősi rítusokat terápiás, mentálhigiénés és személyiségfejlesztő célokra használjuk fela gyermekotthonban, melyek a következők:

- Farsang
- Mohácsi Busójárás
- Kiszebábu-égetés
- Keresztútjárás
- Húsvét
- Zöldág járás
- Pünkösdi királyválasztás, pünkösdölés
- Szent Iván éji tűzugrás
- Szüreti bál
- Halottak napja
- Katalin bál
- Láncos Miklós járás
- Luca napja
- Csodafiú szarvas regölés
- Betlehemezés
- Leány- és legényavatás

7. Tanulásmódszertani és fejlesztőpedagógiai segítségnyújtás

7.1. Fejlesztőpedagógiai diagnosztikai és terápiás feladatok:

A tanulási zavar elnevezés egy általános fogalom, amely a rendellenességek egy heterogén csoportjára vonatkozik. Ezek a zavarok a központi idegrendszer diszfunkciójának, illetve annak következményének tekinthetők. A korai fejlődés késleltetett voltában, illetve az egyes területeken mutatkozó nehézségekben jelennek meg: mint a figyelem, az emlékezet, gondolkodás, koordináltság, beszéd, olvasás, írás, betűfelismerés, számolás, szociális kompetencia, emocionális

érettség. A tanulási zavar befolyásolhatja bármely potenciálisan átlagos vagy átlag feletti intelligenciájú egyén tanulását, magatartását. A tanulási zavar nem tulajdonítható elsődlegesen vizuális, hallási, vagy motoros sérülésnek, mentális retardációnak, emocionális zavarnak, vagy hátrányos helyzetnek, de bármelyikkel együtt járhat. A tanulási zavar származhat genetikai rendellenességekből, előidézhetik biokémiai faktorok, vagy bármely neurológiai sérülés következménye is lehet. Okozhatják a rossz pszichoszociális körülmények, elszenvedett lelki traumák, veszteségek, kudarcélmények, hiszen ezek hatására a mentális képességek fejlődése elmaradhat a várt életkori sajátosságoktól, illetve a kialakuló állandó belső szorongások annyira lekötik a személyiséget, hogy jelentősen lecsökken a tanulási teljesítő képesség.

A nevelésbe vett gyermek képességeit először fel kell mérni, hogy tanulási nehézségeik mögött valójában részképesség-zavar, figyelemzavar, illetve rossz tanulási stratégiák állnak-e. Fontos a helyes, szakszerű pedagógiai diagnózis felállítása, illetve hogy ezeket a problémákat ne csak a fejlesztőpedagógus ismerje, hanem a gyermekkel közvetlenül foglalkozó szakember legalább alapszinten értse.

7.2. Tanulás segítése, tanulás módszertani fejlesztés:

A gyermekotthoni ellátásba kerülő magatartásproblémás, hátrányos helyzetű, de egyébként átlagos, vagy jó értelmi képességekkel rendelkező (esetleg enyhe részképesség-zavarral rendelkező) gyermekek általában már komoly elhárítási mechanizmusokat alkalmaznak a tanulás terén. Nincsen kialakult tanulási szokásrendszerük, nincs motivációjuk, nem érzik azt, hogy szükség lesz rájuk, a tudásukra, a munkájukra, tevékenységeiket nem tudják ilyen keretek közé beilleszteni. Nincs kialakult napi ritmusuk, melynek szerves részét képezné a tanulási idő. Nem tartják hasznosnak az ismeretszerzésnek ezt a módját. Nincs célrendszerük, ami segítené őket feladataik végrehajtásában és többnyire az önbizalmuk is kevés, és egyre kisebb lesz a sikereket illetően. Az átugorhatatlannak vélt mércét könnyen leszállítják. Mindezek mellett erős a szégyenérzetük, többnyire tisztában vannak azzal, hogy bizonyos, a további haladást elősegítő információknak már birtokában kellene lenniük.

A fejlesztőpedagógus jó tanulási módszerek elsajátíttatásával és intenzív képességfejlesztéssel ezeket a problémákat orvosolni tudja. Elsősorban motivációs rendszert épít ki, hogy a tanulónak legyen mibe kapaszkodnia, lássa maga előtt a kisebb-nagyobb célokat. Rendszeres foglalkozásokon, kötött időpontokban segít a tananyag feldolgozásában. A tanórák meghatározott szisztéma köré szerveződnek tananyag-választás, súlypontosítás, feldolgozási sorrend szempontjából. Minden részlettel a növendék adottságaira, képességeire épít. A különösen tanórák rendjéhez igazodni nem tudó gyermekeket magántanulói státuszban lehet eredményesen segíteni egyéni foglalkozással az alapfokú oktatásban. Személyes sikereik - fejlesztőpedagógusi támogatással - így jobban látszanak, és ez jó hatással van tanulási kedvükre. Magántanuló esetén is a különböző tantárgyakból először felmérést kell végezni, hogy milyen szinten áll a gyermek, milyen igénye van, mire van szüksége a lemaradások pótlása érdekében. Itt is egyénre szóló felzárkóztatási, osztályozó vizsgára való felkészítési tervet kell összeállítani. A fejlesztőpedagógus egyénre és tantárgyi feladatokra szabott feladatlapokat állít össze, hogy miközben azokat töltik ki a gyerekek, addig a többiekkel interaktívan tud foglalkozni. Ezzel a módszerrel 8-10 magántanulóval is tud egyszerre foglalkozni, még ha különböző életkorúak és különböző osztályokba járnak is.

Magántanulói státusz alkalmazása ugyanakkor nagyon megfontolandó a szocializáció szempontjából, csak rövid időre és kevés gyermeknél javasolható. Ezeknél a gyermekeknél fontos lenne nagyon kötött egyéni napirend megszervezése és a fejlesztőpedagógus (esetleg egy nevelő) kijelölése „mentornak”, aki személyesen felelős a gondozott motiválásáért, tanításáért, foglalkoztatásáért, vizsgaeredményeiért. Magántanulói státusz esetén annak érdekében, hogy a napi iskolába járástól ne szokjon el a gyermek, a tanodai foglalkozásokat igénybe kell venni.

A tanulás-módszertani fejlesztésen résztvevő gyermekek problémarendszere nem sokban tér el az előbb tárgyalt növendékektől. Ezért a célok is hasonlóak az előzőkéhez. A foglalkozások kis csoportokban folynak. A résztvevők eltérő életkorúak és neműek is lehetnek. A motiváció kialakítása és erősítése, illetve a tanulás tárgyi feltételeinek megteremtése után a

koncentrációképesség, a rövid-illetve hosszútávú memória fejlesztését segítő feladatok, memoriterek tanulása képezik a foglalkozások alapját. (Ezt a célt szolgálja az évkörös rítusjátékok alkalmazása, hiszen sok alkalomra sok éneket, verset, prózát kell a gyerekeknek megtanulniuk.) A gondolkodást, az önkifejezést a szókincs gyarapításával lehet még árnyaltabbá tenni, finomítani. Az ehhez kapcsolódó feladatokat a gyerekek szívesen végzik.

A sikeresség szempontjából elengedhetetlen, hogy ezeken a foglalkozásokon kívül a gyermekek személyiségfejlesztése más területeken is párhuzamosan folyjon, és a pozitív megerősítések (a megérdemelt munkáért) ne maradjanak el.

7.3. Belső tanoda:

Tanítási időszakban délelőtt valamilyen ok folytán az iskolai oktatástól távol maradók (magántanuló, esti-illetve délutáni iskolás, délután szakmai gyakorlatra járó, iskolakerülő, valamint betegség miatt az otthonban tartózkodó, nem tanköteles) növendékek számára belső tanodát működtetünk. A tanoda részben az iskolai tanulást pótló egyéni, illetve kiscsoportos tanulás, részben szociális készségfejlesztő, magatartásformáló, közösség és személyiségfejlesztő feladatokat vállal fel. A tanoda elsődleges célja az ún. életre tanítás, másodlagos célja pedig a lexikális tananyag átadása. Így betekintést nyerhetünk az iskolai tankötelezettség nem teljesítésének okaira, melyeket irányított beszélgetésekkel, könnyed élményjátékokkal korrigálhatunk.

8. Kulturális és szabadidős lehetőségek

8.1. Kulturális programok

A kulturális tevékenység célja egyrészt a szabadidő hasznos, strukturált, motiváltságon alapuló eltöltése, másrészt a gyermek meglevő képességeinek kibontakoztatása, a tehetséggondozás.

8.2. Könyvtár:

A gyermekotthon könyvtára egy többfunkciójú kulturális és szabadidős tevékenységek végzésére alkalmas helyiségben lett kialakítva. A könyvtárhasználat mellett filmnézésre, számítógépezésre, internetezésre, rajzsakkörre, egyéb kézműves foglalkozásokra, kulturális programokra, társasjátékokra, aerobik edzésekre van lehetőség ebben a helyiségben.

8.3. Színházi, zenei, kulturális programok:

Gyermekeink nagy előszeretettel látogatják a színházi előadásokat, szabad és fedett téri koncerteket, városi eseményeket, melyeken a részvételt szervezett formában, nevelői kísérettel biztosítjuk számukra.

8.4. Közlekedésbiztonsági, drogprevenciós és bűnmegelőzési programok:

A rendőrség bűnmegelőzési osztályának segítségével bűnmegelőzési, drogprevenciós programokat szervezünk a növendékek számára. Ezen kívül közlekedésbiztonsági házi képzést szervezünk a kerékpárosok számára a rendőrség segítségével.

8.5. Táborozások

A gyermekek nevelése, fejlesztése érdekében nagy szükség van a nyári táborozásokra, kirándulásokra, csereüdültetésre, mely személyiségük fejlődését nagymértékben elősegíti, továbbá hozzájárul az élményszerzéshez is.

8.6. Szabadidős lehetőségek

A gyermekeknek igyekszünk évszakra megfelelő programokat szervezni. Iskolaidőben, jó idő esetén kirándulunk a közeli erdőkben, többször közös biciklitúrákon veszünk részt. Nagyon fontosnak tartjuk azt, hogy növendékeinkben kialakuljon a természet szeretete.

A gyermekek a nyári szünetben a városi fürdőben strandolhatnak, úszhatnak. Az úszási lehetőséggel télen is élhetnek a fedett részen. Szintén télen a műjégpályára járunk korcsolyázni. Hétvégeken, illetve az esti órákban a focizás, kosárlabdázás a gyermekek rendszeres és nagyon kedvelt szabadtéri elfoglaltsága.

Tavasszal, amikor elkezdődik a jó idő, szabadtéri pingpongasztalt állítunk fel, ami egészen késő őszig szintén a kulturált együttlétre biztosít lehetőséget, és nagyon kedvelt elfoglaltság a gyermekek számára. A gyermekotthon udvarán a kisebb gyermekek számára játszótér áll rendelkezésre.

Úgy gondoljuk, hogy nagyon fontos a gyermekek számára megfelelő és igényes kulturális és szabadidős tevékenységeket biztosítani, mivel ezáltal látóköriük tágul és ezzel új lehetőségeket, új, számukra is pozitív élményeket tudunk biztosítani.

8.7. Sport, testedzés lehetőségei

A gyermekotthon egyrészt biztosítja külső sportszervezetekben a növendékek testedzését, másrészt sportfoglalkozásokat is szervez számukra (squash, kondicionáló edzés, terem labdarúgás és röplabdázás, sportnap, pingpong verseny, aerobik edzés stb.). Részt vesz más intézményekkel és szervezetekkel közös sportesemények megrendezésében. A sportolás értékes külső kapcsolatokhoz is juttathatja a növendékeket. A testmozgás a fejlesztőpedagógiai tevékenység egyik területe.

Olyan célokat tűzünk ki magunk elé, melyek megvalósulása kielégítheti a gyermekotthonban élő gyermekek egyedi igényeinek sportra vonatkozó részét, és ezáltal eszközként épülhet be az otthonban zajló pedagógiai folyamatok rendszerébe.

9. Vallásgyakorlás, nemzeti és etnikai nevelés

9.1. Szabad vallásgyakorlás

A gyermekvédelmi törvény tiltja a vallási megkülönböztetést. Előírja, hogy a gyermek nevelése és oktatása során vegyék figyelembe vallási hovatartozását. A gyermekotthon feladatai között előírja, hogy elő kell segíteni a gyermek vallási vagy lelkiismereti meggyőződésének szabad megválasztását, kinyilvánítását, gyakorlását, hit - és vallásoktatásban való részvételét.

A gyermekotthon életében jelen van a hit, a vallás, lehetőséget adunk a gyermekeknek, hogy ezt szabadon megismerhessék, azonban egy tudatos és tartós világnézeti elkötelezettséget nem várunk el, mert ahhoz egy felnőtt, érett személyiség szükséges. Csak "a vetéssel kell törődni", az "aratást" az aratás Urára kell bízni.

9.2. Nemzeti nevelés

A gyermekotthonban élő gondozottakban tudatosítani kell, hogy magyar állampolgárok, egy nagy múltú ország, nemzet tagjai. Nemcsak az a fontos, hogy őket megismertessük hazánk kulturális, szellemi, történelmi és természeti értékeivel, hanem a nevelés során ezek érzelmi elfogadtatására is törekedni kell. Cél, hogy szeressék hazájukat, népüket, a nemzet hagyományait, múltját, azt büszkén és bátran képviseljék. Fontosnak tartjuk, hogy nemzeti ünnepeken a városi rendezvényekre elvigyük őket szervezett formában.

9.3. Nemzetiségi és etnikai kisebbségi nevelés

Az etnikai nevelés terén nagy hangsúlyt fektetünk arra, hogy a roma származású gyermekek elfogadják etnikai hovatartozásukat, felnőve vállalni tudják származásukat. Ez komoly traumákat, konfliktusokat okozhat. Közösségéből, családjából kiemelt gyermek negatívumként élheti meg etnikai hovatartozását, ezért negatív érzelmekkel fordulhat szülei, rokonai felé. Valószínűleg ez lehet a megtagadás oka. Amúgy is jellemző kudarc-beállítottságból fakadóan még nehezebben tudja elviselni a társai részéről érkező társadalmi előítéleteket. Sokszor nagyon nehéz őket elvinni cigány művészeti rendezvényekre. Ugyanakkor az a tapasztalatunk, hogy ha a közösségbe bekerül olyan

növendék, aki tehetséges a cigányzene játszásában, akkor köré pillanatok alatt egy kis cigányzenekar szerveződik, és napokig tartó örömmelében oldódnak fel elfojtott érzelmeik.

A nehézségek ellenére is biztosítjuk az etnikai nevelést, az etnikai kultúra megismerését, arra igyekezzük nevelni növendékeinket, hogy a társadalmi előítéletek ellenére is büszkén vállalják etnikai hovatartozásukat, elvisszük őket nemzetiségi kulturális és vallási programokra. Rendszeresen járunk a Rácz Aladár Községi Ház roma nemzetiségi rendezvényire.

10. Jutalmazás, büntetés elvei

10.1. Jutalmazás elvei

A nevelt gyermekek és az utógondozói ellátott fiatal felnőttek is többféle jutalomban részesülhetnek: szóbeli-írásbeli dicséret, ajándék, rendkívüli kimenő/zsebpénz, belépőjegy szórakoztató műsorokra, rendezvényekre, jutalomtáborozás, jutalomutazás, stb.

Elismerést kaphat elért tanulmányi eredménye, csoportjában, illetve az intézmény területén végzett munkája, szorgalma, sporteredménye, társai felé történő kiemelkedő segítségnyújtása stb. alapján. A lakóegység, illetve a gyermekotthon összes gyermeke előtti dicséretnek különleges jelentősége van. Következésképpen jutalmazunk, büntetünk nem csak szavainkkal, hanem metakommunikáció útján is. Jó, ha erre tudatosan is odafigyelünk és elsősorban jutalmazunk, megerősítünk, támogatunk.

10.2. Büntetés elvei

Amennyiben valamelyik gondozott elfogadhatatlan magatartást tanúsít, a rendet megbontja, illetve kötelességeit nem teljesíti, másokkal szemben agresszíven viselkedik, büntetésben részesül. A szabályszegés kivizsgálása elsősorban a lakóegység vezető nevelő feladata, melyhez segítséget nyújt az ott dolgozó gyermekfelügyelő is. Az ő feladatuk a büntetés kiszabása is, amely nem kötelező, hanem mint lehetőség merül fel. Első esetben ne büntetést adjunk, hanem egy négy szemköztí beszélgetéssel hassunk a gyermekekre. Amennyiben elfogadhatatlan cselekedetei visszatérőek, úgy sor kerülhet a büntetés kiszabására is. A kivizsgálás során meghallgatjuk és figyelembe vesszük a büntetendő növendék magyarázatát is. A kivizsgálásról készüljön pár soros emlékeztető is. Ezt enyhébb esetekben elég a lakóegységek eseménynaplójában rögzíteni. Súlyosabb esetekben jegyzőkönyv formájában kerüljön be a vizsgálat eredménye a gondozott személyi anyagába. A felelősségre vonás során egyben sor kerül egy segítő célzatú beszélgetésre is, hogy rögtön tudatosuljon a gondozottban cselekményének súlya és annak következménye. A büntetés időben ne maradjon el nagyon a cselekménytől, lehetőleg közvetlenül kövesse azt. A büntetés nagyságát tekintve azt szükséges mérlegelni, hogy milyen büntetésforma az, amelyik az adott növendék számára az adott cselekményt tekintve se túl szigorú, se túl enyhe. A büntetés kiszabásában a nevelőknek következetesnek kell lenniük, mert ellenkező esetben, ha egy bizonyos normaszegés időnként büntetést von maga után, máskor meg nem, vagy az egyik nevelő elmarasztalja, a másik pedig nem, akkor a növendék nem tudja eldönteni, hogy mikor lépi át a határt és szeg szabályt. A büntetést kiszabó igyekezzen jó érzelmi kapcsolatot kialakítani a gyermekekkel, hogy a növendékek megérezzék, hogy a büntetés valójában az ő érdeküket, az ő nevelésüket szolgálja. A büntetés nem lehet öncélú, nem lehet kollektív, nem lehet megszégyenítő, nem sértheti a növendék alapvető emberi jogait. Ezért nem alkalmazható testi fenyegetés, lelki megaláztatás, kulturális és sport tevékenységtől való eltiltás.

Minden egyes tettünknek valamilyen következménye van. Sokkal magasabb rendű erkölcsi érték a bűn önként vállalt jóvátétele, mint az érte elszennvedett büntetés. Ezért lehetősége van a növendéknek, hogy a részére kiszabott büntetést valamilyen önként vállalt jóvátétellel kiváltsa. A jóvátétel lehet valamilyen a közösségért, vagy valamilyen társáért végzett önkéntes munka, jó cselekedet. A vállalt jóvátételi tevékenységet a szabályszegést kivizsgáló nevelő szabja meg, a növendékkel megbeszélve.

Amennyiben a gondozott büntetését, illetve a vele szemben lefolytatott eljárást kifogásolja panasszal a szakmai egység vezetőhöz fordulhat. Büntetéshez nem társulhat szeretetmegvonás.

11. A minőségbiztosítás elemei

11.1. Az intézményben dolgozóktól elvárható alapvető szakmai kompetenciák

A legfontosabb szakmai kompetenciák a szakmai tudás (a megfelelő szakképesítés, a folyamatos továbbképzés) és az érzelmi intelligencia. Az érzelmi intelligencia megnyilvánul az érzelmek felismerésében, az érzelmek kezelésében, az önmotiválásban, az önkontrollban, mások érzelmeinek felismerésében, kapcsolatkezelésben, mások érzéseire hatni tudásban. Az érzelmi intelligencia fejleszthető és önbecslő skálával mérhető.

A gondozottakat nevelő-gondozó szakdolgozóktól elvárt érzelmi intelligencián alapuló kompetenciák:

- segítő szakmai szereppel való azonosulás,
- önismeret: erőseink reális felismerése, gyengeségeink vállalása,
- éntudatosság, saját érzéseink adekvát kifejezési készsége,
- erős akaratú, tetteképes,
- önállóság,
- lelkiismeretesség,
- önbecsülés,
- mások megbecsülése,
- társas felelősségtudat,
- empátia,
- másság elfogadása,
- jó kapcsolatépítő készség,
- fejlett kommunikáció,
- együttműködés képessége,
- következetesség,
- rugalmasság,
- realitásérzék,
- problémamegoldó készség,
- stressztűrő képesség,
- bizonytalanság-tűrő képessége,
- türelmesség,
- saját indulataink kezelésének képessége,
- konfliktuskezelés képessége,
- intenzív munkavégzés képessége,
- érzelmi érettség,
- kreativitás,
- humorérzék,
- optimista életszemlélet,
- öröm átélésének képessége, örülni tudás.

11.2. Értekezletek, esetmegbeszélők rendszere

11.2.1. Interprofesszionális esetmegbeszélő csoport programja:

Vezeti: pszichológus

Részvevők: a gyermekotthon dolgozói (gyermekotthon-vezető, pszichológus, lakóegység-vezető nevelő, gyermekvédelmi asszisztens, gyermekfelügyelő, gyermekvédelmi ügyintéző) és a gyermek sorsában érintett egyéb szakemberek (pl.: gyermekvédelmi gyám, alapellátás családgyozója).

Gyakoriság: szükség szerint a gondozottak helyzetétől függően.

Módszer: mentálhigiénés – esetközpontú – konzultáció (Caplan), amelynek során a gyermekotthonban nevelkedő gyermekek, serdülők fejlődése, viselkedése, viselkedési problémáik és az ezzel kapcsolatos nevelési feladatok, az alkalmazható módszerek állnak a megbeszélés fókuszában. Ugyanakkor a nevelők szakmai munkájának, nehézségeinek megbeszélésére is sor kerülhet.

Célok:

1. A gyermekotthonban nevelkedő gyermekek, fiatalok problémáinak, a velük kapcsolatos problémák több szempontú megközelítése, azok hátterének (élettörténet, eddigi neveltetés, a gyermek személyisége, a drogfogyasztás rizikótényezői) megismerése egy-egy „problémás” gyermek „esetének” elemzése, megbeszélése kapcsán.
2. Az esetmegbeszélő csoport szocializálja a gyermekotthon munkatársait együttműködésük javítására, a csoportban történő problémamegoldásra.
3. A résztvevők ismereteinek gyarapítása a serdülőkorú drogproblémák kialakulása és megelőzése témán kívül a fejlődéslélektan, kommunikáció, fejlődési pszichopatológia vonatkozásában is.

Esetmegbeszélés fázisai:

- a probléma definíciója – a gyermek bemutatása,
- a csoport értékeli a problémát,
- a megoldásra tett kísérletek bemutatása,
- alternatív megoldási módok, lehetőségek megbeszélése,
- a probléma megoldásában résztvevők körének meghatározása, a vállalt (szükséges) felelősség, a teendők megosztása, kompetenciakérdések,
- a vezető összefoglalója, megállapodások, visszajelzések.

Nagyon fontos a negatív események, kudarcok, konfliktushelyzetek megbeszélése, elemzése, következtetések levonása, lehetőséget kell adni a negatív érzések kibeszélésére is, a ventilálásra. Az értekezletről emlékeztető készül. A közös megállapodásokat mindenkinek be kell tartani. A megbeszélésre szükség szerint a szakmai egység vezetőjét is meg kell hívni, de akár ő is összehívhat rendkívüli lakóegység értekezletet, különösen ellenőrzési munkája során feltárt hiányosságok, működési zavarok megszüntetése érdekében.

Eredményeket is meg kell beszélni, - a dolgozókat ez motiválhatja a munkájukban – tudni kell örülni a kis eredményeknek is, így könnyebb a kudarcélmények feldolgozása megbeszélése, értékelése.

Negatív események, kudarcok, konfliktushelyzetek megbeszélése, elemzése, következtetések levonása. Lehetőséget kell adni a negatív érzések kibeszélésére, ventilálásra. A hatékony szervezeti működés feltétele a folyamatos és őszinte kommunikáció és a bizalommal teli légkör.

11.2.2. A gondozottak személyiségállapotának, viselkedésének intézmény szintű felmérése, közös kiértékelése

A pszichológus feladata évente a gondozottak személyiségállapotának intézmény szintű felmérése. Ennek érdekében különböző diagnosztikai eszközöket, gyermekviselkedési kérdőívet, személyiségrajzokat alkalmaz, kikéri a gyermekideggondozó véleményét. Ezt külön megbeszélés során értékeljük ki, bevonva gyermekpszichiáter szakértőnket, meghatározva a további teendőket.

11.2.3. A gondozottak tanulmányi előmenetelének intézmény szintű felmérése, közös kiértékelése

A szakmai egység vezető feladata félévente a gondozottak tanulmányi előmenetelének intézmény szintű felmérése, tantárgyanként és lakóegységenként összesítve, amita dolgozókkal közösen értékeli ki, meghatározva a további teendőket. A gyermekotthon intézményszintű rítusai, ünnepei keretében értékeljük a gyermekek tanulmányi eredményét és jutalmazzuk őket.

IV. Mellékletek

- Szervezeti és Működési Szabályzat
- Házirend

Pécs, 2021. június 14.

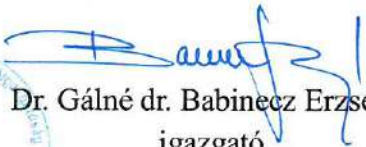

Jászán Csabáné
mb. intézményvezető

Vörös Szilvia
szakmai egységvezető

A szakmai programot a mellékletekkel együtt a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság képviselőjében BAMK-208-12/2021.....számon jóváhagytam.

Pécs, 2021. június. 25.

Dr. Gálné dr. Babinecz Erzsébet
igazgató
Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság
Baranya Megyei Kirendeltség

